

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

RITA LYGINA

EDUKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ VALDYMO MAGISTRO STUDIJŲ
PROGRAMA

**VAIKŲ KŪRYBIŠKUMO SKATINIMAS TAIKANT
INOVATYVIAS EDUKACINES TECHNOLOGIJAS
PRIEŠMOKYKLINĖJE GRUPĖJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
doc. dr. Asta Railienė

Vilnius, 2020

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2021

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), edukologijos ir socialinio darbo instituto, Edukacinių technologijų valdymo, magistratūros iššestinių studijų studentė, Rita Lygina patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Vaikų kūrybiškumo skatinimas taikant inovatyvias edukacines technologijas priešmokyklinėje grupėje“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbu metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas) (vardas, pavardė)

TURINYS

LENTELĖS.....	4
PAVEIKSLAI.....	5
ĮVADAS	8
1. KŪRYBIŠKUMO UGDYMO PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUJE CHARAKTERISTIKA	11
1. 1. Kūrybiškumo samprata ir kūrybingos asmenybės bruožai	11
1. 2. Priėsmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo raiškos bruožai.....	13
1. 3. Priėsmokyklinio amžiaus vaiko kūrybinį aktyvumą lemiantys veiksniai	17
2. INOVATYVIOS EDUKACINĖS TECHNOLOGIJOS KŪRYBIŠKUMO SKATINIMUI .	27
2.1. Edukacinių technologijų samprata	27
2.2. Edukacinių technologijų taikymas ugdant vaikų kūrybiškumą.....	31
3. TYRIMO „PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ POŽIŪRIS Į INOVATYVIŲ EDUKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ TAIKYMĄ UGDANT VAIKŲ KŪRYBIŠKUMĄ“ REZULTATAI	43
3. 1 Tyrimo metodologija ir organizavimas	43
3. 2. Tyrimo rezultatai ir interpretacija	47
3. 2. 1. Socialinė demografinė respondentų charakteristika.....	47
3. 2. 2. Kūrybiškumo skatinimas priešmokykliniame ugdyme	50
3. 3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas	79
DISKUSIJA	82
IŠVADOS	84
REKOMENDACIJOS	86
LITERATŪROS SĄRAŠAS	87
SANTRAUKA	97
SUMMARY	98
PRIEDAI.....	99

LENTELĖS

1 lentelė. Kūrybiškumo sampratos

2 lentelė. Klausimyno struktūriniai blokai

3 lentelė. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų pasiūlymai tobulinant vaikų kūrybiškumo ugdymosi procesą

4 lentelė. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų pasiūlymai, rodantys jų patiriamus sunkumus, organizuojant kūrybiškumo ugdymosi procesą

PAVEIKSLAI

- 1 pav. Kūrybiškos asmenybės savybės pagal Petruļį
- 2 pav. Kūrybiškumo požymiai ikimokykliniame amžiuje
- 3 pav. Žmogaus poreikių piramidė pagal Maslow
- 4 pav. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų 21 amžiaus mokymosi sritys
- 5 pav. Anketos statistika
- 6 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų darbo patirtis
- 7 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų išsilavinimas
- 8 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų kvalifikacinė kategorija
- 9 pav. Ugdymo įstaigų tipai
- 10 pav. Ugdymo įstaigų išsidėstymas pagal gyvenvietės tipą
- 11 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūris į kūrybiškumą lemiančius veiksniai
- 12 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūris į kūrybiškumą
- 13 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūrio į kūrybiškumą pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją
- 14 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūrio į kūrybiškumą pasiskirstymas pagal išsilavinimą
- 15 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie vaiko kūrybiškumą lemiančius pažintinės raidos gebėjimus
- 16 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie vaiko kūrybiškumą lemiančius pažintinės raidos gebėjimus pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą
- 17 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie vaiko kūrybiškumą lemiančius pažintinės raidos gebėjimus pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją
- 18 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė, į kokius vaiko poreikius reikia atsižvelgti ugdant kūrybiškumą
- 19 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie svarbiausių vaiko poreikių tenkinimą ugdant jo kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją
- 20 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie svarbiausių vaiko poreikių tenkinimą ugdant jo kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą
- 21 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų taikomos kūrybiškumo skatinimo strategijos
- 22 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų taikomų kūrybiškumo skatinimo strategijų pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją
- 23 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų taikomų kūrybiškumo skatinimo strategijų pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą

- 24 pav. Pedagogų nuomonė apie tinkamiausius kūrybiškumą skatinančius ugdymo principus priešmokykliniame amžiuje
- 25 pav. Pedagogų nuomonės apie tinkamiausius kūrybiškumą skatinančius ugdymo principus priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą
- 26 pav. Pedagogų nuomonės apie tinkamiausius kūrybiškumą skatinančius ugdymo principus priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją
- 27 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie tinkamiausias veiklos sritis, ugdant kūrybiškumą priešmokykliniame amžiuje
- 28 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonių apie tinkamiausias veiklos sritis, ugdant kūrybiškumą priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją
- 29 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonių apie tinkamiausias veiklos sritis, ugdant kūrybiškumą priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą
- 30 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie kūrybiškumo ugdymui(si) palankiausią aplinką
- 31 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie kūrybiškumo ugdymui(si) palankiausią aplinką pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją
- 32 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie kūrybiškumo ugdymui(si) palankiausią aplinką pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą
- 33 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie tinkamiausias inovatyvias edukacines technologijas, skatinančias vaiko kūrybiškumą
- 34 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie tinkamiausias inovatyvias edukacines technologijas, skatinančias vaiko kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją
- 35 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie tinkamiausias inovatyvias edukacines technologijas, skatinančias vaiko kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą
- 36 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogo vaidmuo kūrybiškumo ugdymo procese
- 37 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų vaidmenų kūrybiškumo ugdymo procese pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją
- 38 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų vaidmenų kūrybiškumo ugdymo procese pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą
- 39 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie veiksnius slopinančius vaiko kūrybiškumą
- 40 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie veiksnius slopinančius vaiko kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją

- 41 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie veiksnius slopinančius vaiko kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą
- 42 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų taikomi metodai/būdai, vertinant vaiko kūrybiškumo pasiekimus
- 43 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogais taikomų kūrybiškumo pasiekimų vertinimo metodų/būdų pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją
- 44 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogais taikomų kūrybiškumo pasiekimų vertinimo metodų/būdų pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą
- 45 pav. Priežastys, trukdančios priešmokyklinio ugdymo pedagogams ugdyti vaikų kūrybiškumą
- 46 pav. Nurodytų priešmokyklinio ugdymo pedagogais priežasčių, trukdančių ugdyti vaikų kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją
- 47 pav. Nurodytų priešmokyklinio ugdymo pedagogais priežasčių, trukdančių ugdyti vaikų kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą

IVADAS

Pagrindinė šiuolaikinės visuomenės švietimo pozicija – ugdyti *kūrybišką*, linkusią į saviaktualizaciją, savirealizaciją asmenybę. Kūrybiškumo ugdymo svarba akcentuojama visose Lietuvos ir Europos švietimo dokumentuose. 2021 – 2030 m. (2019) nacionalinėje pažangos programoje (Vaikų kūrybiškumo ugdymas namuose, mokykloje ir popamokinėje veikloje teminio tyrimo ataskaita, 2014 m.), Europos Sąjungos Tarybos išvadose (2008) ir Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (2012) apie kūrybiškumą, kritinį mąstymą ir vaizduotę kalbama kaip apie reikšmingus šalies resursus, kuriuos svarbu išnaudoti, nukreipiant ugdymo sistemą į kūrybiškumo, pilietiškumo ir lyderystės ugdymą.

Lietuvoje įtvirtinta laisvojo ugdymo paradigma, kurioje akcentuojamas pasitikėjimas vaiko patirtimi ir jo laisva sąveika su aplinka, prioritetai teikiami vaiko aktyvumui, eksperimentavimams, bandymams, kas padeda vaikui stiprinti ryšį su realiu pasauliu. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo procese svarbu sudaryti palankias sąlygas plėtotis vaiko kūrybiškumo gebėjimams veikiant įvairiose situacijose: rizikuoti, atskirti tai, kas yra esminga, priimti atsakomybę už sprendimus, sieti veiksmus su rezultatais, nuolat spręsti problemas, kūrybiškai bendradarbiauti, svajoti ir savo svajones realizuoti (Penkauskienė ir kt., 2006, p. 3).

Lietuvos *priešmokykliniame ugdyme* vyrauja holistinio (visuminio) ugdymo teorija, kuri įpareigoja pedagogus branginti vaikystę kaip unikalią vertybę, vertinti vaiko gyvenimą „čia ir dabar“ bei ugdyti kūrybingą, iniciatyvią, laisvą, savarankiškai mąstančią, atsakingą už savo veiklos rezultatus, asmenybę.

Priešmokyklinio ugdymo siekiniai – vaiko socialinė, sveikatos, pažinimo, komunikavimo ir meninė kompetencijos bei jas persmelkiantys mokėjimo mokytis, *kūrybiškumo*, verslumo ir kiti bendrieji gebėjimai. Priešmokyklinio ugdymo(si) tikslas – aktyvus, smalsus, *kūrybiškas*, bendraujantis ir bendradarbiaujantis, pasitikintis savimi, motyvuotas pažinti ir mokytis, pasiekęs optimalios fizinės, emocinės, socialinės ir pažinimo brandos, gebantis adaptuotis kintančioje aplinkoje vaikas.

„Šiandienos ugdymo įstaigai iškyla dvejopas uždavinys: išugdyti ne tik išsilavinusius vaikus, bet ir kūrybiškus, t. y. gebančius diskutuoti ir abejoti, kritiškai ir laisvai mąstyti, gebančius ne tik prisitaikyti prie nuolatinės kaitos, bet ir daryti įtaką naujoms idėjoms arba darbais ir kartu praturtinti žmonių dvasinį bei materialinį pasaulį“ (Petrulytė, 2007, p. 7).

Kūrybiškumo galia ir reikšmė kiekvieno asmens gyvenime yra neabejotina. Žmogaus išplėtoti kūrybiniai gebėjimai ieškoti informacijos, naudotis įvairiais šaltiniais, atrastą informaciją interpretuoti ir pritaikyti naujose, neįsivaizduojamose dabartyje situacijose leidžia

tikėtis sėkmės gyvenimo dabartyje ir ateityje realizuojant save moksle, darbe, kitose veiklos srityse.

Lietuvoje kūrybiškumą analizavo Gučas (1959), Lukas (1983), Jonynienė (1987), Dumčienė (1994, 1998, 2001), Petruolytė (1995, 2001), Almonaitienė (1997), Bižys (1996), Linkaitytė (1996), Valiuškevičiūtė (1996), Girdzijauskienė (1997, 2004, 2005), Schoroškienė (2001), Kaluinaitė (2002), Stankevičienė (2002), Grakauskaitė-Karkockienė (2003, 2006), Gudmonas (2006) ir kiti. Žymūs pasaulio tyrinėtojai kūrybingumo bei kūrybinio mąstymo srityse – Guilford (1950, 1986), Barron (1955), Torrance (1970), Amabile (1987), Rothenberg (1988), Urban (1988), Runco (1992) ir kiti (Grakauskaitė-Karkockienė, 2003 ir Petruolytė, 2001).

Mokslininkų darbuose asmenybės kūrybiškumas dažnai nagrinėjamas plačiaja prasme. Literatūroje siūloma gausybė kūrybinio mąstymo lavinimo metodikų. Nemažai tyrimų, svarstomų skirtingais aspektais, skiriama ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybinių gebėjimų ugdymui(si), tačiau priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo skatinimo problema, dėl jos sudėtingumo, kompleksinio požiūrio į priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybinių gebėjimų ugdymo mechanizmų, metodų ir būdų nebuvimo, nepraranda savo aktualumo. Įvairiose šalyse atliekami tyrimai patvirtina faktą, jog mokytojai, išvardindami nepatinkančius vaikų bruožus dažnai nurodo būtent tuos, kurie susiję su kūrybingumu. Nepakankamas vaikų kūrybiškumo ugdymas priešmokyklinėje grupėje gali būti apibrėžiamas kaip **problema**.

Tyrimo problema formuluojama šiais probleminiais klausimais: kokios inovatyvios edukacinės technologijos, pedagogų nuomone, yra tinkamiausios, skatinant priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą? Kokias inovatyvias edukacines technologijas pedagogai taiko, ugdydami priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą? Kokie veiksniai lemia kūrybiškumo skatinimą priešmokykliniame amžiuje? Su kokiais iššūkiais susiduriama?

Tyrimo objektas. Inovatyvių edukacinių technologijų taikymas priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymui.

Darbo tikslas – atskleisti inovatyvių edukacinių technologijų taikymo ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą ypatumus.

Uždaviniai:

- Analizuojant mokslinę (pedagoginę, psichologinę, filosofinę) literatūrą aptarti kūrybiškumo ugdymo priešmokykliniame amžiuje charakteristikas.
- Aptarti inovatyvias edukacines technologijas taikytinas ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą.

- Ištirti priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūrį į inovatyvių edukacinių technologijų taikymą ugdant vaikų kūrybiškumą.

Tyrimo tikslui pasiekti ir uždaviniams spręsti buvo taikomi šie **metodai**:

- teorinis – mokslinių ir metodinių literatūros šaltinių apie tiriamąją temą apžvalga ir analizė, kurie leido išsiaiškinti ir apibendrinti tyrimui reikšmingas teorijas bei sąvokas.
- empirinis – internetinė anketinė apklausa, kiekybinė gautų duomenų analizė, lyginimas, interpretacija, jų pateikimas diagramose ir lentelėse. Analizuojant ir interpretuojant apklausos duomenis remtasi teorinės analizės duomenimis.

Magistrinio **darbo struktūra** susideda iš įvado, 3-jų skyrių, išvadų, diskusijos, rekomendacijų, literatūros sąrašo (117 šaltinių), santraukos lietuvių ir anglų kalba, 1 priedo. Darbo apimtis be priedo - 92 puslapiai. Darbe pateikta 47 paveikslai ir 4 lentelės.

1. KŪRYBIŠKUMO UGDYMO PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUJE

CHARAKTERISTIKA

1. 1. Kūrybiškumo samprata ir kūrybingos asmenybės bruožai

Šiuolaikinis mokslas į kūrybos procesą žvelgia įvairiausiai aspektais. Kūrybos, kūrybiškumo samprata ir su ja susijusios problemos nagrinėjamos filosofais, sociologais, psichologais bei pedagogais. Šiandien kūrybos vertė matuojama tam tikra nauda, kurią ji teikia visuomenei. Vaičiūnienės ir Mažeikienės (2014, p. 21-33) teigimu, visos kada nors susiformavusios žmonių grupės ar bendruomenės atsirado žmogaus kūrybos ir kūrybiškumo dėka, kuomet buvo dalijamasi „informacija ir žiniomis, įvairiomis fizinėmis jausmų ir emocijų išraiškos formomis, žodiniiais ir simboliniais kūriniais“. Net ir nedidelės naujovės visuomet duodavo stimulą socialinio gyvenimo pokyčiams. Citata parodo, kad su kūrybingumu siejama žmonijos perspektyva.

Daujotytės teigimu, „priesaga -ing- rodo kūrybos galių turėjimą“, o būdvardis „kūrybiškas“ labiau siejamas su veiksmu. Kūrybingi, kūrybiškai pasaulyje veikiantys žmonės, sugebantys kelti idėjas ir formuoti alternatyvas kuria mūsų ateitį. (Daujotytė, 2010, p. 2). „Visi nugalėjimai ir visa žmonijos pažanga yra remiama vidinės jėgos“ (Montessori, 1992, p. 17).

„Kurdami mes jaučiamės gyvenantys pilnesnį, džiaugsmingesnį gyvenimą.“ (Vaicekauskienė, 2010, p. 4 cit. pagal Csikszentmihalyi, 1997). Kūryba, kūrybiniai išgyvenimai, kūrybiniai gebėjimai išskiria žmogų iš kitų būtybių. Apibūdinant kūrybiškumą, vis dažniau pabrėžiama, jog nuo to, kiek turėsime kūrybingų žmonių, priklausys žmonijos ateitis.

Kūrybiškumo sampratas yra pateikę daugelis autorių, apibendrintai jos pateiktos 1 lentelėje.

1 lentelė. **Kūrybiškumo sampratos** (sudaryta darbo autorės)

Autorius	Samprata
Vaicekauskienė, V. (2010).	Kūrybiškumas – tai „išradimai ir atradimai, kurie lėmė ir lems geresnį gyvenimą, <...> tai pagrindinis mūsų gyvenimo prasmės šaltinis dėl to, kad dauguma dalykų, kurie yra įdomūs, svarbūs ir žmogiški, yra kūrybos rezultatas“.
Jovaiša, L. (2007).	Kūrybiškumas – tai asmens psichologinės savybės, padedančios kurti naujas ir originalias materialines ir dvasines vertybes, <...> tai yra ne tik intelekto savybė, o ir visos asmenybės gebėjimas originaliai mąstyti ir jausti.
Jovaiša, L. (2007).	Kūrybiškumas – tai gebėjimas spręsti problemas, o problema – tai pažinimo procese kilęs objektyvus klausimas <...> ar sąmonėje kilęs prieštaravimas, kurį individas turi išspręsti.
Korobova, T. (2012).	Kūrybiškumas – tai gebėjimas spręsti senas problemas naujais metodais arba taikyti senus metodus, sprendžiant naujus uždavinius.
Butkienė, G. ir kt. (1996), p. 183, cit. pagal Rogers, N.	Kūrybiškumas – tai viena iš brangiausių dovanų, kuria apdovanotas žmogus, tai žmogaus „esmė ir gyvybingumas“.
Butkienė, G. ir Kepalaitė, A. (1996), p. 183.	Kūrybiškumas – tai transformuojanti jėga, kuri stiprina žmogaus vertės jausmą, spartina savipildą bei asmenybės brendimą.

Visuotinė lietuvių enciklopedija XI dalis, (2007)	Kūrybiškumas – tai vaizduotė, intuityva, mąstymas, proto gyvumas, žmogaus poreikis išreikšti save, atskleisti ir plėtoti savo galimybes, norint sukurti naujas ir originalias vertybes.
Vernon¹, Ph. E., (1989).	Kūrybiškumas – tai asmens gebėjimas „sugalvoti naujų arba originalių idėjų, išvalgų, pertvarų, išradimų arba meno kūrinių, ekspertų laikomų turinčias mokslinę, estetinę, socialinę arba technologinę vertę“.
Kononenko, B. I. ², (2003). Didysis kultūros tyrimų aiškinamasis žodynas	Kūrybiškumas – tai žmogaus veikla kurios metu asmuo patenkina savo poreikį realizuoti savo gebėjimus (gabumus). Kurdamas naujas žinias, objektus, elgesio modelius, žmogus daro savo „atradimus“.
Becker – Textor, I. (2001), p. 14. cit. pagal Wollschlager, (1971)	Kūrybiškumas yra žmogaus gebėjimas pastebėti naujas sąsajas, prasmingai keisti esamus standartus ir taip „prisidėti prie bendrų visuomenės problemų sprendimo“.
Amabail³, T. (1990).	Kūrybiškumas – tai kasdien mus lydinti įprastinė būseną, kurią įtakoja gebėjimai, motyvacija, pažintinis mąstymas ir kitos aplinkybės, todėl kiekvienas ją patiria kitaip.
Laužikaitė, M., Pautienius, A., Užpelkis, M., Vaicekauskienė, V. (2010).	Kūrybiškumas – viena iš pamatinių bendrųjų kompetencijų, lemti sėkmingą asmens veiklą šiuolaikinėje dinamiškoje visuomenėje ir sėkmingą visuomenės raidą. Tai gebėjimas stebėtis, kritiškai mąstyti, ieškoti sąsajų ir spręsti problemas kuriant naujoves.

Aukščiau išvardintų autorių kūrybiškumo apibrėžimo apžvalga leidžia teigti, kad kūrybiškumas nėra tik meniniai gebėjimai – šis gebėjimas pasireiškia bet kurioje žmogaus veiklos kryptyje. Nėra vieningos kūrybiškumo sampratos, ji nuolatos pildoma naujomis išvadomis. Psichologai kūrybiškumą nagrinėja kaip veiklos rezultata, procesą, kaip asmenybės savybę, kiti autoriai kūrybiškumą sieja su išradimu. Įvairūs autoriai akcentuoja tai kas, anot jų, svarbiausia apibrėžiant kūrybiškumą, bet visoms apibrėžtims bendra tai, kad kūrybiškumas – gebėjimas naujai, neįprastai mąstyti, naujai spręsti kylančias problemas, peržengiant senas ir įprastas ribas.

Kūryba - tai nuolatiniai ieškojimai, nepasitenkinimas pasiekimais, polėkis tobulėti, noras rasti kasdienybėje tai, kas ypatinga. „Kūryba yra būtina asmenybės savikūros ir psichinės, socialinės bei kultūrinės saviorganizacijos ir savirealizacijos sąlyga, o kūrybiškumas – tai daugeliui žmonių būdinga savybė“ (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2007, p. 301).

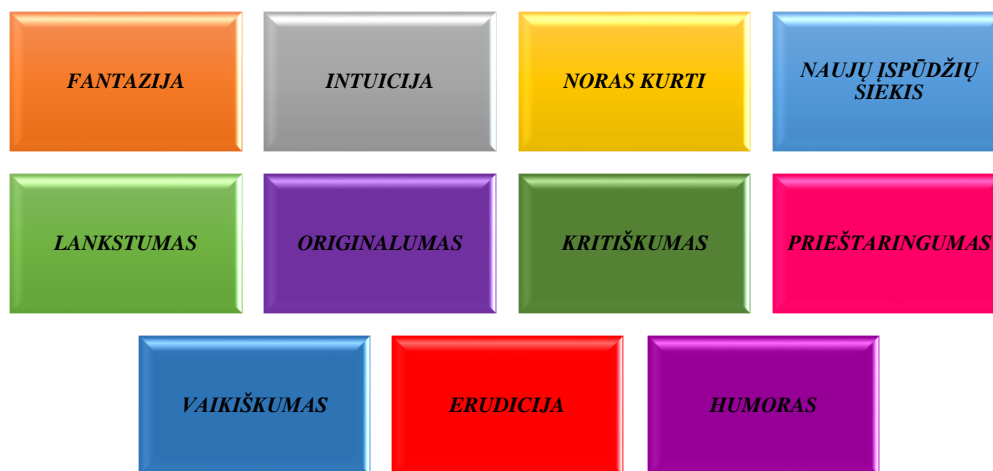
Mokslinėje literatūroje pateikiama gausa kūrybiškos asmenybės bruožų, tokių kaip: sugebėjimas savarankiškai spręsti problemas, atkaklumas, domėjimasis idėjomis, savidrausmė, autonomiškumas, atsidavimas, aukštas savivertės lygis, nepriklausomumas (savarankiškumas), žingeidumas, atvirumas potyriams, unikalumas, identiškumas, didelis spontaniškumas, ekspresyvumas ir kt. (Grakauskaitė-Karkockienė, 2003, p. 17-21; Grakauskaitė-Karkockienė 2013, p. 16 -21).

Tidikis (2003, p. 98) pateikia psichologo Vlado Petrulio sudarytą kūrybiškos asmenybės savybių sistemą, kuri siejasi su kūrybinio mąstymo taisyklėmis (žr. 1 pav.).

¹Wyse, D., Dowson, P. (2013). Knyga apie mokinių kūrybiškumą. Vilnius: Eugrimas, p. 18

² Кононенко Б. И. (2003). Большой толковый словарь по культурологии. Prieiga per internetą: https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_culture/2353/Творчество

³Wyse, D., Dowson, P. (2013). Knyga apie mokinių kūrybiškumą. Vilnius: Eugrimas, p.20

1 pav. Kūrybiškos asmenybės savybės pagal Petrulį (sudaryta darbo autoriaus)

Šaltinis: Tidikis, 2003, p. 98

Pažymima, jog kūrybiškumas gali pasireikšti įvairiais būdais daugelyje veiklos sričių. „Kiekvienas yra į ką nors palinkęs, turi tam tikrą specialųjį pašaukimą, gal kuklų, bet tikrai naudingą...“ (Montessori, 1992, p. 17). Beresnevičius (2010) taip pat akcentuoja asmens kūrybiškumą kaip vertybę visose veiklos srityse: mene, versle, švietime, politikoje bei visur kitur.

Dagienės ir kt. (2009, p. 142) pabrėžia, kad kūrybiškas mąstymas – tai ne tik originalus ir naujoviškas mąstymas, bet dar ir kritinis bei laisvas mąstymas, saviraiška, gebėjimas diskutuoti ir abejoti, pasitikėjimas savimi, baimių įveikimas, poveikis naujomis idėjomis ar darbais.

Kūrybingos asmenybės ypatumų aprašymu siekiama padėti pedagogui lengviau atpažinti kūrybingus vaikus, bei taikant kūrybiškumo ugdymo strategijas ir metodus ugdyti kūrybingai asmenybei būdingus bruožus.

Apibendrinant autorių įžvalgas galima teigti, jog kūrybiškumas gali būti apibūdinamas kaip kiekvieno asmens vidinė galia. Ši unikali savybė būdinga daugumai žmonių ir gali būti išreikšta ir pritaikyta įvairiose žmogaus veiklos srityse (moksle, mene, gamyboje, buityje ir t. t.), siekiant sukurti naujus, naudingus, vertingus produktus. Tai žmogaus gebėjimas daryti (kurti) prasmingesnį, įdomesnį, gražesnį gyvenimą.

1. 2. Priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo raiškos bruožai.

Priešmokyklinio ugdymo misija – padėti vaikui įgyti kasdieniniam gyvenimui bei sėkmingam mokymuisi mokykloje būtinų kompetencijų: savižiną, pasitikėjimą savimi ir savigarbą, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, gebėjimą formuluoti ir aiškiai reikšti mintis, svajoti ir kurti, t. y. padėti vaikui „tapti asmenybe, gebančia išskleisti savo prigimtines galias, įprasminti savo buvimą gerais darbais kitų ir savo labui, jausti gyvenimo pilnatvė“

(Rugevičiūtė, 2008, p. 59). Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) pabrėžiama bendrųjų asmens kompetencijų – mokymosi mokytis, iniciatyvumo, kūrybiškumo, verslumo ugdymo(si) svarba. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2014) kūrybiškumas išskiriamas kaip atskira vaikų ugdymosi pasiekimų sritis, kuri integruojama į visas ugdymosi sritis, laiduojančias sėkmingą vaiko asmenybės ugdymąsi. Atnaujintoje „Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje“ (2014) pateikiamos ugdymo proceso gairės, kaip ugdyti vaikų kompetencijas, įtraukiant juos į aktyvią veiklą ir skatinant jų kūrybiškumą. Priešmokyklinis amžiaus tarpsnis – tai naujas vaiko gyvenimo etapas – pasiruošimas mokyklai. Rengimas mokyklai yra aktuali pedagoginė užduotis. Aktyvios, kūrybingos, prisitaikiusios prie šiuolaikinių sąlygų asmenybės ugdymas – vienas iš svarbiausių priešmokyklinio ugdymo pedagogo uždavinių.

Becker – Textor (2001) teigimu, vaiko kūrybiškumo skatinimas stiprina jo intelektą, o tai prisideda ne tik prie geresnio pasiruošimo mokyklai, bet ir prie tvirtesnio gyvenimo pamato.

Vygotsky (2004) (cit. pagal Hakkarainen, Brėdikytė, Brandišauskienė ir Sujetaitė-Volungevičienė, 2015) teigimu „jei kūrybiškumas suprantamas tikrąja psichologine prasme, kaip kažko naujo sukūrimas, tuomet tai reiškia, kad vienokio ar kitokio lygio kūryba yra kiekvieno žmogaus likimas; reiškia ir tai, jog kūryba yra įprasta ir nuolatinė vaikystės palydovė“ (p. 38).

Petronienės (2008, cit. pagal Rakauskaitė, 2014, p. 335) teigimu, nuolat diskutuojama, ar kūrybiškumas yra įgimta savybė, ar jis gali būti ugdomas. Buvo atlikta daug tyrimų, kuriais buvo siekiama nustatyti, kokie periodai žmogaus gyvenime yra kūrybiškiausi. Mokslininkai įrodė, kad iki 5 metų 90 procentų vaikų yra kūrybiški, 7 metų – jau 20 procentų, ir tik 5 procentai suaugusiųjų turi poreikį kurti. Vadinasi, žmogui augant, jo kūrybiškumas mažėja.

Anot V. Vaicekauskienės (2009, p. 6), „brandus kūrybingumas išauga iš vaikiškojo“. Mokslininkė atkreipė dėmesį į tai, kad kūryba yra neatskiriama vaiko gyvenimo dalis, kuriai nesant nukenčia jo vystymasis, todėl reikia ugdyti ir plėtoti kūrybines vaiko galias, kurios vaiką „nuves į kūrybinį pasaulį“.

Gardner (1993) (cit. pagal Jautakytė, 2014, p. 90) teigimu, kiekvienas vaikas gimsta turėdamas kūrybinį potencialą. Vaiko saviraiškos bei pažinimo poreikis, kuris skatina gilintis į jį supantį pasaulį ir į save, lemia jo kūrybiškumą.

Landsbergienė (2009, p. 26) taip pat pabrėžia, kad kūrybiškumas – įgimta vaiko savybė. Jos pastebėjimu, šio amžiaus vaikams kiekviena diena yra stebuklas. Kad ir ką darytų – pasakotų, galvotų klausimus, pieštų ar žaistų, – vaikai iškilusias problemas sprendžia kūrybiškai. Audringa fantazija, turtinga vaizduotė, nenustygstantis smalsumas, „spontaniškumas, drąsa būti savimi, noras išsiskirti ir nesekti minia“ ikimokyklinio amžiaus

vaiką paverčia nepaprastai kūrybingu (Landsbergienė, 2009, p. 26). Ikimokyklinio amžiaus vaiko „nestabdo daugybė „teisingų“ nuostatų kaip viskas „iš tikrųjų turėtų būti“, jis leidžia sau fantazuoti, kurti ir atrasi naujus netikėtus pasaulius, kur viskas įmanoma – ir skraidantys katinai, ir gerosios fėjos, ir spalvotas vėjas <...>. Vaiko pasaulis alsuoja beribe laisve, pažinimo džiaugsmu ir kūryba“ (Šūmakarienė, 2011, p. 6).

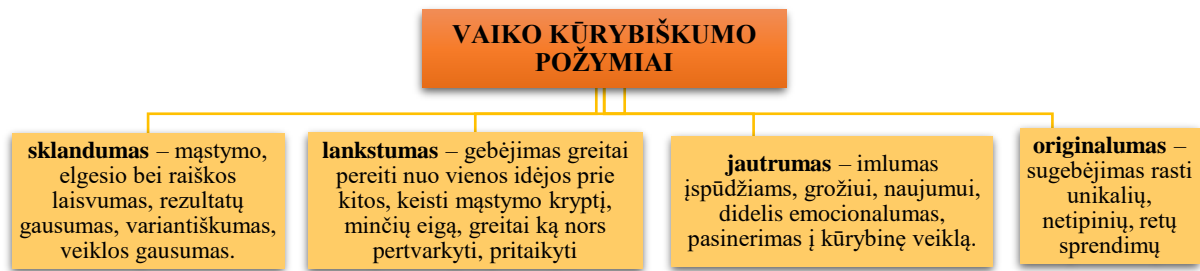
Proto gyvumas, smalsumas, gera atmintis leidžia ikimokyklinukui lengvai sukaupti didelį informacijos kiekį. Ši galimybė vargu ar pasikartoja vėlesniais gyvenimo laikotarpiais. Smalsumas skatina vaiką tyrinėti, eksperimentuoti, užduoti suaugusiesiems klausimus (Kozlova, Kulikova, 2001, p. 48).

Ikimokykliniame amžiuje vaikui nuolat tenka susidurti su įvairiais, dar nepatirtais ir vis sudėtingesniais uždaviniais, kasdien tenka spręsti problemas. Vaikas mokosi: stebėdamas, tyrinėdamas, liesdamas, uostydamas, ragaudamas, ieškodamas informacijos, klausinėdamas. Su kiekviena diena plečiasi vaiko akiratis, pažintinis susidomėjimas, kyla smalsumo poreikis. „Smalsumas, troškimas suvokti naujas situacijas, aplinką, noras manipuliuoti ir eksperimentuoti su objektais bei medžiagomis – labai natūralūs reiškiniai vaikystėje“ (Juodaitytė, 2005, p. 6). Pažintinis vaiko domėjimasis pasireiškia noru išmokyti naujų dalykų, išsiaiškinti nesuprantamas daiktų, reiškinių savybes, noru įsigilinti į jų esmę, surasti ryšius ir santykius tarp jų. Pažintinės veiklos pagrindas yra aktyvi protinė veikla. Įsitraukęs į pažintinę veiklą, vaikas geba ilgesniam laikui sukonzentruoti dėmesį, rodo iniciatyvą savarankiškai sprenddamas užduotis/problemas. Tuo metu patiriamos teigiamos emocijos - nuostaba, sėkmės džiaugsmas - suteikia pasitikėjimo savo gebėjimais jausmą (Kulikova, 2001, p. 92).

Smith (1966, cit. pagal Becker-Textor, 2001, p. 35) teigia, jog vaiko kūrybiškumas – tai procesas, kurio metu vaikas pasineria į savo patirtį ir šią patirtį įjungia į naują darinį, naujas idėjas ar naują produktą. Becker-Textor (2001, p. 14) kūrybiniu aktu įvardina kiekvieną vaiko naują atradimą.

Vaikas nuolatos yra vaizdų, kurie jį traukia, pasaulyje; piešia, sugalvoja savo dainas ir pan. Kūrybingas vaikas, kūrybinga asmenybė - tai ikimokyklinuko gyvenimo būdas, jo bendravimo ir bendros veiklos su suaugusiuoju rezultatas, jo paties veiklos rezultatas (Козлова, Куликова, 2001, p. 50).

Monkevičienė ir kt. (2011) pažymi, kad vaikų kūrybiškumas slypi visose vaiko veiklos srityse. Kūrybiškumas atsiskleidžia „verbalinėje ir vizualinėje raiškoje, veikloje, elgesyje, problemų sprendime ir kitur“ (p. 57). Kūrybiškumo požymius galima įžvelgti vaikų kūrybos procese ir jos rezultatuose. Autoriai kaip kūrybiškumo požymius ikimokykliniame amžiuje išskiria sklandumą, lankstumą, jautrumą, originalumą. (žr. 2 pav.)

2 pav. **Kūrybiškumo požymiai ikimokykliniame amžiuje** (sudaryta darbo autoriaus)

Šaltinis: Monkevičienė, 2004, p. 156

Heineltas (1971) (cit. pagal I. Becker-Textor, 2001) pateikia ikimokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumo bruožus. Autoriai išskiria tai, jog ikimokyklinio amžiaus vaiko dar nepaveikė patyrimo bei mąstymo įpročiai, žinomos kokybės ir automatizmas. Vaikas nesiekia konkrečių rezultatų. Jo interesai vystosi spontaniškai, be taisyklių, spaudimo bei prievartos. Psichiškai atpalaiduota erdvė, kurioje vaikas gyvena, leidžia jam stebėtis pasauliu, užduoti klausimus, pažinti ir atrasti aplinką kaip kažką naują. Ikimokyklinio amžiaus vaikas mažiau svarsto ir konfliktuoja nei mokyklinio amžiaus vaikas. Jis veikia susitapatinęs save su pasauliu, yra jam atviras. Specifinis vaiko bruožas šiame amžiuje yra tas, jog „kūrybinis vaiko mąstymas dar nesusiduria su savo varžovų – konvergentiniu mąstymu. Kritiškas nusistatymas, leidžiantis atsiriboti, dar nėra išsivystęs, arba vaikystės pabaigoje yra tik jo užuomazgos“ (p. 35).

Mokslininkas patvirtina, jog kūrybiškumui ugdyti pats tinkamiausias yra ikimokyklinio amžiaus tarpsnis, kai vaikas yra ypatingai imlus viskam.

Pagrindinė ikimokyklinio amžiaus vaiko veikla ir gyvenimo būdas yra žaidimas (Butautienė ir Paulavičiūtė, 2003). Natūralus ir laisvas žaidimas, kuris visada teikia malonumą yra vidinė vaiko būseną.

„Kūryba žaidžiant suteikia vaikui didžiulį malonumą ir pasitenkinimą“ (Jonynienė, 2009, p. 17). Malonumas, patiriamas ką nors savarankiškai kuriant, yra labai stiprus stimulus, kuris žadina savo vertės pajautimą. Kuomet vaiko kūrybiškumas yra pastebimas ir teigiamai įvertinamas suaugusiųjų, kūrybiškas žaidimas jam yra patrauklesnis ir sukelia daugiau džiaugsmo (Jonynienė, 2009, p. 17).

Vaiko žaidimuose, piešiniuose, pasakojimuose ir kitoje kūrybinėje veikloje atsispindi jo pažintinis susidomėjimas, todėl suaugusieji turi sudaryti sąlygas tokioms veikloms plėtotis. Sėkminga vaiko veikla yra paskata vystyti jo pažintiniams gebėjimams. Didžiulė motyvacija, smalsumas ir pažintinis susidomėjimas verčia vaikus aktyviai siekti žinių, ieškoti būdų patenkinti žinių troškimą (Kulikova, 2001, p. 93).

Kultūrinei ikimokyklinio amžiaus vaiko raidai tinkamą aplinką kuria išplėtota žaidybinė veikla Tokioje aplinkoje ypač skatinamas kūrybinės vaizduotės vystymasis, simbolinis ir naratyvinis mąstymas (Hakkarainen, Brėdikytė, Brandišauskienė, Sujetaitė-Volungevičienė, 2015, p. 10).

Priešmokyklinio amžiaus pasiekimas yra įvairių rūšių veiklos plėtojimas: žaidybinės, meninės, darbinės. Pradedama plėtoti mokymosi veikla. Pirmaujanti ir pagrindinė veikla yra žaidimas, nes „tai holistinis būdas patirti ir tyrinėti pasaulį“ (Brėdikytė, 2017, p. 7). Vaikui žaidžiant palaipsniui formuojasi ir bręsta gebėjimas ir motyvacija mokytis.

Daugelis mokslininkų (Elkonin, 1999; Vygotskis, 2004; Gudariova, 2005; Novikov, 2005; Nicolopouloua, 2007; Glebuviene , ir Tarasonienė, 2008; Hakkarainen ir kt., 2013; Brandišauskienė, ir Maslienė, 2014; Hakkarainen ir kt., 2015; Juodaitytė, Malinauskienė ir Šiaučiulienė, 2015; Nicolopouloua ir kt., 2015; Brėdikytė, 2017; Zyrianova, 2018 ir kt.) rašė ir rašo, kad ikimokykliniame amžiuje daugiausiai vietos tenka žaidybinei veiklai, nes tai natūralus vaiko poreikis, augančios asmenybės pagrindas ir svarbiausia kūrybiškumo ugdymosi sąlyga. Ikimokyklinio amžiaus vaikui žaidimas – tai priemonė pažinti pasaulį, būdas įveikti problemas ir atsikratyti įtampos, įvairių vaidmenų išbandymo galimybė. Žaidimas suteikia vaikams saugumo jausmą, plėtoja bei spalvina vaiko kalbą, moko bendrauti ir įveikti kliūtis. Taigi, žaidimas ugdo visapusišką vaiko asmenybę ir sugebėjimus.

Apibendrinant šį skyrių, galima teigti, kad vaiko kūrybiškumas – tai visa jo esybė, nes kūrybos procese dalyvauja visas vaikas, su visu savo kūno, jausmų, proto ir dvasios patyrimu. Vaiko kūrybiškumas atsiskleidžia per jo emocijas, elgesį, charakterį, mąstymą, gebėjimus. Ikimokykliniame amžiuje lavinasi vaiko vaizduotė. Šiuolaikinės ugdymo technologijos yra pagrįstos interaktyvia pedagogika ir apima vaiko ir mokytojo sąveiką prieš žaidimą, žaidimo metu ir po jo. Mokymasis aiškinamas kaip vaiko gyvenimo perspektyvos formavimas, o ne siauras akademinų žinių įgijimo procesas. Žaidimas, suteikiantis galimybių tyrinėti ir atrasti, sukuria mokymosi situacijas, o suaugusiųjų įsitraukimas į vaikų žaidimus ir bendravimas su jais prisideda prie vaikų mokymosi žaidžiant.

1. 3. Priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybinį aktyvumą lemiantys veiksniai

Ankstesniuose skyriuose buvo aptarta kūrybiškumo sąvoka ir jo raiška priešmokykliniame amžiuje. Toliau bus kalbama apie vaiko poreikių tenkinimo svarbą kūrybiškumo raiškai, aptariami pagrindiniai vaiko kūrybiškumą lemiantys veiksniai.

Žmogaus poreikiai yra pradinė motyvacija veikti. Poreikis yra žmogaus, kolektyvo arba visos visuomenės būseną, kurioje pradedama suvokti savo raidos, gerovės ar būsenos

priklausomybė nuo įvairių objektyvių gyvenimo sąlygų. Tokiu būdu egzistuoja poreikis maitintis, mokytis, kurti ir pan. (Dybovina, Prikhozhan ir Zacepin, 2003, p. 65).

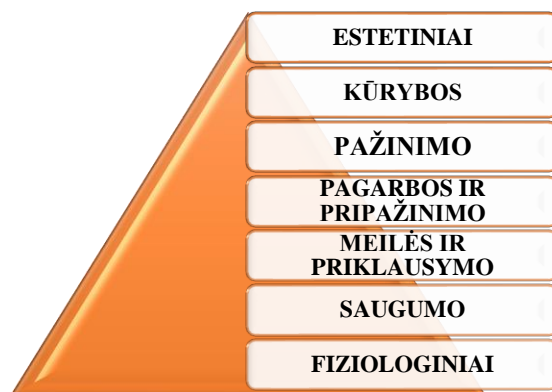
Poreikiai yra faktoriai, skatinantys žmogaus veiklą ir veikia kaip veiklos šaltiniai. Poreikiai nulemia žmogaus mąstymo kryptį, jo jausmus ir valią. Poreikiu vadinama žmogaus būseną atsirandanti dėl trūkumo, būtinumo tam tikrų gyvenimo sąlygų, veiklos arba materialinių dalykų. Kaip ir bet kuri žmogaus būseną, poreikis visada siejamas su asmens pasitenkinimo arba nepasitenkinimo jausmu (Petrovskij ir Jaroshevskij, 2000, p. 287).

Tarp daugybės psichinių reiškinių (mąstymo, atminties, gebėjimų, temperamento ir kt.) poreikis savo verte yra pranokstantis. Tai ypatinga esminė Aš galia, vidinė asmenybės energija, tarsi apmokestinanti žmogų už veiksmus, užtikrinančius savisaugą ir saviugdą, pastaruoju metu įgijo centrinio psichologinio reiškinio statusą. Asmenybės vystymosi varomosios jėgos veikloje yra prieštaravimai tarp nuolatinių veiklos pokyčių, poreikių ir realių galimybių. Prieštaravimas turi būti įsisąmonintas ir išspręstas. Pasitenkinimą pakeičia naujas aukštesnio išsivystymo lygio poreikis, todėl vystymasis nuolat tęsiasi (Petrovskij ir Jaroshevskij, 2000).

Poreikiai yra tai ko reikia kiekvienam ir be ko nukenčia gyvenimo kokybė. Nepatenkinti poreikiai slopina bet kokius kitus poreikius ir atsiliepia tolesniam gyvenimui. Vaikystė yra laikotarpis, kuomet formuojasi pagrindiniai asmenybės bruožai, suteikiantys psichologinį stabilumą, moralines orientacijas, atkaklumą ir kryptingumą. Šios savybės nesivysto spontaniškai, jos susiformuoja vaiko poreikių tenkinimo visuomenės sistemoje procese. Asmeninis tobulėjimas vaikystėje vyksta įtakojant įvairioms institucijoms: šeimai, ikimokykliniai įstaigai, taip pat žiniasklaidai (spaudai, radijai, televizijai).

Jau žinoma, kad žmogaus poreikiai ir norai auga, keičiasi, atsinaujina jų tenkinimo procese, bendrojo ugdymo ir tobulėjimo procese. Būsimos asmenybės pagrindai formuojasi ikimokykliniame amžiuje, todėl teisingas ir racionalus ugdymas turėtų prasidėti nuo pirmųjų žmogaus gyvenimo dienų. Nuo vaikystės būtina formuoti ir plėtoti dvasinius ir socialinius vaiko poreikius: domėjimasis žiniomis, meilė gamtai, menui, sugebėjimas gyventi komandoje, atsižvelgti į kitų interesus, juos vertinti.

Poreikiai pagal Maslow (2006, p. 393, 394): fiziologiniai, saugumo, priklausymo ir meilės, pagarbos, pripažinimo, pažinimo, estetiški, savirealizacijos - sudaro vadinamąją piramidę, kurios pamatas yra fiziologiniai poreikiai, o aukštesnieji, tokie kaip estetika ir savirealizacija, yra jos viršūnėje. Tai reiškia, kad žmogiškieji kūrybos ir saviaktualizacijos poreikiai, užimantys aukščiausią pakopą, atsiranda tik tuomet, kai yra patenkinti biologiniai ir socialiniai. (žr. 3 pav.).

3 pav. Žmogaus poreikių piramidė pagal Maslow

Šaltinis: Butkienė ir Kepalaitė, 1996, p. 190

Butkienės ir Kepalaitės (1996) teigimu, patenkinus žmogaus pagrindinius fiziologinius ir dvasinius poreikius (saugumo jausmą, meilės ir priklausymo, pagarbos ir pripažinimo ir kt.), jam atsiranda poreikis išreikšti savo jausmus, galimybes, gebėjimus, o toliau atsiranda poreikis kurti, tyrinėti.

Humanistinės pedagogikos atstovės Rogers (2005, cit. Pagal Kučinskienė, 2006, p. 18) teigimu, kūrybiškumas yra žmogaus gyvenimą palaikanti gyvastis, kuri padeda save vertinti ir nulemia žmogaus dvasinį vystymąsi. Kūrėju arba net genijumi gali tapti kiekvienas apsuptas dėmesiu, pagarba, kuris gali džiaugtis mažais atradimais (Butkienė ir Kepalaitė 1996, p. 188).

Mąstytojas ir humanistas Sukhomlinskis savo praktine veikla įrodė, kad be meilės ir pasitikėjimo vaiku visa mokslinė išmintis, visi metodai ir mokymo priemonės yra neveiksmingi (Kozlova ir Kulikova, 2001, p.132).

Humanistinės psichologijos požiūriu kūrybiškumas yra asmenybės sklaida, kuri pasireiškia per jos saviaktualizaciją ir saviraišką. Rogersas (cit. pagal Egmonto projekto 2 d., 1998, p. 214) teigia, kad „saviraiška – noras atskleisti savo vertybes ir jomis vadovautis – tai vienas iš svarbiausių dalykų žmogaus gyvenime“.

Laisvoje saviraiškoje atsiskleidžia vaiko individualybė, ji bręsta, aiškėja vaiko poreikiai, požiūriai, nuostatos, vertybinės orientacijos bei vidinės problemos ir sunkumai. Per asmenybės saviraišką ryškėja kūrybingumas (Adamonienė ir Katalynienė, 2003, p. 6). Vidiniai poreikiai pažinti suaugusiųjų pasaulį, jų elgesio normas, noras būti reikšmingam ir svarbiam lemia vaikų pasirinkimą kurti (Egmonto projektas 2 d., 1998, p. 214). Taigi, varomoji kūrybiškumo jėga yra troškimas pažinti pasaulį, arba pažinimo poreikis stimuliuoja kūrybiškumą.

Priešmokyklinis amžius yra svarbus asmenybės vystymosi etapas. Šiame amžiuje vyksta intensyvi psichine bei fizinė raida, kuriami nauji psichologiniai veiklos bei elgesio reguliavimo

mechanizmai, intensyviai formuojasi vaiko asmenybės bruožai. Vaikai siekia bendrauti, būti naudingi kitiems, didžiuojasi savo drąsiais, teisingais poelgiais, veiksmais (Dambrauskienė, 2008, p. 50-53).

Hagemann ir Biorner (2004, p. 24) teigia, jog šiuo laikotarpiu nustatyti vaiko gebėjimai, padeda jam įveikti sudėtingas aplinkybes ir keliamus sunkesnius reikalavimus. Anot Poddjakovo (cit. pagal Kotova, Kuznecova ir Romanova, 2010, p. 6), 4-6 metų laikotarpyje intensyviai lavėja vaiko gebėjimai ir įgūdžiai, kurie skatina labiau pažinti, tyrinėti supančią aplinką, analizuoti daiktų ir reiškinių savybes ir juos paveikti. Vaiko surinkta informacija ir faktai apie pasaulį skatina naujų idėjų atsiradimą. Priešmokykliniame amžiuje intensyviai tobulėja loginis mąstymas, kuris duoda pagrindą formuoti naujoms sąvokoms, manipuluoti informacija, spręsti problemas, nustatyti priežastį, priimti sprendimą. Patirties kaupimas, didėjanti atminties apimtis, suvokimas bei vaizduotė sukuria didesnę pasitikėjimą savo jėgomis. 6-7 metų vaikas gali siekti tolimų tikslų (tuo tarpu įsivaizduojamu) sutelkęs valios jėgas gana ilgam laikui.

Vaikas savo kūrybiškumo ugdymosi kelyje turi viską išbandyti, viską patirti, viską atrasti. Jis domisi viskuo kas yra aplink: gyvąja ir negyvąja gamta, žmogumi, jo veikla, darbais, dora, tradicijomis, papročiais, šventėmis ir kt. Vaikas pažįsta pasaulį visais savo pojūčiais veikdamas praktiškai. Jis dirba, ilsisi, žaidžia, bendrauja, dalyvauja išvykose bei šventėse, modeliuoja pasaulį savo žaidimuose, dailės darbuose ir kitose kūrybinėse veiklose, stebi, įsiklauso, apčiupinėja, glosto, uosto, ragauja, klausinėja, ieško informacijos knygose ir enciklopedijose, varto paveikslų knygas, studijuoja schemas, modelius bei žemėlapius, keliais būdais sprendžia problemas, numato savo eksperimento padarinius, tyrinėja, eksperimentuoja, daro išvadas iš turimos informacijos (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimo metodinės rekomendacijos, 2004, p. 238).

Beresnevičiaus (2010, p. 28-31) teigimu, konkretūs asmenybės išsiugdyti gebėjimai glaudžiai siejasi su jos kūrybiškumu. Kūrybos procesui įtakos turi žinios, vaizduotė, emocijos taip pat prigimtis, charakteris, aplinka, pažintinės funkcijos.

Kūrybinės veiklos pagrindas – kuriamoji vaizduotė. Ji svarbi kiekvieno žmogaus gyvenime. Vaizduotė yra naujų vaizdinių ar idėjų kūrimas atmintyje pertvarkant turimą patirtį. Kūrybingi žmonės pasižymi lakia, drąsia vaizduote, kuri padeda jiems lengvai naudoti įgytą patyrimą kuriant naujoves. Vaizduotė, kuri yra be galo svarbi ir mokymosi procese, aktyvina įvairiapusis ugdymas (Petruolytė, 2001). Tam, kad atsirastų „kuriamosios vaizduotės produktai, <...> žmogus turi pirmiausia išgirsti, pamatyti, patirti išpūdį ir išlaikyti jį atmintyje (Kaffemanienė ir Sadbaraitė, 2004). Kuo daugiau žinių, kuo įvairesnė patirtis, tuo daugiau kombinacinių galimybių vaizduotei.

Vygotsky (Hakkarainen, Brėdikytė, Brandišauskienė ir Sujetaitė-Volungevičienė, 2015, 41 p.) teigė, jog vaizduotė yra veiksnys, kuris lemia visą mąstymo raidą. Be šio gebėjimo negalimas sąvokų formavimasis bei abstraktus mąstymas. Vaizduotė – pamatinis gebėjimas, lemiantis kiekvieno žmogaus kūrybinę veiklą.

Vaizduotė „įsipina“ į visas sudėtingas mąstymo operacijas ir yra vaiko kūrybinės veiklos pagrindas. Ypač svarbu skatinti vaiką ieškoti problemos sprendimo, pastūmėti jį į mažus atradimus, tiesiog išmokyti fantazuoti tokiu būdu lavinant kūrybinę vaizduotę. Visaverčiam mąstymo procesų vystymuisi svarbu gebėti sutelkti dėmesį į pažinimo objektą, nesiblaškyti, laiku atsiminti, nepasiduoti sunkumams, neprarasti vilties, nenusiminti, jei iš karto nepavyksta teisingai išspręsti užduoties/problemos. (Kozlova ir Kulikova, 2001, p. 91).

Kudriavcevas ir Nesterova (2006, cit pagal Brėdikytė, 2017, p. 9) vaizduotę vadina „tiltu“, jungiančiu ikimokyklinio ir pradinio ugdymo pakopas, pabrėždamos ikimokyklinio amžiaus vaiko vaizduotės lavinimą kaip tinkamiausią strategiją, lemiančią psichologinį pasirengimą mokyklai. Savo išvadas jie grindžia tyrimo rezultatais, atskleidusiais mąstymo ir vaizduotės tarpusavio sąsajas. Tyrimo rezultatų analizė parodė, jog maži vaikai, kurie anksti išmoksta skaityti ar rašyti sparčiau pasiekia aukštesnių rezultatų laikant tam tikrus testus, tačiau neišmoksta žaisti, bendrauti, bendradarbiauti ar tinkamai elgtis (atitinkamai save reguliuoti). Akademiniai gebėjimas per 1-3 metus suprastėja arba išnyksta ir vaikų pasiekimai susilygina žaidimų pagrindu ugdyti vaikai mokykloje demonstruoja aukštesnius akademinis pasiekimus.

Vaikai turėtų įgyti „įrankių“, su kuriais galėtų tyrinėti, patirti, suprasti supančio pasaulio reiškinius, o ne mokytis dalykų turinio. Tyrinėjimas, patyrimas „skatina kitaip žiūrėti į pačius reiškinius, kitaip mąstyti ir patirti pasaulį, atskleisti kūrybiškumą, panaudoti vaizduotę“ (Monkevičienė, 2018, p.12).

Beresnevičius (2019) žmogaus/vaiko viduje esančius vaizdinius tapatina su statybiniais blokeliais, iš kurių statomi nauji namai. Kuo daugiau vaizdinių, kuo tuo jie įvairesni – tuo prašmatnesnį rūmą iš jų galima pastatyti. „Tačiau reikia išmokti dėlioti tas plytas, kad statinys būtų ne šiaip statybinių medžiagų krūva, o architektūros šedevras“ (p.17). Autoriaus teigimu, kiekvienas kūrėjas turėtų sukaupti didžiulį vaizdinių bagažą. Šiame procese padeda knygų skaitymas, parodų, koncertų, spektaklių, filmų, muziejų lankymas, kelionės, bendravimas su įvairiais žmonėmis. „Atminties saugykla bus pildoma veiksmingiau, jei įspūdžiai bus kaupiami aktyviai, sąmoningai tam nusiteikus. Kaupiti galima ne tik vaizdus, bet ir garsus, kvapus, lytėjimo ir skonio pojūčius.

Vaikystėje kuriama vėlesnių gyvenimo įvykių strategija. Šiame žmogaus amžiaus tarpsnyje sukaupta patirtis formuoja tvirtą pagrindą tolesnės gyvenimo patirties kaupimui ir dažniausiai lemia asmenybės augimo kryptį. Todėl, siekiant ugdyti kūrybišką asmenybę ir, anot

A. Kazlauskienės ir kt. (2014), „siekiant visuomenės augimo“, labai svarbu laiku atskleisti ir įgalinti vaiko kūrybiškumą (p. 6).

Jau vaikystėje išryškėja įvairūs vaikų polinkiai. Kai kurie vaikai mėgsta klausytis pasakojimų, žiūrėti paveikslėlius ar kalbėtis su suaugusiaisiais, kiti susidomėję klausosi muzikos, treti – piešia ir t. t. Todėl, siekiant visuminio (holistinio) vaikų ugdymo, būtina tenkinti individualius vaikų interesus, tobulinti kiekvieno vaiko polinkius.

Mokytojas žadina ir puoselėja vaikų kūrybiškumą, atsižvelgdamas į jų poreikius, polinkius, gebėjimus ir visuminę asmens raidą. Svarbiausias dalykas pedagogo darbe yra gebėjimas laiku pastebėti ir įvertinti vaikų kūrybiškumą (Kelpšienė, 2011).

Ruzgienės ir Petružienės (2005, p. 72) teigimu, kuo didesnę paties vaiko įsitraukimą į pažinimo procesą, individualių vaiko pomėgių, polinkių, gebėjimų lavinimas turi būti suaugusiųjų orientyru. Autorės suformulavo svarbiausius teiginius, kuriais reikėtų remtis ugdant vaikus:

- Motyvuotų ugdymosi situacijų kūrimas ir palankios, skatinančios motyvacijos faktorius, aplinkos formavimas.
- Ugdymosi proceso organizavimas atsižvelgiant į kiekvieno ugdytinio patirtį.
- Saugios, optimistiškos ugdymosi aplinkos sukūrimas.
- Ugdytinių savarankiškumo ir noro daugiau sužinoti skatinimas.
- Praktiškas aplinkos pažinimas, dėsningumą bei pavykių joje atskleidimas. Vaikų turimų žinių pritaikymas, praktiškuose problemų sprendimuose.
- Pažinimo būdų ir individualių ypatybių derinimas. Ugdymosi individualizavimas tinkamiausių ugdymosi metodų parinkimas.

Landsbergienė (2008, p. 7), Dodge, Colker ir Heroman (2007, p. 4) pabrėždami ugdytojo vaidmenį ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymo procese, teigia, jog puoselėjant ikimokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą, būtina skatinti jo savarankiškumą, raginti vaiką spręsti problemas ir nebijoti rizikuoti, girti jį už pastangas ir leisti nusižengti „instrukcijoms“, skirti vaikui tokias užduotis, kokias jis pajėgus atlikti, pasidžiaugti vaiko sumanytais žaidimais, leisti jam susitepti ir sušlapti.

Kuomet vaikas apdovanojamas už pastangas, patiria džiaugsmą, jaučia saugumą bei pasitikėjimą, paslaugumą bei lygiateisiškumą, kuomet jis pats yra aktyvus, jo kūrybiškumas yra stimuliuojamas (Stankevičienės, 2001, p. 27). Priešingai, kūrybiškumas slopinamas bausmėmis, konkurencingumu, liūdesiu, grėsme saugumui, valdymu, kontrole, pasyvumu, negatyviu aplinkinių nusistatymu į kūrybiškumo ugdymą, autoritariniais santykiais, perdėtu vaiko globojimu, konservatyvia aplinka, emociiniu skurdumu.

Grabauskienės (1997, p. 7-11) akcentuojamos svarbiausios nuostatos, kurių būtina laikytis, siekiant sukurti natūralias vaiko kūrybinės plėtros sąlygas. Patariama ugdytą(si) remti vaikų įgimtu poreikiu saviraiškai, noru veikti, kurti, sugebėjimų „drąsiai ir laisvai kalbėti įvairiais kūrybinės raiškos būdais“. Autorės išskiriami – emocijų, fantazijos, intucijos, smalsumo, iniciatyvumo žadinimas, vaikų palaikymas priimant savarankiškus sprendimus, jų veiklos svarbumo akcentavimas. Pakilią nuotaiką, nuoširdžius santykius bei dėmesį vaiko kūrybos rezultatui autorė įvardija pagrindiniais kūrybinės atmosferos veiksniais. Pabrėžiamas estetinio santykio su gamta formavimas, mokant vaiką dėmesingai stebėti ir išvelgti gamtos, žmogaus bei daiktų grožį, nes vaiko raiškos galimybės kinta dėl paskatų, gautų iš aplinkos, optimalių sąlygų sudarymas plėtojant kiekvieno vaiko potencialius kūrybinius sugebėjimus. Pažymima natūrali vaiko augimo proceso raida, į vaiko veiklą įsitraukiant atsargiai, žaidybine forma, turtinant paskatas, asociacijas, skatinant išbandyti naujas raiškos formas, padedant ieškoti informacijos ir t. t. Vengti metodų, kurie slopina kūrybiškumą (kopijavimo, šablonų spalvinimo, rodymo, kaip piešti vieną ar kitą daiktą, savo nuomonės primetimo, klaidų taisymo ir kt.).

Daugelis autorių (Jovaiša, 2001; Monkevičienė, 2003; White, 2004; Makhmalbaf ir Ellen Yi-Luen Do, 2007; Davydova, 2014; Dewey, 2014, p. 17 ir kt.) aplinkos įtaką laiko svarbiausiu veiksniumi kūrybiškumui skleisti.

Monkevičienės (2003, p. 222-227) teigimu, pedagogams būtina taikyti šiuolaikinius, į vaiką orientuotus ugdymo(si) būdus: **vaiko aktyvumo, iniciatyvumo skatinimą, sudarant ugdymo aplinką** (sukuriant vaikų veiklai jaukią erdvę, skatinant rinktis veiklą ir jos vietą, pripažįstant „vaiko teisę rinktis veiklą, buvimo vietą, draugus, laisvai judėti iš vienos erdvės į kitą“, taikant vaikų dėmesio patraukimo žaislais ir kitomis priemonėmis); **kūrybišką konstruktyvistinę vaiko ir pedagogo sąveiką** (priimant bendrus sprendimus, tariantis dėl veiklos, palaikant, plėtojant ir turtinant vaiko sumanymus, diskutuojant, konsultuojant, įtraukiant vaikus į veiklą gera idėja, tema, problema, sumanymu, suteikiant vaikų klausiamą informaciją); **spontanišką situacinį ugdymą(si)** (pitarant vaiko sumanymams ir bet kokiai jo veiklai, emociškai palaikant, pasidžiaugiant, pagiriant vaiko veiklą; ugdymui panaudojant netikėtai susikūrusias situacijas; pozityviai vertinant vaiko poreikius ir interesus „čia ir dabar“); **ugdymą(si) pavyzdžiu** (pradedant veiklą rodant pavyzdį ir perleidžiant savarankiškai tęsti vaikams, kartu dalyvaujant veiklose kaip partneris, modeliuojant veiklą elgesiu, veiksmais, mimika, daiktais, žodžiais).

Ruzgienės ir Petružienės (2005, p. 111, 112) teigimu, palaikanti ir įkvepianti vaiką aplinka sužadina jo poreikį kurti, padeda jam atskleisti savo talentą, realizuoti savo galimybes bei ugdo kūrybingumą. Patirdamas išpūdžius šeimoje, bendruomenėje, mieste, miestelyje arba

kaime vaikas įgyja patirti, turtina savo žodyną ir tokiu būdu susidaro vaizdą apie supančią tikrovę.

Pasak Markevičienės (cit. pagal Jankauskienę, Monkevičienę ir Šeibokienę, 2002, p. 56), „šiuolaikinės grupės vaikai – idėjų ir priemonių generatoriai“. Savo aplinkoje jie pasirenka reikšmingiausias dalykus, išgyvena ją „motyvuotai, t. y. žinodami kodėl; vieningai žmogiškųjų jėgų ir išgyvenamos aplinkos atžvilgiu“ bei kūrybiškai tobulėdami (Dewey cit. pagal Ruškus, 2012, p. 17).

Taigi, pedagogams keliamas tikslas kurti aplinką žadinančią vaiko norą domėtis naujais dalykais, palaikančią jo kūrybines pastangas, skatinančią „vaikus tyrinėti ir išradingai spręsti įvairius klausimus“ (Jankauskienė ir kt., 2002, p. 56).

Montessori (cit. pagal Hagemann ir Biorner, 2004, p. 26) teigimu, pamatas kūrybiškam darbui yra paruošta aplinka. Mokslininkai, kaip svarbiausius ugdomosios aplinkos aspektus kūrybiškumo ugdymo procese išskiria aplinką atliepiančią vaiko poreikius, kurioje laisvai pasirenkama patalpa, veikla, reikalingos medžiagos, techninės bei pagalbines priemonės. Visos priemonės, skirtos naudoti vaikui, turi būti laisvai pasiekiamos, gali būti naudojamos ne pagal paskirti bei turi dominti vaiką.

Jankauskienė, Monkevičienė ir Šeibokienė (2002) taip pat akcentuoja „produktyvią ugdymo(si) aplinką, kurioje vaikas jaustųsi saugus, teigiamai save vertintų, būtų skatinamas būti aktyvus...“ (p. 20).

R. Florida (2001, cit. pagal Girdzijauskienę ir kt., 2011, p. 9) teigimu, kiekvienas vaikas aplinką suvokia savaip, taigi, „kuriant palankią ir patrauklią aplinką, nėra vieno visada ir visur tinkančio modelio, tačiau visiems reikia atviros ir įgalinančios“. Autoriaus manymu, ne žinios ir akademiniai pasiekimai yra reikšmingi, bet maloni, atpalaiduojanti, natūrali aplinka.

Taigi, kuriant ugdomąją aplinką, pedagogui tenka didžiulė atsakomybė. Nuo pedagogo pasirinktų vertybinių nuostatų, įsitikinimų, profesionalumo lygio priklausys ir fizinė ir emocinė grupės aplinka. Priešmokyklinės grupės aplinka turi būti nuolat kintanti, stimuliuojanti bei saugi. Būtina atsižvelgti į kiekvieno vaiko individualumą ir unikalumą, pastebėti vaiko charakterio savybes, įpročius, galimybes, fizinius bei psichinius poreikius ir daugelį kitų aspektų. Tik aplinka, kurioje stimuliuojamas vaiko smalsumas, protiniai, fiziniai bei emociniai gebėjimai motyvuoja vaiką kurti, eksperimentuoti, bandyti...

Šiandienos pedagogas – tai ne tik žinių perteikėjas, o ir vaiko prigimtinių galių ugdytojas ir puoselėtojas, ugdymosi procesų skatintojas. Šiuolaikinis pedagogas turi tapti ugdymosi galimybių kūrėju, konsultantu, partneriu ir padėjėju, gyvenimo tiesų liudytoju, tyrėju. „Šiandien vaikai, jų poreikiai ir patirtis yra kitokie, negu suaugusiųjų vaikystėje, <...> jie auga su kompiuteriais, internetu, interaktyviomis lentomis, mobiliaisiais telefonais, fotoaparatais,

skaitmeninėmis knygomis bei žaislais, <...> ji domina ne tik tradiciniai, įprasti, bet ir nauji žaislai bei žaidimai“ (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015, p. 1-3), todėl labai svarbūs pedagogo apmąstymai apie tinkamą, vaikų domėjimąsi, tyrinėjimus ir kūrybą pažadinančią aplinką. Ugdymo(si) aplinkų, ugdymosi turinio ir situacijų įvairovės kūrimo kompetencija – atviros, saugios ugdymosi aplinkos bei stimuliuojančių ir kūrybiškų ugdymosi sąlygų kūrimo gebėjimas išskiriamas pedagogo profesijos kompetencijų apraše (2015).

Vienas reikšmingiausių pedagogo gebėjimų šiuolaikinėmis kaitos sąlygomis yra jo kūrybiškumas, o „svarbiausi pedagogo kūrybiškumo komponentai yra intuícija, originalumas, lankstumas, kritiškumas, naujų įspūdžių siekis ir poreikis kurti“ (Grudžinskytė, Norvilienė ir Grudžinskienė, 2009, p. 98). Jis turi būti „tarsi degantis fakelas, kuris uždega vaiką – sudomina, įtraukia į kūrybinę veiklą“ (Kiškūnienė, 2006, p. 11-17).

Jovaišos (2001, p. 64, 65) pastebėjimu, pedagogo kūrybiškumas reiškiasi tuo, kad jam tenka parinkti ir planuoti ugdymo turinį, atsižvelgiant į ugdytinių savybes, numatyti uždavinius, prognozuoti asmenybės vystymąsi, kūrybingai konstruoti ugdymosi priemones, kombinuoti ugdymosi metodus ir t. t.

Kaip teigia Becker -Textor, pedagogo „tikslas turi būti pasiekti vidinę laisvę, įgyti atvirumą ir norą keisti įprastus pedagoginius ir didaktinius požiūrius. Tada ne tik vaikams, bet ir pedagogams darbas suteiks daugiau džiaugsmo, bus pasiekta puiki abipusė motyvacija“ (Becker-Textor, 2001, p. 36).

Pasak Fullano (cit. pagal Duoblienė, 2006, p. 201), šiuolaikinis pedagogas – profesionalas tas, kuris turi savo viziją, nuolatos domisi pokyčiais, moka bendradarbiauti, išsiskiria meistriškumu.

Prie šių bruožų būtų galima pridurti dar daugelį kitų, tokių kaip švelnumas, meilė vaikams, dėmesingumas, pastabumas, atvirumas, artistiškas ir pan.

Monkevičienės (2018) teigimu, švietimo kokybės gerinimas yra vienas iš pagrindinių švietimo modernizavimo uždavinių, o pedagogo profesionalumas, kurio pagrindas yra asmeninis ir profesinis tobulėjimas, šiandien laikomas sąlyga šiuolaikinei švietimo kokybei pasiekti. Auga pedagogo, kaip ugdomosios aplinkos kūrėjo vaidmuo. Jis pats, jo asmenybė šiuo atveju yra ugdymo turinio „komponentas“ ir „technologinis įrankis“. Šiandien išaugo aukštos kvalifikacijos, kūrybiškai dirbančio, socialiai aktyvaus ir konkurencingo pedagogo, poreikis. 21 amžiaus pedagogo kompetencijos – tai gebėjimas „kurti inovatyvias ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo praktikas, taikyti veiksmingus vaikų kompetencijų ir atskirų pasiekimų grupių ugdymo būdus, kurti inovatyvias priemones ir aplinkas“ (p. 9). Šiuolaikinio pedagogo gebėjimai – tai tokie inovatyvūs pedagogo mąstymo būdai kaip kūrybiškumas, kritinis mąstymas, problemų sprendimas, sprendimų priėmimas, lankstumas, mokėjimas

mokytis, metakognicija, bendradarbiavimas, komunikavimas, skaitmeninis raštingumas, lokalus ir globalus pilietiškumas, gebėjimas prisitaikyti prie pokyčių, valdyti tikslus, projektus ir laiką, veiksmingai dirbti skirtingose komandose, vadovauti ir kt. (Monkevičienė ir kt., 2018, p. 9).

Apibendrinant autorių mintis, galima teigti, jog ugdant kūrybišką asmenybę, ypač svarbu sukurti kūrybinei veiklai palankią atmosferą, kuri padėtų atskleisti kiekvieno vaiko individualias kūrybines galias, sužadintų kūrybinės veiklos poreikį. Svarbu palaikyti vaiko gyvumą, žvalią nuotaiką, ugdyti savarankiškumą, skatinti smalsumą, žingeidumą. Svarbu pabrėžti, jog šiame amžiaus tarpsnyje ypač svarbus yra pedagogo (suaugusiojo) poveikis vaikui. Vaikas turi jausti, kad pedagogas yra jo partneris, o pedagogas turi padėti (tarnauti), o ne valdyti. Pedagogas turi pasižymėti ne tik profesinėmis žiniomis, įgūdžiais, gebėjimais, bet ir tokiomis reikšmingomis savybėmis kaip – nuoširdumas, empatiškumas, tikrumas (autentiškumas), supratingumas, noras bendradarbiauti, pasitikėjimas vaiku ir jo iniciatyvos priėmimas, leidžiantis jam atsiskleisti ir pan. Kūrybingumą įmanoma išugdyti tik siekiant pačiam tokiu būti. Todėl vienas svarbiausių pedagogo gebėjimų šiuolaikinėmis kaitos sąlygomis yra jo kūrybingumas, inovatyvumas, nuolatinis tobulėjimas.

2. INOVATYVIOS EDUKACINĖS TECHNOLOGIJOS KŪRYBIŠKUMO SKATINIMUI

2.1. Edukacinių technologijų samprata

Labiausiai išsivysčiusių pasaulio šalių švietimo sistemos perėjo į naują etapą, kuriam būdingi pokyčiai. Požiūris į žinias, įgūdžius ir gebėjimus kaip prioritetinį švietimo tikslą keičiamas naujomis vertybėmis, tokiomis kaip asmens mąstymas, gilus supratimas, kūrybiškumas, pasitikėjimas savimi, gebėjimas spręsti gyvenimiškas problemas. Nuo tradicinio požiūrio į ugdymo turinį pereinama prie dabartinį visuomenės išsivystymo lygį atitinkančio kompetencijomis grindžiamo ugdymo turinio. Integraciniai mokymosi tikslai vyrauja dalyko atžvilgiu, veikla bei patirtimi grindžiamas požiūris išstumia tiesioginį žinių perteikimą. Švietimo vertybė ir prasmė: ne „jūs turite išmokyti ir atgaminti“, bet „mes padėsime jums įsisavinti ir pritaikyti“. Autoritarizmas užleidžia vietą bendradarbiavimui, žinių „kalimas iš viršaus“ – partnerystei pažinime ir veikloje (Selevko, 2005, p.45).

Atsakymų į klausimus „ko mokyti?“ ir „kaip efektyviai mokyti?“ paieška paskatino pedagogus bandyti „technologizuoti“ ugdymo procesą, tai yra paversti ugdymą(s) savotišku gamybos ir technologiniu procesu su garantuotu rezultatu (Kukushin, 2005, p. 178).

Žmonių civilizacija turi sukaupusi didžiulę patirtį švietimo srityje. Selevko (2005) teigimu, bet kuri technologija kyla iš tam tikrų idėjų apie pagrindines priežastis ir pagrindinius veiksnius, šaltinius, lemiančius fizinį ir psichinį žmogaus vystymąsi ir yra pedagogikos mokslo ir praktikos laimėjimų sintezė, tradicinių ankstesnės patirties elementų ir to, kas gimsta iš socialinės pažangos, humanizacijos ir visuomenės demokratizacijos, derinys. Jos šaltiniai ir komponentai – socialiniai virsmai ir naujas pedagoginis mąstymas; pedagoginiai, psichologiniai, socialiniai, techniniai mokslai; ankstesnių, nacionalinių ir užsienio švietimo technologijų bankas; pažangioji pedagoginė patirtis; technikos progresas bei liaudies pedagogika (etnopedagogika) (1 tomas, p. 50).

Anot Kushniro (cit. pagal Selevko, 2005, 1 tomas, p. 40), pedagogika yra mokslinė-technologinė žmogaus pažinimo šaka, kurios tikslas yra optimizuoti žmogaus ugdymą ir auklėjimą remiantis visų humanitarinių mokslų aksiomatika. Vadinasi, viena iš svarbiausių pedagogikos funkcijų yra optimalių ugdymo technologijų kūrimas (projektavimas). Gretindamas ugdymo sistemos ir ugdymo technologijos sampratas autorius pastebėjo, jog sistemos samprata yra daugiau bendro pobūdžio nei technologijos sąvoka. Sistema (gr. systema - sandara; junginys): reiškinių sąsaja, išskirianti juos iš aplinkos kaip vientisą, santykinai savarankišką vienetą. Pavyzdys: mokyklos ugdymo sistema apima daugybę technologijų. Kiekviena technologija – tai sistema, bet ne kiekviena ugdymo sistema yra technologija (p. 40).

Augančios kartos ugdymas visuomet siejamas su siekimu gauti rezultatą. „Siekiant to – galutinio rezultato – yra kuriamos pedagogikos mokslo teorijos, sistemos, technologijos, kurios vėliau išbandomos ir patvirtinamos praktikoje. Visapusiškai išsivysčiusi harmoninga asmenybė – tai yra tikslas, norimas rezultatas, kuris nuo tada, kai žmonija pradėjo galvoti apie jaunosios kartos ugdymą, apie savo ateitį, veikė kaip pagrindinė idėja, idealas, kurio buvo verta siekti“ (Kozlova ir Kulikova, 2001, p. 52-57).

Šiandien ugdymo procesą leidžiama pasirinkti, projektuoti, modeliuoti pačiam pedagogui. Šia kryptimi vyksta švietimo progresas: įvairių jo turinio variantų kūrimas, panaudojant šiuolaikinės didaktikos galimybes tobulinant švietimo struktūrų efektyvumą; naujų idėjų ir technologijų plėtra ir praktinis pagrindimas. Esant tokioms sąlygoms, mokytojas, vadovas (ugdymo proceso technologas) turi orientuotis plačiame šiuolaikinių idėjų, krypčių, novatoriškų technologijų spektre, negaištant laiko atrandant jau žinomą, todėl šiandien kompetentingas pedagogas turi būti susipažinęs su plačiu švietimo technologijų arsenalu (Selevko, 2005, 1 tomas, p. 7). Pedagogo meistriškumas susideda iš gebėjimo parinkti tinkamą turinį, pritaikyti geriausius mokymo metodus ir priemones pagal nustatytus ugdymo tikslus.

Selevko (2005, 2 tomas, p. 12) teigimu, apibrėžiant ir vartojant sąvoką „pedagoginė technologija“ tarp mokslininkų yra neatitikimų kuriuos galima suskirstyti į *keturias pozicijas*:

Pirma pozicija – pedagoginė technologija kaip priemonė, t. y. kaip gamyba ir taikymas metodinių įrankių, aparatūros, mokymo(si) įrangos ir techninių mokymo(si) priemonių (vadovėlių, knygų, kompiuterių, kompiuterinių programų, enciklopedijų, elektroninių žinytų, plakatų, audio įrašų ir kt.) ugdymo procese.

- ✓ Ugdymo technologija apima viską: „nuo kreidos ir lentos“ (Kiffer, cit. pagal Selevko, 2005) iki „visko, ką galima įjungti į elektros lizdą“ (Meyer, cit. pagal Selevko, 2005).
- ✓ Ugdymo technologija – psichologinių ir pedagoginių nuostatų visuma apibrėžianti formų, metodų, būdų, auklėjimo priemonių rinkinį ir išdėstymą; tai organizacinis ir metodinis pedagoginio proceso priemonių rinkinys (Likhachevas, cit. pagal Selevko, 2005).
- ✓ Ugdymo technologija – priemonių ir metodų, atliepančių teoriškai pagrįstus mokymo ir ugdymo procesus visuma, leidžianti sėkmingai įgyvendinti ugdymo tikslus.

Antra pozicija – ugdymo technologija kaip komunikacijos procesas (metodas, modelis, ugdymo užduočių atlikimo technika) pagrįstas tam tikru algoritmu, programa, pedagoginio proceso dalyvių sąveikos sistema. Šiai pozicijai artimas pedagoginės technologijos kaip meno supratimas, mokymo ir auklėjimo meistriškumas.

- ✓ Ugdymo technologija – sisteminis žmonių, idėjų, mokymo medžiagos ir įrangos panaudojimas pedagoginėms problemoms spręsti (Gibson, cit. pagal Selevko, 2005).

- ✓ Ugdymo technologija – griežtas mokslinis projektavimas ir tikslus atkūrimas, garantuojantis pedagoginių veiksmų sėkmę (Slastenin, cit. pagal Selevko, 2005).
- ✓ Ugdymo technologija – kruopščiai apgalvotas bendros pedagoginės veiklos modelis rengiant, organizuojant ir vykdant ugdymo procesą, užtikrinant patogias ugdymo sąlygas ugdytiniams ir ugdytojams (Monakhov, cit. pagal Selevko, 2005).
- ✓ Ugdymo technologija – optimaliausias būdas veikti (siekti tikslo) duotomis sąlygomis (Kušnir, cit. pagal Selevko, 2005).
- ✓ Ugdymo technologija yra kryptinga ugdymo proceso įgyvendinimo technika (Bespalko, cit. iš Selevko, 2005).

Trečios pozicijos atstovų požiūris į ugdymo technologiją kaip į plačią žinių sritį, paremtą socialinių, vadybos ir gamtos mokslų duomenimis.

- ✓ Ugdymo technologija – nauja kryptis pedagogikoje, nagrinėjanti ir praktikuojanti optimalių ugdymo/mokymo sistemų kūrimą, ugdymo procesų projektavimą (Pidkasisty, cit. pagal Selevko, 2005).
- ✓ Ugdymo technologija – tai sistema, jungianti pradinių duomenų ir planuojamų ugdymo(si) rezultatų supratimą, diagnostikos priemones, leidžiančias nustatyti esamus mokinio pasiekimus, mokymosi modelių rinkinį, kriterijus, pagal kuriuos pasirenkamas optimalus mokymosi modelis konkrečiomis sąlygomis (Guzejev, cit. pagal Selevko, 2005).

Ketvirtos pozicijos atstovai ugdymo technologiją siūlo vertinti kaip daugialypį procesą.

- ✓ Ugdymo technologija – visų asmeninių, instrumentinių ir metodinių priemonių, naudojamų ugdymo tikslams pasiekti, sisteminė visuma ir jos nuoseklus funkcionavimas (Klarinas, cit. pagal Selevko, 2005).
- ✓ Ugdymo technologija – kompleksinis integracinis procesas, apimantis žmones, idėjas, priemones ir metodus organizuojant veiklą, skirtą analizuoti problemas ir planuoti, kurti, vertinti ir valdyti problemų sprendimą, apimančią visus mokymosi aspektus (Silber, cit. pagal Selevko, 2005).
- ✓ Ugdymo technologija – sisteminis viso ugdymo(si) kūrimo, taikymo bei pagrindimo metodas, atsižvelgiant į techninius ir žmogiškuosius išteklius bei jų sąveiką, kuriais siekiama optimizuoti ugdymo formas (UNESCO, cit. pagal Selevko, 2005).
- ✓ Ugdymo technologija – veikianti visų pedagoginio proceso komponentų sistema, sukurta remiantis moksliniu pagrindu, užprogramuota laike ir erdvėje bei vedanti į numatomus rezultatus (Selevko, 2005).
- ✓ Ugdymo(si) technologija – „pasirinktos ugdymo filosofijos pagrindu sudaryta metodinių būdų sistema ugdymo(si) tikslams pasiekti (išskiriama vaiko ir pedagogo

kūrybinės sąveikos technologija, spontaniškojo-situacinio ugdymo technologija, pavyzdžio technologija, ugdymo situacijų inicijavimo-turtinimo technologija, ugdančiosios aplinkos kūrimo technologija, terapinė technologija ir kt.“ (Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, 2006).

- ✓ Ugdymo technologiją – tai žvilgsnis į ugdymą(si) bendrąja prasme: ugdymo(si) proceso optimizavimo principų nustatymas ir metodų kūrimas, analizuojant ugdymo(si) efektyvumą didinančius veiksnius, kuriant ir taikant metodus, taip pat įvertinant naudojamą priemones. (Sherstneva, 2014, p. 114).

Iš aukščiau pateiktų apibrėžimų seka, jog ugdymo technologija – pedagogikos kategorija, tirianti ugdymo(si) aplinkos ir mokomosios medžiagos analizavimo, projektavimo, kūrimo, įgyvendinimo ir vertinimo procesą, siekiant pagerinti mokymą ir mokymąsi. Profesorius Selevko (2005, 1 tomas, p. 40) teigimu, ugdymo technologija, kaip ir ugdymo metodas, pedagogikos mokslo šaka, kuri tiria mokymosi proceso dėsnius, tačiau ji plėtoja bendresnius ugdytinių asmenybės formavimosi modelius, taikomus daugelyje specialiųjų sričių, nagrinėja santykį „mokymas ir mokymasis“. Metodas – tai tik tam tikros disciplinos turinio perdavimas (aprašymas ir asimiliacija). Jam būdingas santykis „mokymas – dalykas – mokymasis“. Ugdymo technologiją nuo ugdymo metodo skiria: (p. 41)

- ✓ didesnis apibendrinimo laipsnis, platesnė taikymo sritis;
- ✓ tikslų išdėstymo aiškumas, jų diagnostika;
- ✓ gilesnis teorinis pagrindimas/ detalizavimas;
- ✓ aukštas sisteminis projektavimo lygis (konceptijos buvimas, metodinių, instrumentinių ir asmeninių aspektų tobulinimas/detalizavimas);
- ✓ aiškesnės taisyklės, konkretesnė veiksmų seka, kuri duoda konkretų rezultatą;
- ✓ didesnis ugdymo(si) rezultatų stabilumas (garantija).

Sąvoka „technologija“ yra platesnė nei sąvoka „ugdymo metodas“, nes ji atsako į klausimą „kaip geriausiai pasiekti mokymosi tikslus ir kaip valdyti šį procesą?“ (Kukushin, 2005, p. 178-182). Anot japonų kalbos mokytojo T. Sakamoto (cit. pagal Selevko, 2005, 1 tomas, p. 35) technologinis požiūris yra sisteminio mąstymo įvedimas pedagogikoje.

Selevko (2005) teigimu, technologija – tai pedagoginė technika ir meistriškumas, pedagoginė profesinių įgūdžių, būdų, metodų ir priemonių, sąveikos su ugdymo ar auklėjimo objektais visuma (1 tomas, p. 11). Tą pačią ugdymo technologiją skirtingi pedagogai, turintys skirtingą patirtį, gali naudoti ją kūrybingai arba vadovaujantis instrukcijomis. Taikant ugdymo technologiją (mokymo, ugdymo procesus) neišvengiamai egzistuoja individualumas, asmeninė meistriškumo specifika. Skirtingų mokytojų tos pačios technologijos taikymo rezultatai gali skirtis, tačiau tam tikra vidutinė statistinė vertė būdinga šiai technologijai, bus artima. Kartais

pedagogais – meistrais savo darbe naudojami keliais technologijų elementais, taikomi originalūs mokymo metodai. Šios technologijos įvardijamos kaip mokytojo „autorinės“ technologijos (p. 42).

Svarbiausias požymis, kuris išskiria visas ugdymo technologijas, yra jų orientacija į vaiką. Į asmenybę orientuoto požiūrio aktualumas paaiškinamas tuo, kad dinamiškam visuomenės vystymuisi reikia formuoti ryškią individualybę, pragmatišką, išlaisvintą, savarankišką asmenybę, gebančią orientuotis greitai besikeičiančioje visuomenėje. Į asmenybę orientuotų ugdymo technologijų tikslas – atskleisti vaiko individualumą, padėti jai pasireikšti, išnaudoti savo galimybes, vystytis, įsitvirtinti, įgyti pasipriešinimą socialinėms įtakoms bei gebėjimą sąmoningai bei atsakingai rinktis įvairiose gyvenimo situacijose. Tokio ugdymo(si) tikslas yra sukurti psichologinių ir pedagoginių sąlygų sistemą, leidžiančią dirbti orientuojantis ne į „vidutinį“ vaiką, o su kiekvienu atskirai, atsižvelgiant į individualias pažinimo galimybes, poreikius ir interesus. Ugdymo ir ugdymosi procesai tarpusavyje derinami atsižvelgiant į pažinimo mechanizmus, ugdytinių psichinių ir elgesio savybių ypatumus, o pedagogo ir vaiko santykiai grindžiami bendradarbiavimo ir pasirinkimo laisvės principais.

Pagrindinės į asmenybę orientuotų ugdymo technologijų sąvokos yra „tobulėjimas“, „individualumas“, „laisvė“, „nepriklausomybė“, „kūrybiškumas“. Šis suvokimas nagrinėjamas humanistinėje psichologijoje (C. Rogers, A. Maslow, J. Fabre), remiantis holistinių holistiniu požiūriu į žmogų, sąveikaujančiu su aplinka, tikėjimu, kad žmogus kaip aukštesnė būtybė, gebanti suvokti ir konstruoti pasaulį, priimti sprendimus ir formuoti gyvenimo strategijas, keistis esant tam tikroms palankioms sąlygomis (Selevko, 2005, 1 tomas, p. 90).

Apibendrinant galima teigti, jog ugdymo technologija – tai ugdymo sistemos kategorija, kurios struktūriniai komponentai yra: mokymosi tikslai; mokymo turinys; pedagoginės sąveikos priemonės; ugdymo proceso organizavimas; ugdytinis, pedagogas; veiklos rezultatas. Ugdomųjų technologijų šaltiniai – socialiniai pokyčiai bei reformos; naujas pedagoginis mąstymas; socialinių, pedagoginių, psichologinių, filosofinių ir kitų mokslų pasiekimai; nacionalinė ir užsienio pedagoginė patirtis; liaudies pedagogika, autorinių mokyklų patirtis, t. y. visa tai, kas geriausia buvo sukaupta pastarųjų metų pasaulio šalių pedagogikoje. Ugdomoji technologija skirta maksimaliems ugdymo rezultatams pasiekti. Taigi, remiantis pedagogine technologija, pedagoginis procesas, viena vertus, tampa labiau organizuotas ir valdomas, kita vertus, atveria neribotas galimybes pedagogui kūrybiškai ieškoti ir tobulinti pedagoginę veiklą.

2.2. Edukacinių technologijų taikymas ugdant vaikų kūrybiškumą

Šiuo metu ugdymo įstaigose intensyviai diegiamos inovatyvios ugdymo technologijos, kurios orientuojasi į švietimo sistemos tikslų įgyvendinimą. Todėl pagrindinė priešmokyklinio

ugdymo pedagogų užduotis, organizuojant savo darbą – novatoriškos ugdymo technologijos, optimaliai atitinkančios užsibrėžtą asmenybės ugdymo(si) tikslą, pasirinkimas. Svarbus ugdymo technologijos aspektas yra vaiko pozicija ugdymo(si) procese, suaugusiųjų požiūris į vaiką. Santykiuose su vaikais laikomasi pozicijos: „ne šalia, ne aukščiau jo, o kartu!“ Pedagogų tikslas – padėti vaikui tapti atvira, atsakinga kūrybinga asmenybe.

Valstybinėje 2013-2022 švietimo metų strategijoje, Geros mokyklos koncepcijoje (2015), Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015), Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) numatytas ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaiko ugdymas(is) taikant ugdymą(si) paremiančias bei praturtinančias šiuolaikines technologijas, STEAM, įvairias medijas (Monkevičienė, 2018, p. 8).

Programos, orientuotos į rezultatus, padeda vaikams pilnai pasiekti savo potencialias ugdymo(si) galimybes bei garantuoja priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo(si) kokybę. Siekiama, kad vaikų ugdymas(is) būtų natūralus, patirtinis, aktyvus, grindžiamas tyrinėjimais. Lietuvoje sukurtas ir taikomas Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas (2014) bei atnaujintą Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa (2014), orientuotą į vaikų kompetencijų plėtotę. Taigi, pedagogai turi tinkamus ugdymo orientyrus.

Priešmokyklinis ugdymas tai ikimokyklinio ugdymo tęsinys. Priešmokyklinio ugdymo programoje (2014) skelbiami kokybiškai nauji, specifiniai tikslai ir uždaviniai, sudarant visiems vaikams (turintiems įvairių poreikių, skirtingai ugdytiems) lygias galimybes sėkmingai pasirengti mokymuisi mokykloje. Priešmokyklinio ugdymo programos centre – vaikas, kuris pripažįstamas aktyviu dalyviu; „ugdymas yra visapusiškas ir integralus; žaidimas yra pagrindinis metodas ir natūralus vaiko ugdymosi būdas; ugdymas maksimaliai individualizuojamas; ypač svarbus vaidmuo teikiamas ugdymo aplinkai; skatinamas aktyvus šeimos dalyvavimas“ (Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, 2006, p. 78, 79).

Žmogaus asmenybė formuojasi vaikystėje, kuomet sąmonės neapriboja „gili gyvenimo patirtis“ ir tradicinis supratimas, kaip viskas turėtų būti, kas leidžia vaikams būti spontaniškiems ir nenuspėjamiems, pastebėti tai, į ką mes, suaugusieji, nekreipiame dėmesio. Norint atskleisti ir išsaugoti kiekvieno vaiko kūrybinį potencialą, svarbu nepraleisti šio laikotarpio. Revnyvcevos (2016) teigimu, naudojant tradicines ugdymo formas neįmanoma iki galo išspręsti šios užduoties. Anot autorės, šiandien tai leidžia projektine veikla grindžiama ugdymo technologija, kuomet dalyvaujant realiose vietos bendruomenės veiklose, mokomasi spręsti realias problemas, diskutuojama kasdieniais klausimais ir taip mokomasi. **Projektinė** veikla – tai vaikų, pedagogų, taip pat tėvų ir kitų šeimos narių bendradarbiavimas. Vykdamas projektą tėvai tampa ne tik tiesioginiais ugdymo proceso dalyviais, bet ir realias pagalbininkais,

vaikų ir pedagogų rėmėjais. Esminis projektinės veiklos tikslas yra savarankiškos, kūrybingos asmenybės ugdymas.

Prie šiuolaikinių ugdymo technologijų priskiriama **tyrinėjimais** grindžiama ugdymo technologija, kuomet keliami klausimai, ieškoma atsakymų, argumentuojama. Priešmokyklinio amžiaus grupėse Revnivceva (2016) siūlo organizuoti tokias veiklas, kaip: bandymai (eksperimentavimai) – priežasties ir pasekmės, ryšių ir santykių supratimui; kolekcionavimas (klasifikavimas) – bendrumo santykio pažinimui; kelionė žemėlapyje - erdvinių schemų ir santykių (supratimo apie pasaulio erdvę) įvaldymui; kelionė „laiko upe“ - laiko santykių pažinimui (istorinio laiko - iš praeities į dabartį supratimas).

Kaip šiuolaikinė ugdymo technologija yra pripažinta **skaitmeninio raštingumo** gebėjimų ugdymo(si) technologija. Akcentuojamas kompiuterinis mąstymas, kuomet kompleksinė problema sprendžiama skaidant ją į mažesnes. Informacinių komunikacinių technologijų naudojimas yra vienas iš efektyviausių būdų didinti vaikų mokymosi motyvaciją ir individualizavimą, lavinti jų kūrybinius gebėjimus ir sukurti palankų emocinį pagrindą. Taipogi leidžia pereiti nuo aiškinamojo iliustruoto ugdymo būdo prie veikla grindžiamo ugdymo(si) būdo, kuomet pats vaikas aktyviai dalyvauja šioje veikloje. Patrauklesnis ir įdomesnis mokymasis prisideda prie sąmoningo naujų žinių įsisavinimo. Dirbant su interaktyvia lenta lavinami visi psichiniai procesai: dėmesys, mąstymas, atmintis; kalba, smulkioji motorika. Mokomoji medžiaga išsiskiria aiškumu, ryškumu, sukelia vaikui teigiamas emocijas. Priešmokyklinio amžiaus vaiko dominuojantis nevalingas dėmesys, tampa labiau valingu ir sąmoningu jam susidomėjus (Revnivceva, 2016).

O. Monkevičienės (2018, p. 7) teigimu, priešmokyklinis ugdymas turi būti organizuojamas per laisvą spontanišką „žaidimą, judėjimą, tyrinėjimą ir saviraišką įvairiomis meno formomis, kurios padeda vaikams išreikšti savitą pasaulio matymą ir savitą mąstymą, o tai savo ruožtu padeda vaikams geriau jaustis ir geriau suprasti save“. Mokslininkės nuomone, svarbi yra vaikų savarankiškumo, motyvacijos mokytis plėtotę, metakognicijos gebėjimų ugdymas(is).

1990 metais, kaip esminės 21 amžiaus mokymosi sritys pasaulyje buvo pripažintas STEM metodas (angl. Science, Technology, Engineering, Math) – gamtos mokslai, technologijos, inžinerija ir matematika, kuris pastaraisiais dešimtmečiais sukėlė didelį pedagogų-praktikų susidomėjimą. Ši pedagogikos metodika buvo kuriama, reaguojant į laikmečio poreikį – parengti novatoriškai mąstančius asmenis, gebančius spręsti problemas. STEM – priešmokyklinio amžiaus vaikui pritaikyta ugdymo technologija, leidžianti ugdyti ir mokytis pagal šūkį „Kūrybiškumas visame kame“ (Revnivceva, 2016).

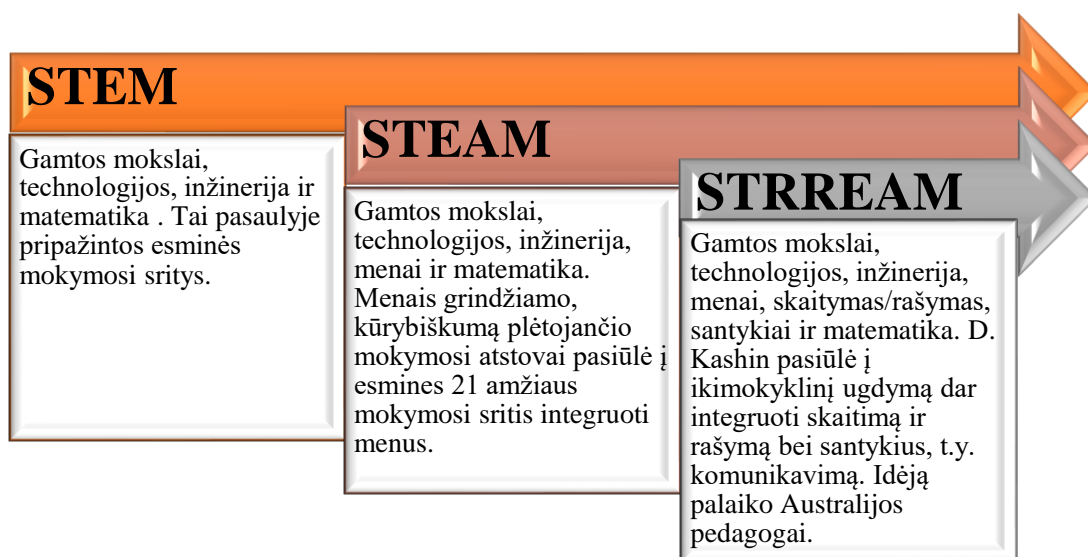
Ugdymo tikslas grindžiamas STEM inovacijomis – „parengti vaikus spręsti pasaulines problemas inovacijų kūrimo, kritinio ir kūrybinio mąstymo, bendradarbiavimo, veiksmingo bendravimo keliu, atsižvelgiant į naują mokslo sukurtą informaciją“ (Quigley, Herro, 2016, cit pagal Monkevičienės ir kt., 2018, p.7).

STEM dėmesio centre - yra kūrybinga bei kurianti asmenybė. STEM – tai ne tik mokomųjų dalykų pavadinimų sujungimas į vieną akronimą, tai ugdymo filosofija, apimanti ir apjungianti pedagogų kompetencijas, mokymo įgūdžius ir ugdomuosius dalykus tokiu būdu, kad tai atspindėtų tikrą gyvenimą. Šis ugdymas padeda susidurti su problemomis ir situacijomis, kurios patiriamos kasdien, realiame gyvenime ir moko, kaip jas spręsti, o svarbiausia, kaip tai daryti patiems, be ugdytojo nurodančio, ką, kaip ir kada daryti. STEM skatina natūralų smalsumą, įtraukia į kūrybinį procesą, skatina bendradarbiavimą, lavina kritinį mąstymą, ugdo savarankiškumą, naujovių siekimą, lankstumą, mobilumą, nuoseklumą, lavina kalbą ir kūrybinę vaizduotę. STEM – tai klausimai, skatinantys palyginti („kas yra bendro tarp...?“), klausimai skatinantis matuoti ir skaičiuoti („kuris yra lengvesnis...?“), klausimai skatinantis mąstyti („ar tu pastebėjai...?“), klausimai skatinantis dalyvavimą („ar nori tai padaryti...?“), stebėjimą skatinantis klausimai („ką dabar jaučiate?“, „dėl ko taip atsitiko?“), veiksmo arba iššūkio klausimai („kas atsitiks, jeigu...?“), klausimai skatinantis problemų sprendimą („ar gali rasti būdą...?“). STEM grindžiamas patirtinio, eksperimentinio ir probleminio ugdymo koncepcija. Skatinamas aukštesnio mąstymo lygmens žinojimo ugdymas, taikant įvairius ugdymo metodus: eksperimentus, projektinį darbą, probleminį mokymą(si) ir t. t. STEM suteikia galimybę vienu metu tobulinti ne vieną kompetenciją, lengviau išlaikyti ir pritraukti vaikų dėmesį, perkelti informaciją iš teorijos į praktiką. Vaikai ugdomi gebėjimą džiaugtis kitų sėkme, mokosi plačiau mąstyti, spręsti problemas. (Revnivceva, 2016).

STEM – tai integralus, į kompleksiską tikrovės reiškinių pažinimą, pritaikymą ir problemų sprendimą kreipiantis vaikų gebėjimų ugdymas, tai ugdymas(is) tyrinėjant, samprotaujant, kuriant ir „išbandant idėjas apie tai, kaip veikia fizinis, socialinis ir biologinis pasaulis“ (National Research Council, 2011, 2012, cit pagal Monkevičienės ir kt., 2018, p.7).

Didinant susidomėjimą technologinėmis ir inžinerinėmis disciplinomis ir plėtojant vaikų kūrybiškumą, į šias sritis buvo įtraukti menai. STEM išsiplėtė į STEAM (angl. science, technology, engineering, arts, maths). Nuo 2017 m. ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo srityje atsirado dar vienas inovatyvus D. Kashin požiūris, kuris pasiūlė, kad į ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą papildomai būtų įtraukti skaitymas bei rašymas, informacijos prieinamumo bei santykių su kitais, t. y. komunikavimo padidinimui. STEAM buvo išplėstas į STRREAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Reading/writing, Relationships and

Math) (žr. 4 pav.). Ši idėja publikacijose, skirtuose STEM realizavimui ikimokykliniame ugdyme, naudojama Australijos pedagogais. (Monkevičienė ir kt., 2018, p.7).

4 pav. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų 21 amžiaus mokymosi sritys

Šaltinis: Monkevičienė ir kt., 2018, p. 8.

O. Monkevičienės (2018, p. 8) teigimu, tokiu būdu išplėtos vaikų ugdymo(si) sritys, kurios nukreiptos į novatoriškus ugdymo būdus, „sudaro prielaidas įgyti visus Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2014) numatytus pasiekimus ir ugdytis Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) numatytas kompetencijas“. STEAM yra mokymas(is), kur per patyrimą, eksperimentuojant, sprendžiant problemas skatinamas aukštesnio mąstymo lygmens žinojimo ugdymas(is).

Ugdant kūrybiškumą, turi būti taikomi metodai ir pratimai, kurie lavina atmintį, mąstymą, susidomėjimą, žadina emocijas, ugdo pastabumą, aštrina pojūčius, moko sutelkti dėmesį, plėtoja savarankiškumą. Visi šie gebėjimai yra būtini kūrybos metu. Kūrybingumo ugdymas turi turėti savo sistemą, kuria remiantis sudaromi pagrindiniai tokio ugdymo(si) tikslai ir uždaviniai. Juos savo darbuose suformulavo Davis (2003, cit. pagal Talentino ir inovatyvaus mąstymo ugdymo mokyklose teorija ir praktika, 2015, p. 28). Autoriaus teigimu, taikant įvairias ugdymo technologijas, svarbus vaikų bei suaugusiųjų kūrybiškumo supratimo gerinimas, kūrybiškų nuostatų mokymas, kūrybiškų asmeninių savybių stiprinimas, akademinio kūrybiškumo puoselėjimas, kūrybiško mąstymo metodų mokymas(is), vaikų įtraukimas į kūrybiškas veiklas.

Visi keliami tikslai, sumanymai bei realūs darbai turi sietis su tuo, kaip juos pritaikyti įvairiose ugdomosiose veiklose, nes vaikų kūrybinio mąstymo ugdymas, jų įtraukimas į kūrybines veiklas turi įtakoti jų pasiekimų gerinimą. Anot Wyse ir Dowson (2013, cit. pagal Žibėnienė ir Indrašienė, 2017, p. 99), vaikų kūrybiškumas skatinamas *bendradarbiaujant*;

tyrinėjant medžiagas; kūrybiškai veikiant kuriant aplinką; vaidinant; kuriant muziką; siejant/jungiant muziką, dailę ir technologijas; kuriant gamtoje; peržengiant kultūrinės sienas; interpretuojant piešinius; stebint piešimą; dalijantis kūrybiškumu ir. kt.. Wyse ir Dowson (2013, p. 80) siūlo pedagogams, planuojant ir nustatant ugdymo(si) tikslus, nepamiršti, jog kūrybinio mąstymo ugdymo pagrindas yra *kalbėjimas, mąstymas, įsivaizdavimas, klausymasis, žiūrėjimas, klausimų kėlimas*.

Žibėnienės ir Indrašienės (2017, p. 100) teigimu, vaikų kūrybingumas ugdomas siūlant jiems rasti daiktų bei reiškinių panašumus, analogijas, teikiant nestandartines, beprotiškausias idėjas, taikant asociacijų kūrimo, grupinės euristikos, minčių lietaus, pabrėžimo, įterpimo ir kt. metodus.. Mokymasis iš gamtos ir kitų veiklos, kitoks požiūris, kuo daugiau jutimų, vaizdinio mąstymo – veiklos rūšis, kurias, pasak mokslininkų, taip pat rekomenduojama, derinant su įvairiais kitais metodais, taikyti kūrybingumo ugdymui.

Upilkovos (2018) teigimu, nuostata, kad kūrybiškumas ugdomas tik gabiems vaikams pastaruoju metu keičiasi. Kūrybinio mąstymo savybių ugdymuisi skirtose veiklose ir užduotyse nėra „neteisingų rezultatų“, todėl kūrybiškumą galima ugdyti net vaikams, turintiems raidos sutrikimų. Vaiko patirtį, jo išgyvenimus ir pagrindines veiklos formas autorė išskiria kaip svarbiausius jo ugdymo(si) veiksnius. Pradinis vaiko išsivystymo lygis nelaikomas svarbiu, nes naujose situacijose bei sprendžiant naujas problemas, kūrybiškai naudojantis savo ankstesne patirtimi, lavinami vaiko protiniai gebėjimai (Upilkova, 2018). Pedagogė teigia, jog priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas bus sėkmingas, sekančiomis sąlygomis:

- ✓ **žaidimas** tampa ir lieka pagrindine priešmokyklinio amžiaus vaiko veikla;
- ✓ kuomet vaikai gilinasi į visą užduočių sprendimo technologiją - nuo klausimo kėlimo iki rezultato pateikimo, naudojamas **projekto** metodas;
- ✓ darbas su vaikais apima įvairias kūrybines veiklas (dailės, muzikinę, vaidybinę ir kt.);
- ✓ gebėjimas tobulėti yra sėkmingas tuomet, kai savo veikloje kuo dažniau pasiekiamos „savo galimybių lubos“ ir pamažu šios lubos keliamos vis aukščiau;
- ✓ nuolat kalbėtis su vaiku tam, kad jis ugdytųsi gebėjimą, reflektuoti, išreikšti savo fantazijas ir mintis kalbos forma;
- ✓ aktyvinami tyrinėjimo įgūdžiai visose srityse: skatinant kelti klausimus, siūlant atsakymų variantus, ieškant būdų daikto būsenai pakeisti, tarpinių išvadų darymas; mokymas(is) ieškoti naujų idėjų, atsisakant nesėkmingų.

Anot Upilkovos (2018), siekiant ugdyti kūrybingus vaikus, svarbu skatinti jų savarankiškas mintis ir veiksmus, palaikyti „neteisingą“ vaiko požiūrį, gerbti ko nors vaizdavimą arba darymą savaip, neslopinant savo „teisingą“ nuomone, neprimesti savo tikėjimo bei mąstymo būdo, bet priimti vaiko logiką ir įsijungti į ją, kurti ir žaisti kartu su

vaiku, vertinti vaiko darbus, lyginti vaiko pasiekimus tik su jo paties patirtimi bei pasiekimais. Autorės teigimu, kūrybiškumą skatina ramus susikaupimas ir džiaugsmas, optimizmas veiklų metu, tikėjimas vaiko galimybėmis, dėmesys kūrybos proceso organizavimui ir palaikymui, nesureikšminant rezultatų, nes vertinimas ir baimė suklysti slopina spontanišką vaiko norą eksperimentuoti ir realizuoti save.

Siekiant vaikų kūrybingumo, suaugusiųjų užduotis yra suformuoti šiuos vaikų įgūdžius (Upilkova, 2018):

- ✓ iš atminties atkuri objekto išvaizdą ir savybes;
- ✓ atspėti objektą pagal žodžiu jį apibūdinančias savybes ir ypatybes;
- ✓ atkurti daikto vaizdą remiantis kažkokia jo dalimi;
- ✓ neaiškiose grafines formose (rašalo dėmėse) atpažinti įvairius jau pažįstamus objektus;
- ✓ kombinuoti ir jungti į vieną objektą kitų objektų ir daiktų savybes ir požymius;
- ✓ rasti bendrus ir skirtingus požymius dviejuose ar daugiau daiktų;
- ✓ atpažinti objektą pagal galimus veiksmus su juo aprašymą;
- ✓ perkelti veiksmus taikomus vienam dalykui, kitam;
- ✓ sukurti istoriją, pasaką, mįslę apie kokį nors daiktą.

Svarbus yra pedagogo kūrybiškumas, gebančio atsisakyti šablonų ir formalumų, atrandančio ir pritaikančio naujausias ugdymo(si) strategijas, kūrybinio bendravimo būdus bei nuolat tobulėjančio. Pedagogui tobulėjant savo profesinėje veikloje, išsiugdomas konstruktyvus asmeninis požiūris, padedantis vaikams išlaikyti pasitikėjimą savimi, savo savarankiškų bandymų, paieškų, idėjų svarbumu, naudingumu asmeninei saviugdai. Vaikų kūrybinių gebėjimų ugdymo principai: pedagogo ir vaiko sąveikos organizavimas bendradarbiaujant ir kartu kuriant, atsižvelgiant į vaiko amžių ir individualias savybes; individualus priėjimas ir tikėjimas kiekvieno vaiko galimybėmis; pagarba vaiko nuomonei, jo asmeninei pozicijai. Autorės įsitikinimu, priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybinių gebėjimų formavimas padės „paversti“ kiekvieną vaiką kompetentingu asmeniu, gebančiu adekvačiai mąstyti, jausti ir veikti visuomenėje.

Kūrybiškumo ugdymas turi prasidėti vaikystėje. Priešmokyklinio amžiaus vaikų veiklų įvairovė, suteikia plačias galimybes siekti šio tikslo. Ypatingas vaidmuo šiuo atžvilgiu skiriamas žaidybinei veiklai, nes žaidybinė veikla ir pats žaidimas priešmokyklinio amžiaus vaiko asmenybės formavimosi pagrindas.

Žaidime patenkinami pagrindiniai ikimokyklinio/priešmokyklinio amžiaus vaiko poreikiai – troškimas veikti savarankiškai, aktyviai dalyvauti suaugusiųjų gyvenime. **Žaidime** vaikas prisiima vaidmenį to žmogaus, kuris paliko jam įspūdį ir išsisaugojo jo atmintyje. Veikiant savarankiškai **žaidimo** metu, vaikas laisvai išreiškia savo norus, idėjas, jausmus.

„Skirtingai nuo kasdienio gyvenimo, kai jis yra nuolat mokomas“, saugomas (nebėgiok, nenukrisk, plauk rankas, neprisigalvok), žaidžiant vaikui atsiranda galimybė: plaukti laivu, skristi į kosmosą, mokyti mokinius mokykloje ir pan. Tokiu būdu vaikas, kaip teigia Ushinskis (cit. pagal Kozlova ir Kulikova, 2001, p.157), „išbando savo jėgas“, išbandydamas tai, ką jam teks išgyventi ateityje. Judėjimas yra viena iš sąlygų visapusiškam vaiko augimui ir tobulėjimui. Aktyvaus judėjimo poreikis tenkinamas visų rūšių žaidimuose. Žaidimo galimybės yra labai didelės tenkinant įgimtą vaiko bendravimo poreikį. Žaidimo gelmėse gimsta ir diferencijuojasi (išskiria) kitos veiklos rūšys (darbas, mokymasis). Tobulėjant žaidimui, vaikas įsisavina komponentus, būdingus bet kokiai veiklai: ***išmoksta išsikelti tikslą, planuoti, pasiekti rezultatą***. Tuomet jis perkelia šiuos įgūdžius į kitas veiklas, pirmiausia į darbinės. Pasak Makarenkos (cit. pagal Kozlova ir Kulikova, 2001, p.157), geras žaidimas yra tarsi geras darbas: juos sieja atsakomybė siekiant tikslo, mąstymo pastangos, kūrybiškumo džiaugsmas, veiklos kultūra.

Žaidimas, kuris yra ***pagrindinė vaiko veikla***, didžiąja dalimi prisideda prie jo psichinių procesų, įskaitant vaizduotę, formavimo. Žaidimo savybė/požymis, kaip minėjo Vygotskis (cit. pagal Kozlova ir Kulikova, 2001, p.158), – tai įsivaizduojamos ar numanomos situacijos buvimas. Kita svarbi vaizduotės savybė, kuri vystosi žaidime, tačiau be kurios negali vykti ugdymoji veikla, buvo pažymėta Davydovu (ten pat. 158 psl.) – tai yra gebėjimas „perkelti vieno objekto funkcijas kitam, kuris šių funkcijų neturi“ (kaladėlė tampa muiļu, lygintuvu, duona, mašina, kuri važiuoja keliu – stalu ir burzgia). Platus daiktų – pakaitalų naudojimas žaidžiant, leidžia vaikui įvaldyti kitus perkėlimo modelius, schemas, simbolius ir ženklus, kurie bus reikalingi mokantis. Žaidime vaiko vaizduotė pasireiškia nuo žaidimo sumanymo, vystosi atliekant vaidmenį, plėtojant siužetą bei pakeičiant objektus.

Žaidimai sužadina vaikų susidomėjimą ir teigiamas emocijas, padeda susikonsoliduoti ties užduotimi, kuri tampa ne kažkieno primesta, o trokštamą, asmeniniu tikslu. Šiuolaikiniai tyrimai atskleidė, kad žaidimas leidžia aktyvinti ne tik vaikų protinę, bet ir fizinę veiklą. Žaidime vaiko smegenyse greičiau ir tiksliau vyksta suvokimo procesai (Kozlova ir Kulikova, 2001, p. 143 p).

Frėbelis – pirmasis pedagogas/teoretikas organizavęs vaikų ugdymą žaidimo forma. Jo sukurtos didaktinių bei judrių žaidimų sistemos pagrindu ikimokyklinėse įstaigose buvo vykdomas ugdymas. Visas vaiko praleistas laikas darželyje, buvo suplanuotas žaisti įvairių rūšių žaidimus. Pasibaigus vienam žaidimui, pedagogas įtraukdavo vaikus į naujus.

Optimalus žaidimo derinimas su kitomis ugdymo proceso formomis yra vienas sunkiausių pedagogo uždavinių. Žaidime tarpusavyje derama/sugyvena savanoriškumas ir būtinumas, pramoga ir įtampa, mistika ir tikrove, atskirtis nuo tikrovės ir nuolatinis ryšys su ja,

emocionalumas ir racionalumas, asmeninis susidomėjimas ir kolektyvinė atsakomybė. Ugdomoji žaidimo vertė slypi tame, kad tai yra stipriausias motyvacijos veiksnys, vaikas vadovaujasi asmeninėmis nuostatomis ir motyvais. Žaidimas suteikia galimybę sąlygiškai įsitraukti į vaidmenis, kurie realybėje yra nepasiekiami, leidžia būti visą galvą aukščiau savo paties įprasto elgesio, leidžia kalbėtis su savimi skirtingomis kalbomis, skirtingai interpretuojant savo „aš“ (Selevko, 2005, 1 tomas, p. 130).

Ugdomųjų žaidimų technologiją sudaro žaidimai, kurie dėl savo įvairovės kyla iš bendros idėjos ir turi tam tikrų bruožų. Kiekviename žaidime sutalpinamos užduotys, kurias vaikas sprendžia naudodamas kaladėles, plytas, kartoninius ir plastikinius stačiakampius, detales iš konstruktoriaus ir kt. Užduotys vaikui pateikiamos įvairiomis formomis: piešinio, rašytine ar žodine instrukcija, taip pateikiant vaikui skirtingus informacijos perdavimo būdus. Užduotys yra plataus sunkumo diapazono: nuo įveikiamų dviejų – trejų metų vaikui iki sunkiai išsprendžiamų net suaugusiajam. Dėl šios priežasties žaidimai ilgą laiką žadina susidomėjimą. Laipsniškas žaidimų užduočių sunkinimas įgalina vaiką žengti pirmyn ir savarankiškai tobulėti, t. y. lavinti savo kūrybiškumą, priešingai nei mokymasis, kai viskas paaiškinama ir kai vaikui formuojami tik vykdytojo bruožai (Selevko, 2005, 1 tomas, p. 131 p).

Mokslininkai (Selevko, 2005, 1 tomas, p. 131) pateikia šias metodines žaidimo taikymo, siekiant ugdyti vaikų kūrybiškumą, rekomendacijas:

- ✓ Vaikui neprimetama jokia speciali mokymo programa. Jis pasineria į žaidimo pasaulį, kuriame gali laisvai pasirinkti veiklos sritį.
- ✓ Vaikui neaiškinamos naujo žaidimo taisyklės, jis įsitraukia į jį per pasaką, mėgdžiodamas vyresnius, dalyvaujant kolektyviniuose žaidimuose.
- ✓ Naujo žaidimo įvaldymas, paprastai, reikalauja aktyvaus suaugusiojo dalyvavimo; vėliau vaikas gali žaisti savarankiškai.
- ✓ Vaikui iškeliami daugybė užduočių, kurios palaipsniui sunkinamos.
- ✓ Vaikui negalima padėti. Jis privalo turėti galimybę galvoti savarankiškai.
- ✓ Jei vaikas negali atlikti užduoties, reikia grįžti prie jau atliktų lengvesnių užduočių arba laikinai palikti šį žaidimą.
- ✓ Jei vaikas pasiekė savo sugebėjimų lubas arba prarado susidomėjimą žaidimu, reikia kuriam laikui atidėti.

Ugdomuosiuose žaidimuose – tai yra jų pagrindinė paskirtis – pavyko suderinti mokymosi „nuo paprasto iki sudėtingo“ principą su kūrybos proceso principu, kuomet savarankiškai, pagal galias, vaikas gali pasiekti savo gebėjimų „lubas“. Šis suderinamumas žaidime įgalina spręsti net keletą uždavinių, kurie susiję su kūrybinių gebėjimų ugdymu: ugdomieji žaidimai gali būti pagrindu kūrybinių gebėjimų ugdymui nuo pat mažens; jų

užduočių vykdymo etapai visada sudaro sąlygas tobulėti; sėkmingiausias vaiko vystymasis vyksta vaikui savarankiškai siekiant savo gebėjimų „lubas“; ugdymiesiems žaidimams būdinga turinio įvairovė, kaip ir visose žaidimuose, jose netoleruojamas spaudimas, priešingai, sukuriama laisva ir maloni kūrybinė atmosfera.

Beresnevičiaus (2018) teigimu, „idealu, kai ugdymas virsta ugdymusi“. Autorius pataria leisti vaikams „puoselėti savo kūrybiškumą patiems“, pasiūlant užduotis reikalaujančias sutelkti „kūrybines galias“, žaidimus, verčiančius „gerokai pasukti galvą“. Ugdymosi procesas, pasak autoriaus, „turi pavirsti įdomiu ir nesibaigiančiu žaidimu“ (2018, 4 p.).

Kaip jau buvo minėta šiame darbe, šiandien ugdymo procesą leidžiama pasirinkti, projektuoti, modeliuoti pačiam pedagogui. Pedagogo kuriama ugdymo technologija yra kūrybinis procesas, nukreiptas į visapusišką asmenybės ugdymą, susidedantis iš tikslų, galimybių analizės bei mokymo formų, metodų ir priemonių, užtikrinančių tikslų ir galimybių įgyvendinimą. Ugdymo technologijos projektavimas, skatinančios priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą – tai optimalios ugdymo sistemos konkrečiomis sąlygomis pasirinkimas, reikalaujantis individualių asmenybės savybių pažinimo, parenkant veiklas, atitinkančias vaiko raidą bei jo pasirengimo lygį. Kūrybiškumo ugdymo procese parenkami metodai ir būdai, skirti sužadinti pažintinę, emocinę, fizinę ir kitas sritis, t. y. kūrybiškumo ugdymo procesas – tai loginis įvairių veiklų derinimas, į kurias įsijungęs vaikas neturi likti pasyvus, nes vaiko ugdymas(is) veiksmingas tik tuomet, kuomet jis yra šio proceso aktyvus dalyvis, todėl svarbu palaikyti ir nukreipti vaiko poreikį aktyviai veikti, atsižvelgiant į vaiko aktyvumo ir galimybių santykį.

Apibendrinant atliktą teorinę analizę galima teigti, kad žmogaus kūrybingumas vaidina svarbų vaidmenį mūsų žinių visuomenėje, jis prisideda prie ekonominės, socialinės ir, taip pat, prie kiekvieno asmens individualios gerovės ir yra esminis konkurencingesnės ir dinamiškesnės visuomenės veiksnys. Visuomenei reikalingi žmonės, gebantys aktyviai, kūrybiškai ir lengvai spręsti įvairias problemas, rasti išeitį iš bet kurios susiklosčiusios situacijos mūsų nuolat besikeičiančiame pasaulyje. Kitaip tariant, žmogaus kūrybiškumas yra neišsemiamas inovacijų šaltinis.

Nėra vieningos kūrybiškumo sampratos, ji nuolatos pildoma vis naujomis įžvalgomis. Kai kuriais mokslininkai kūrybiškumas apibrėžiamas kaip gebėjimas sukurti naują produktą, kitų požiūriu – tai gebėjimas pamatyti galimybes, kurių kiti nepastebėjo, kiti šį gebėjimą laiko psichiniu procesu, susijusiu su naujų idėjų generavimu. Daugelis mokslininkų kūrybiškumą apibrėžia kaip žinių ir asmeninės prasmės kūrimo formą. Įvertinus šiuos apibrėžimus, tampa aišku, kad „kūrybiškumas“ yra asmens gebėjimas ypatingai/savaip pažvelgti į įprastus ir kasdienius dalykus ar problemas.

Daugelyje kūrybiškumo tyrimų buvo atsižvelgiama į garsių žmonių asmenines savybes ir intelektualius gebėjimus, kūrybiškumą siejant su genialumu, intelektu arba su žiniomis, nes tam tikru momentu per savo gyvenimą šie genijai sugalvojo kažką originalaus, naujo ir tuo pačiu vertingo. Buvo laikytasi nuomonės, kad kūrėjai ar intelektualai turi unikalių kūrybinių gebėjimų. Intelektas dešimtmečius buvo suprantamas kaip pagrindinė kūrybingų žmonių savybė. Šiuo metu įrodyta, kad kūrybiškumui pasireikšti reikalingas minimalus intelekto lygis ir jis būdingas kiekvienam. Tai yra, kūrybingumas yra gebėjimas, kurį kiekvienas gali išsiugdyti, todėl jis gali būti stiprinamas ir, lygiai taip pat, slopinamas. Kūrybingi žmonės yra tie, kurie užsiima veikla, nes jiems malonumą teikia pati veikla, jie pasineria į savo veiklą, nes jiems patinka tai, ką jie daro. Kūrybingi žmonės turi polinkį ieškoti naujumo, jie ambicingi, aistringi savo darbams, pasitiki savimi ir pan. Mokslininkai teigia, kad šios savybės nėra įgimtos.

Priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybinių gebėjimų ugdymo problema nėra nauja, tačiau vis dar aktuali. Visuomenė yra suinteresuota, kad žmogus realizuotų save būtent ten, kur gali duoti maksimalią naudą. Vaikystėje formuojami asmenybės pagrindai ir tuo pačiu kūrybiniai gebėjimai, todėl pedagogai turi padėti atskleisti šiuos gebėjimus kuo anksčiau. Mokslininkų teigimu, priešmokyklinis amžius yra palankiausias laikotarpis kūrybinių gebėjimų ugdymui(si), nes šiuo gyvenimo laikotarpiu vaikai yra be galo smalsūs, žingeidūs, jie turi nenugalimą norą pažinti ir suprasti aplinkinį pasaulį. Atraskdamas ir sukurdamas kažką naujo kūrybinės veiklos procese, vaikai įgyja įvairių žinių, praplečia savo supratimą apie jį supantį pasaulį, suvokia naujas daiktų savybes, įvaldo įvairius įgūdžius ir gebėjimus. Vaikai mokosi stebėti ir matyti pasaulį, tai yra – ugdosi gebėjimą mąstyti, samprotauti, analizuoti, daryti išvadas, kas, be abejonės, yra viena iš pagrindinių šiuolaikinės visuomenės asmenybės savybių.

Šiuolaikiniai psichologai ir pedagogai sutaria, kad vaiko kūrybinių gebėjimų ugdymas(is) ne vyksta savaime, jis skleidžiasi vaiko ir suaugusiojo sąveikoje. Kūrybinio požiūrio skatinimas (gebėjimas išžvelgti grožį kasdieniuose dalykuose, patirti džiaugsmą ir pasitenkinimą savo kūrybos procese, gebėjimas rasti išeitį iš sunkių gyvenimo situacijų) yra viena iš sunkiausių ir kartu įdomiausių pedagogo užduočių. Vaikų veiklos rūšių įvairovė priešmokykliniame amžiuje, suteikia daug galimybių įveikti šią užduotį. Nuo to, kaip šios galimybės bus išnaudotos, priklausys suaugusio žmogaus kūrybinis potencialas. Kūrybiškumas ugdyme labiau susijęs su procesu, o ne su rezultatu, todėl daugiausia dėmesio skiriama mąstymo ir pažinimo įgūdžių ugdymui(si). Ypatingas vaidmuo skiriamas žaidybinei veiklai, nes žaidybinė veikla ir pats žaidimas priešmokyklinio amžiaus vaiko asmenybės formavimosi pagrindas. Žaidimas laikomas viena svarbiausių veiklų, skatinančių vaikų kūrybiškumą ir vaizduotę. Kūrybiškumo ugdymas ir vaizduotės lavinimas yra glaudžiai susiję, todėl būtent

vaizduotę galima laikyti vienu iš kūrybinių gebėjimų komponentų. Vaikai daro daugybę atradimų, kuria piešinius, įvairias konstrukcijas, vaidinimus ir pan. Kūrybinės veiklos metu vaikas gauna tą naują pradinę informaciją, kurios pagrindu bus statomi originalūs planai ir idėjos, kuriami nauji piešiniai ir pastatai. Naujos žinios apie objektą, leidžia sukurti naujesnius, sudėtingesnius ir tobulesnius. Kaupdamas žinias apie tiriamą reiškinį, vaikas gauna galimybę išsikelti sau naujus, vis sudėtingesnius tikslus. Todėl svarbiausi vaikų kūrybiškumo ugdymo(si) ypatumai yra: įdomaus ir prasmingo vaiko gyvenimo organizavimas, kasdieninis aplinkinio pasaulio reiškinų stebėjimo organizavimas, bendravimas su menu, taip pat atsižvelgimas į individualias vaiko savybes, pagarbus požiūris vaiko veiklos procesui ir rezultatui, kūrybiškumo atmosferos organizavimas ir motyvuojančios užduotys. Norint sėkmingai ugdyti priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybinius gebėjimus, svarbu atsiminti, kad vaikams reikia veiklų įvairovės, laisvės pasirenkant veiklą bei veiklos trukmę. Būtina sąlyga organizuojant kūrybines veiklas – kūrybiška atmosfera, kuomet stimuliuojama tokią vaikų būseną, kai „pažadunami“ jų jausmai, vaizduotė, kai vaiką traukia ir domina tai, ką jis daro. Tai įmanoma, jei ugdymo(si) procese vyrauja pasitikėjimo vaikais atmosfera, bendradarbiavimas, empatija, tikėjimas vaiku bei palaikymas nesėkmės metu. Taigi, bet kokia veikla turėtų būti nukreipta į teigiamų emocijų patyrimą. Vaikas nenoriai semsis žinių apie jį supantį pasaulį, jei bus verčiamas tai daryti.

Svarbi kūrybinių gebėjimų ugdymo sąlyga yra atsižvelgimas į individualias vaiko savybes. Svarbu atsižvelgti į temperamentą, į charakterį, kai kurių psichinių funkcijų ypatumus ir net vaiko nuotaika prieš pradėdant veiklą. Vaiko gebėjimų nuvertimas, arba reikalavimai, viršijantis jo galimybes, taip pat gali neigiamai paveikti bet kokius jo gebėjimus, tame tarpe ir tikėjimą savimi.

Organizuojant pedagogo sąveiką su vaikais, svarbiausią vaidmenį atlieka supanti erdvė – ugdomoji aplinka. Kūrybiškam mokymuisi reikia inovatyvaus mokymo. Inovatyvus mokymas yra naujovių pritaikymas mokymui(si) bei kūrybinis klimatas. Pedagogo darbas reikalauja nuolatinio kūrybiškumo bendraujant su vaikais, planuojant bei plėtojant bendras veiklas. Taigi, pedagogas įprastą, tradicinį ugdomąjį procesą turi paversti kūrybišku.

3. TYRIMO „PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ POŽIŪRIS Į INOVATYVIŲ EDUKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ TAIKYMĄ UGDANT VAIKŲ KŪRYBIŠKUMĄ“ REZULTATAI

Šiuo metu švietimo sistemoje diegiamos naujos ugdymo strategijos, kurios lemia radikalų viso ugdymo proceso pertvarkymą. Išryškėja vaiko asmenybės, jo kūrybinio potencialo atskleidimo svarba, atsižvelgiant į jo individualumą bei sudarant sąlygas harmoningam vystymuisi. Mokslinių šaltinių analizė rodo, kad kūrybiškumo ugdymas nėra nauja tyrimų tema. Šiuo metu, technologijų ir mokslo pažangos amžiuje, kūrybiškumo ugdymo problema tapo tokia aktuali, kad ją galima priskirti „šimtmečio problemoms“. Augančios asmenybės kūrybiniai gebėjimai įgyja ypatingą reikšmę. Būtent ikimokykliniame/priešmokykliniame laikotarpyje klojamos tos pagrindinės savybės, kurios ateityje nulems žmogaus kūrybinę kryptį. Gana daug tyrimų skiriama ikimokyklinio/priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybinių gebėjimų ugdymui(si), kurie svarstomi skirtingais aspektais. Tuo tarpu ši problema, dėl jos sudėtingumo, kompleksinio požiūrio į priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybinių gebėjimų ugdymo mechanizmų, metodų ir būdų nebuvimo, nepraranda savo aktualumo.

3.1 Tyrimo metodologija ir organizavimas

Pirmoje darbo dalyje atlikta mokslinės literatūros bei švietimo dokumentų apžvalga atskleidė, jog veiklų įvairovė priešmokykliniame amžiuje suteikia plačias galimybes vaiko kūrybiškumui reikštis bei plėtotis. Šio amžiaus vaiko kūrybiškumo ugdymo pagrindas yra aktyvus paties vaiko įsitraukimas į veiklas. Žaidimas yra ta veikla, kuri geriausiai atliepia priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi poreikius, tačiau ugdymo įstaigose dažnai koncentruojamasi į tiesioginį mokymą, o ne į žaidimą (Samuelson ir Carlsson, 2008, cit. pagal Monkevičienės ir kt. 2017). Dar vis pastebima, jog iš priešmokyklinio amžiaus vaiko reikalaujama akademinų pasiekimų. Pedagogai stengiasi kuo anksčiau išmokyti vaikus skaičiuoti, skaityti, rašyti pamirštant, kad žaidimas yra pagrindinė priešmokyklinio amžiaus vaiko veikla.

Ne visi pedagogai yra pakankamai įvaldę kūrybiškumo ugdymo technologijas, ne visi taiko kūrybiškumo skatinimo strategijas. Įvairiose šalyse atliekami tyrimai patvirtina faktą, jog mokytojai, išvardindami nepatinkančius vaikų bruožus dažnai nurodo būtent tuos, kurie susiję su kūrybingumu. Draudimu „gaišinti laiką kvailais klausimais“ slopinamas smalsumas, vaiko palyginimu su kitais slopinamas noras būti originaliam, kuomet primetami tikslai ir vertinama per dažnais, nyksta vidinė motyvacija (Vaičekauskienė, 2009, p.4). Dar vis pastebimi atvejai, kad vaiko kūrybiškumo ugdymu vadinama veikla, kuri nieko bendra su kūryba neturi. Vaikai dažnai piešia pagal trafaretus, kopijuoja pagal pateiktą pavyzdį, pažodžiui atkartoja tekstą,

pedagogai nurodinėja vaikams, teikia instrukcijas, neleidžia jiems patiems priimti sprendimą arba išvystyti naują idėją, dalis vaikų neįsitraukia į pedagogo siūlomą veiklą, nes vaikams neįdomu, „per daug betikslės vaikų ir <...> pedagogų veiklos, pedagogai gėdina vaikus, juos bara, <...>“. Tokioje veikloje vaikai turi mažai galimybių atskleisti savo individualias kūrybines galias, patirti kūrybinį džiaugsmą (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos 2015, 2 skyrius, p. 7).

Nepakankamas dėmesys vaikų kūrybiškumo plėtotei priešmokyklinėje grupėje, gali būti apibrėžiamas kaip **problema**.

Metodologinė prieiga: Darbe pasirinkta kiekybinė metodologinė prieiga. Ši prieiga pasirinkta remiantis Muijs (2011) teiginiais, jog kiekybiniai tyrimai ypač tinkami teorijoms patikrinti. Gerai suplanuotas kiekybinis tyrimas leidžia ne tik pažvelgti į tai, kas vyksta, bet ir paaiškinti, kodėl taip pat vyksta, t. y. kiekybiniai metodai yra geriausi, norint pažvelgti į priežastį ir pasekmę (Muijs, 2011). Payne ir Williams (2011) teigimu, skaičiavimas tapo svarbus kasdieniam gyvenimui, nesinaudojant skaičiais - grupių dydžiais, įvykių dažniais, pokyčių greičiais, pasiskirstymais vietovėse - negalima iki galo suprasti gausybės socialinių reiškinių, darančių įtaką mūsų gyvenimui. Kiekybiniai metodai sujungia skaičių su argumentacija ir reprezentacija. „Kiekybinių metodų taikymas naudojant šiuolaikines informacijos apdorojimo priemones yra patikimas mokslinio darbo našumo didinimo būdas“ (Bitinas, 2013, p. 105). Bilevičienės ir Jonušausko (2011, p. 13) teigimu kiekybiniai „tyrimai atliekami, kai reikia gauti tikslus, statistiškai patikimus skaitinius duomenis<...> jie susiduria su išmatuojamais (objektyviais) dalykais, skaičiais ir logika“, kiekybiniais metodais giliau ir tiksliau nagrinėjami dinaminiai ir statistiniai dėsniumai, greitai gaunama daugybę informacijos, surenkama gausi statistinė medžiaga, kurios pagalba atskleidžiama faktinė realybė, gaunama vertinga medžiaga, suteikiančia pagrindą objektyvesniam žvilgsniui į tikrovę.

Pasirinktas **tyrimo metodas** – internetinė anketinė apklausa. Metodas pasirinktas, remiantis Check ir Schutt (2012) teiginiais, jog apklausa dažnai yra vienintelė priemonė, leidžianti susidaryti reprezentatyvų daugelio gyventojų požiūrio ir savybių vaizdą, tai išskirtinai efektyvus ir produktyvus metodas tiriant įvairius švietimo klausimus, nes gerai suplanuota apklausa gali padėti suprasti bet kurią švietimo problemą. Clow ir James (2014) teigimu, tyrimai pasitelkiant apklausos metodą yra veiksminga priemonė atsakant į „N klausimų“ - kas, kada, kur, ką ir kodėl, o gauta informacija yra labai svarbi priimant optimalius sprendimus, nes ji paprastai yra kiekybinio pobūdžio. Gaižauskaitės ir Mikėnės (2014, p. 85, 119) teigimu, šis apklausos būdas yra „patogesnis respondentui <...>, nes jį patogiau pildyti, <...>, suteikiama daugiau privatumo atsakant į jautrius klausimus, <...> lengva pasiekti dideles geografines erdves“. Anketiniu tyrimu siekiama atskleisti priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonę

apie inovatyvias edukacines technologijas skatinančias priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą ir jų praktinį taikymą ugdymosi procese, įvertinti gautą informaciją bei nustatyti, kokiais būdais priešmokyklinėje grupėje skatinamas vaikų kūrybiškumas.

Tyrimo imtis: Tyrimas, kurio metu vykdyta anketinė priešmokyklinio ugdymo mokytojų apklausa, atliktas 2020 11 27 – 2021 01 19. Imties sudarymo būdas tikslinis, kai į tiriamųjų grupę įtraukiami respondentai, kurie laikytini tipiškiausiais tiriamojo požymio atžvilgiu. Atliekamo tyrimo atveju – priešmokyklinio ugdymo pedagogai. Remiantis 2019 metų oficialiosios statistikos duomenimis, Lietuvoje užregistruota 11221 priešmokyklinio ugdymo pedagogų. 2019 – 2020 metų oficialiosios statistikos duomenys rodo, jog Lietuvoje veikia 1612 grupių vaikams, ugdomiems pagal priešmokyklinio ugdymo programas, todėl manoma, jog šiuo metu pagal priešmokyklinio ugdymo programas Lietuvoje dirba 3224 pedagogai. Siekiant tyrimo duomenų patikimumo, bendras apklausiamųjų skaičius (imties dydis) nustatytas remiantis V. I. Paniotto formule (Paniotto, 1986, p. 80)

$n = 1 / (\Delta^2 + 1 / N)$, kur:

Δ = paklaida ($\Delta = 0,05$) – socialiniuose tyrimuose standartinė paklaida laikoma 5 %, kurią gauname su 0,95 tikimybe,

N = tiriamos visumos skaičius (šiuo atveju 3224 priešmokyklinio ugdymo pedagogai); todėl reikiamas apklausti respondentų skaičius yra toks: $n = 1 / (0,05^2 + 1 / 3224) = 355,85$.

n = reikiamų apklausti respondentų (priešmokyklinio ugdymo pedagogų) skaičius šiuo atveju – 356 respondentai.

Tyrimo metu gauta – 363 priešmokyklinio ugdymo pedagogų tinkamai užpildytų anketų.

Tyrimo instrumentas. Tyrimo klausimynas sudarytas remiantis teorine analize bei vadovaujantis, Bilevičienės ir Janušausko (2011, p. 13-33), Gaižauskaitės ir Mikėnės (2014, p. 145-197), Inga Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016, p. 55-59, 186, 307) rekomendacijomis. Klausimyną sudaro 9 uždarieji, 9 daugybinio pasirinkimo klausimai bei vienas atviras klausimas. Klausimynas išskaidytas į struktūrinius blokus: atmintinė respondentams, kūrybiškumo skatinimo priešmokykliniame amžiuje lemiantys veiksniai, inovatyvių edukacinių technologijų taikymas ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą bei demografiniai klausimai (2 lentelė). Anketą priešmokyklinio ugdymo pedagogams sudaro 19 klausimų. Klausimuose taikoma 3 balų Likerto skalė (10 kl. – sutinku; iš dalies sutinku; nesutinku) ir 5 balų Likerto skalė (4, 7 kl. – labai svarbu; svarbu; nei svarbu, nei nesvarbu; nesvarbu; visiškai nesvarbu, 9 kl. – labai tinka; tinka; nei tinka nei netinka; netinka; visai netinka ir 11 kl. – labai slopina; slopina; nei slopina nei neslopina; neslopina; visai neslopina). Demografinių klausimų bloką sudaro stažo, kvalifikacijos, išsilavinimo požymiai bei ugdymo įstaigos tipas ir regionas.

2 lentelė. Klausimyno struktūriniai blokai

Klausimų grupės pavadinimas	Klausimų numeriai	Literatūros šaltiniai, kuriais remiantis formuluoti klausimai.
Kūrybiškumo skatinimas priešmokykliniame ugdyme	1 – 8, 11	Adamonienė, R. ir Katalynienė, R. (2003), Andriušienė, D. ir Strazdienė, D. (2005), Becket – Textor, I. (2001), Beresnevičius, G. (2018), Brandišauskienė, A. ir Maslienė, D. (2014), Brėdikytė, M. (2017), Butautienė, I. ir Paulavičiūtė, A. (2003), Butkienė, G. ir Kepalaitė, A. (1996), Dodge, D. T. ir kt. (2002), Grabauskienė, A. ir Morkutė, J. (1997), Grakauskaitė – Karkockienė, D. (2013), Jankauskienė, L. ir kt. (2006), Landsbergienė, A. (2008), Maslow, A. (2006), Rakauskaitė, E. D. (2014), Jautakytė, R. (2014), Stankevičienė, L. (2012), Ruzgienė, A. ir Petružienė, S. (2005), Vygotsky, L. (2004), Kozlova S. ir Kulikova T. (2001).
Inovatyvių edukacinių technologijų taikymas ugdant priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą	9, 10	Monkevičienė, O. (2018), Monkevičienė, O. ir kt. (2017), Žibėnienė, G. ir Indrašienė, V. (2017), Upilkova, E. (2018) , Elkoninas, D. (1999), Selevko, G. (2005).
Demografiniai klausimai	14 - 18	Kardelis, K. (2002, p. 94).

Tyrimo organizavimas.

Tyrimas atliktas 2020 11 27 – 2021 01 19 . Elektroninė anketinės apklausos versija sukurta internetiniame puslapyje apklausa.lt. Elektroninė anketa buvo patalpinta Facebook socialinio tinklo grupėse: „Priešmokyklinis ir pradinis ugdymas“, „Žaiskime kartu – vaikų lavinimas“, „Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas“, „OPA PA klubas“, „STEAM Lietuvoje“, „Užduotys ir žaidimai vaikams (šablonai ir trafaretai spausdinimui)“, „Idėjų mugė ne tik pedagogams“, „Užduotis vaikams kuriame patys“, „Tik priešmokyklinio ugdymo mokytojai“, „Lietuvos pedagogai“.

Duomenų analizės metodai. Kiekybinio tyrimo anketinių duomenų apdorojimas, aprašomoji statistinė duomenų analizė bei duomenų lyginimas atlikti MS Excel 2016 programine įranga.

Tyrimo etika. Pasirenkant temą ir formuluojant mokslinę problemą buvo laikomasi socialinės atsakomybės principo, t. y. problemos aktualumo ir socialinės reikšmės. Laikytasi asmeninės atsakomybės už vykdytą tyrimą, jo rezultatus bei išvadas. Atliekant empirinę dalį, buvo laikomasi humaniškumo ir demokratiškumo principų, bendražmogiškosios moralės normų (Bitinas, 2013, p. 404, Kardelis, p. 45 - 47, 96). Visi šiame tyrime dalyvavę respondentai buvo supažindinti su tyrimo tikslais bei turiniu. Vadovautasi respondentų saugumo ir pagarbos jų teisėms principais, t. y. sąžiningumo, geranoriškumo, asmeninio apsisprendimo, privatumo, anonimiškumo, kuomet informacija pateikiama tik apibendrinta forma, kuri neleidžia susieti

konkrečių asmenų su konkrečiais atsakymais. Tyrimo instrumente nebuvo pateikiama klausimų, kurie leistų identifikuoti konkretų respondentą, tokių kaip ugdymo įstaigos pavadinimas, konkreti vietovė, kur veikia ugdymo įstaiga ir pan. Pateikiant rezultatus bei išvadas, vadovautasi rezultatų patikimumo, tikslumo, maksimalus objektyvumo principų.

Tyrimo ribotumai. Tyrimas vykdytas Covid-19 pandemijos metu, kuomet valstybėje buvo paskelbtas karantinas ir ugdymas, didžiąja dalimi, buvo vykdomas nuotoliniu būdu, todėl pedagogai buvo susidūrę su papildomais iššūkiais bei sunkumais. Dėl šios priežasties jautėsi nenoras dalyvauti apklausoje. Siekiant tyrimo duomenų patikimumo, reikiamo atsakymų skaičiaus grįžtamumo, teko kelis kartus maloniai raginti pedagogus sudalyvauti tyrime, pabrėžiant tyrimo svarbą bei priešmokyklinio ugdymo pedagogų dalyvavimo atsakymų teigiamą įtaką plėtojant tyrimo pagalba analizuojamą temą. Anketų pildymo statistika pateikiama 5 paveiksle.

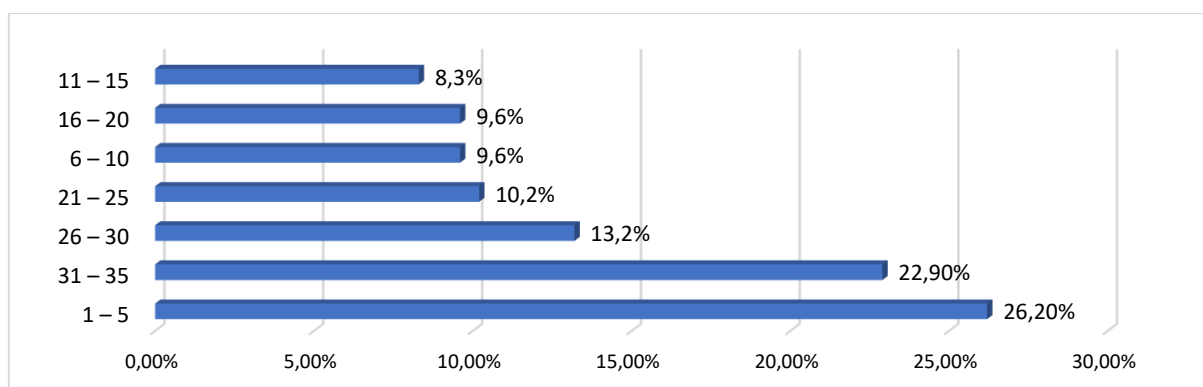
5 pav. Anketos statistika

Tyrimas truko 1 mėnesį ir 23 dienas. Surinktos 363 pilnai užpildytos elektroninės anketos.

3. 2. Tyrimo rezultatai ir interpretacija

3. 2. 1. Socialinė demografinė respondentų charakteristika

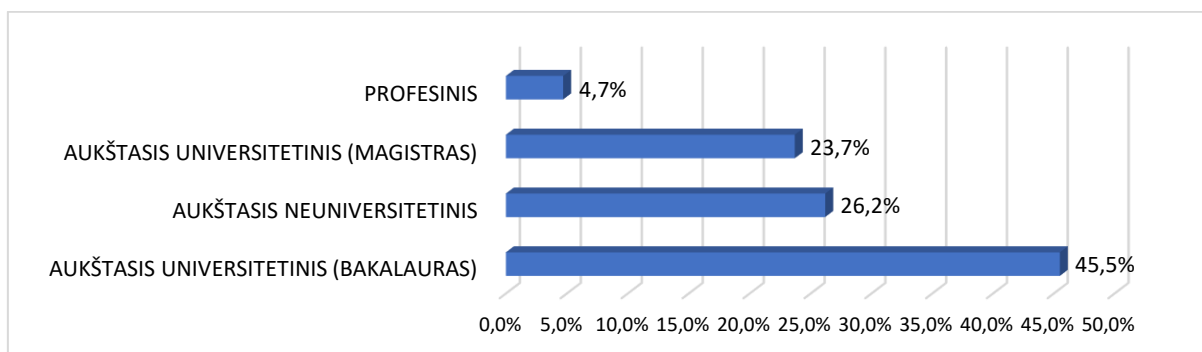
Tyrimu siekta nustatyti respondentų darbo patirtį (6 pav.). Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad didžioji dalis respondentų (64,2 proc.) turi ilgesnę nei 10 metų darbo patirtį.

6 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų darbo patirtis (proc.)

Kiek daugiau nei ketvirtadalis respondentų (26,2 proc.) turi 1-5 metų darbo patirtį, kiek mažiau, t. y. (22,9 proc.) – turintys 31-35 metų patirtį, 13,2 proc. – turintys 26-30 metų patirtį, 10,2 proc. su 21-25 metų patirtimi. Tyrime dalyvavo vienodas respondentų skaičius turinčių 6-10 metų ir 16-20 metų patirtį. Jų apklausoje dalyvavo po 9,6 proc. Mažiausiai tyrime dalyvavo priešmokyklinio ugdymo pedagogų turinčių 11-15 metų patirtį (8,3 proc.).

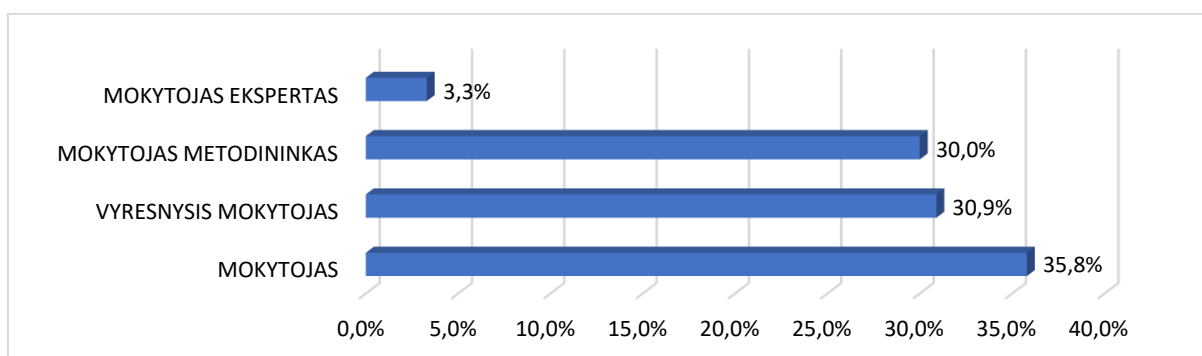
Nustatyta, kad beveik pusė dalyvavusių apklausoje (45,5 proc.) respondentų yra baigę universitetines bakalauro studijas (7 pav.).

7 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų išsilavinimas (proc.)

Kiek daugiau nei ketvirtadalis (26,2 proc.) – baigę kolegines bakalauro studijas. Kiek mažiau nei ketvirtadalis (23,7 proc.) – turintys 2-osios universitetinių studijų pakopos magistro laipsnį. Mažiausiai (4,7 proc.) tyrime dalyvavo respondentų turinčių profesinį pasirengimą arba aukštesnį išsilavinimą.

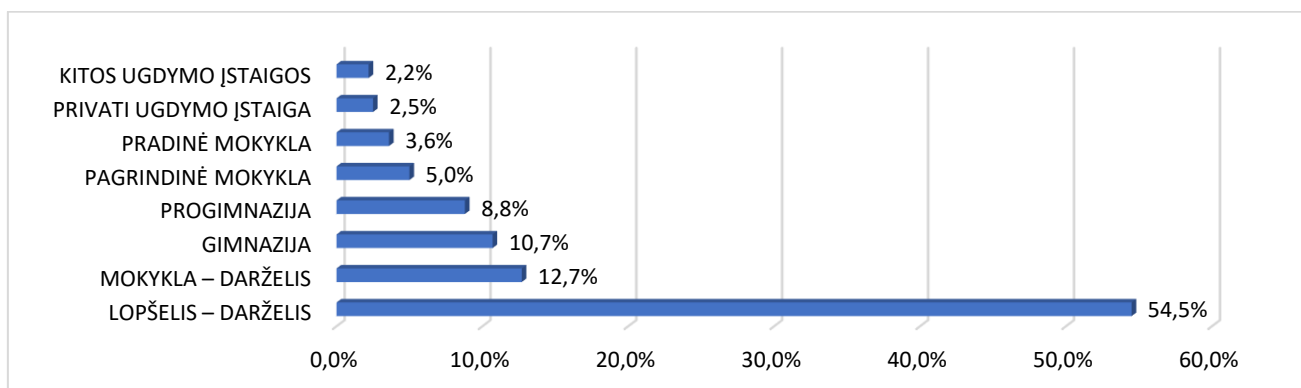
Atliekant tyrimą buvo svarbu sužinoti, kokią kvalifikacinę kategoriją yra įgiję respondentai (8 pav.).

8 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų kvalifikacinė kategorija (proc.)

Duomenų analizė atskleidė, kad apklausoje dalyvavo įvairią kvalifikacinę kategoriją turintys respondentai: 35,8 proc. pedagogų, turinčių mokytojo kategoriją, 30,9 proc. – vyresniojo mokytojo kategoriją, 30,0 proc. – mokytojo metodininko ir 3,3 proc. – mokytojo eksperto.

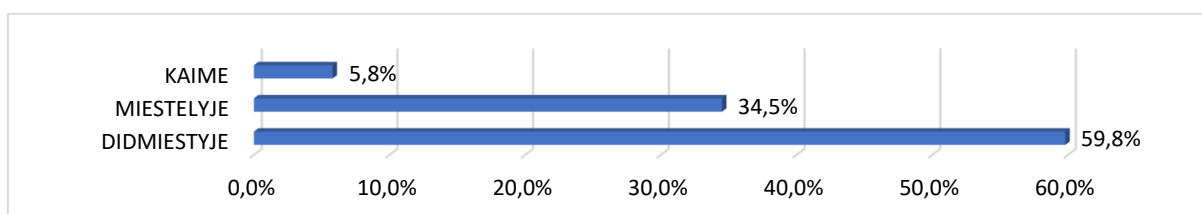
Atliekant tyrimą siekta išsiaiškinti ugdymo įstaigų, kurioje dirba respondentai, tipą (9 pav.).

9 pav. Ugdymo įstaigų tipai (proc.)

Nustatyta, kad didžioji dalis respondentų (54,5 proc.) – priešmokyklinio ugdymo pedagogai dirbantys lopšeliuose-darželiuose, 12,7 proc. respondentų tyrimo atlikimo metu dirbo mokyklose-darželiuose, 10,7 proc. respondentų buvo dirbantys gimnazijose, 8,8 proc. – dirbantys progimnazijose, 3,6 proc. – pradinėse mokyklose, 2,5 proc. – privačiose ugdymo įstaigose, likusieji 2,2 proc. – specialiose mokyklose, neformaliojo švietimo įstaigose, muziejuose įsteigtose klasėse.

Anketinėje apklausoje dalyvavo 361 pedagogas iš Lietuvos miestų, miestelių ir kaimų: Alytaus, Anykščių, Babtų, Biržų, Dituvos, Druskininkų, Elektrėnų, Gabšių, Gardamo, Ignalinos, Jonavos, Joniškio, Karmėlavos, Kauno, Kelmės, Klaipėdos, Kretingos, Lampėdžių, Lentvario, Matuizų, Mažeikių, Molėtų, Naujosios Akmenės, Nidos, Palangos, Paliūniškio, Panevėžio, Pasvalio, Piliialaukio, Plungės, Prienų, Radviliškio, Raseinių, Riešės, Rietavo, Rokiškio, Rumšiškų, Sedos, Simno, Šalčininkėlių, Šeštokų, Šiaulių, Šilutės, Tauragės, Telšių, Ukmergės, Varėnos, Vilkaviškio, Vilniaus, Virbalio. Taip pat anketas užpildė 1 priešmokyklinio ugdymo pedagogas iš Rygos (Latvijos) ir 1 pedagogas iš Rimbo (Švedijos) (10 pav.).

10 pav. Ugdymo įstaigų išsidėstymas pagal gyvenvietės tipą (proc.)

Respondentų pasiskirstymas pagal ugdymo įstaigų išsidėstymą rodo, kad didžioji dalis apklaustųjų (59,8 proc.) – didmiesčiuose dirbantys priešmokyklinio ugdymo pedagogai, beveik

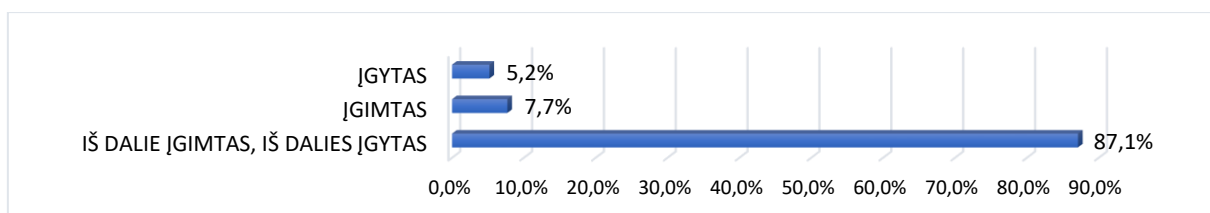
dvigubai mažiau (34,5 proc.) – miesteliuose dirbantys priešmokyklinio ugdymo pedagogai, mažiausiai, tik 5,8 proc. priešmokyklinio ugdymo pedagogų dirbančių kaimiškose vietovėse.

Demografiniai duomenys atskleidė, jog didžioji dalis apklausoje dalyvavusių pedagogų turi ilgesnę nei 10 metų patirtį, yra įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir bei aukštesnę nei mokytojo kvalifikacinę kategoriją. Taigi, galima teigti, kad priešmokyklinio ugdymo srityje dirba kvalifikuoti pedagogai, o tai yra vienas iš švietimo kokybės parametru.

3. 2. 2. Kūrybiškumo skatinimas priešmokykliniame ugdyme

Tyrimu siekta išsiaiškinti, priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūrį į kūrybiškumą lemiančius veiksnius (11 pav.).

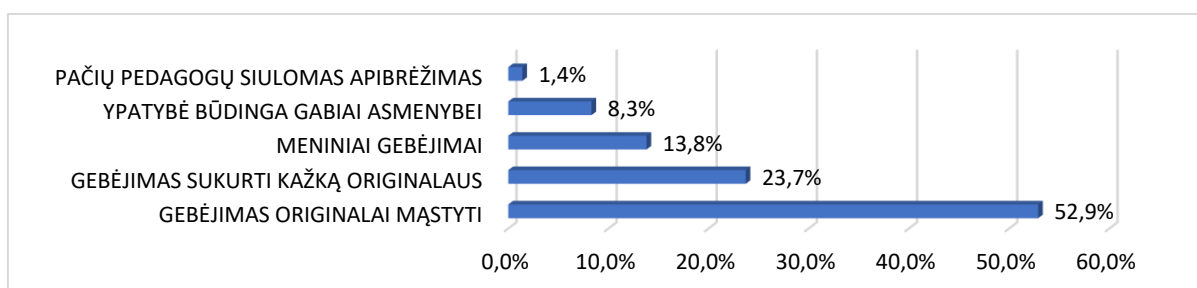
Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, jog didžioji dalis respondentų (87,1proc.) sutinka su teiginiu, kad kūrybiškumas yra įgimta savybė ir iš dalies išugdytas rezultatas. 7,7 proc. respondentų laikosi nuomonės, kad kūrybiškumas nėra įgimta savybė, kad šį gebėjimą galima tik išugdyti; likusieji 5,2 proc. respondentų mano, kad šis bruožas yra įgimtas.

11 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūris į kūrybiškumą lemiančius veiksnius (proc.)

Taigi, galima teigti, jog dauguma priešmokyklinio ugdymo pedagogų supranta, jog kūrybiškumui įtaką daro ne tik įgimti gebėjimai ir savybės, bet ir įgytos žinios bei patyrimai.

Svarbu buvo išsiaiškinti, kaip priešmokyklinio ugdymo pedagogai supranta kūrybiškumą ugdymo procese (12 pav.).

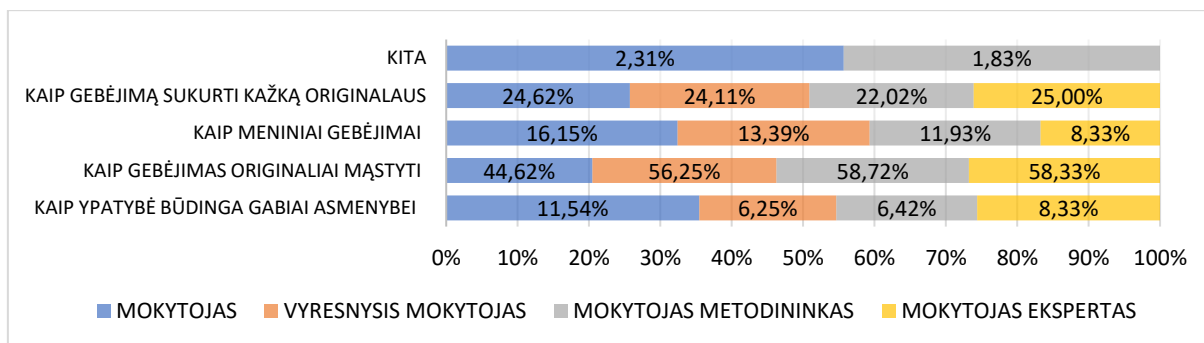
12 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūris į kūrybiškumą (proc.)

Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad daugiau nei pusė (52,9 proc.) pedagogų kūrybiškumą apibrėžia, kaip gebėjimą originaliai maštyti. Kiek mažiau nei ketvirtadalis (23,7 proc.) pedagogų – kaip gebėjimą sukurti kažką originalaus, 13,8 proc. respondentų

kūrybiškumą supranta, kaip meninius gebėjimus. 8,3 proc. - šią savybę priskiria tik gabioms asmenybėms. 1,4 proc. pedagogų pateikė savo apibrėžimus, tokius kaip: „*tai žmogaus gyvenimo instinktas, gebėjimas spręsti problemas, tai nebūtinai tik meniniai gebėjimai*“ (n=1), „*gebėjimas mąstyti savarankiškai, lengvai ir paprastai spręsti sudėtingas problemas*“ (n=1), „*gebėjimas kurti*“ (n=1). Pažymėtina, kad du respondentai nurodė, jog, kūrybiškumui apibrėžti tinka visi anketoje pateikti teiginiai.

Galima daryti prielaidą, kad daugeliui priešmokyklinio ugdymo pedagogų kūrybiškumas siejasi su gebėjimu originaliai mąstyti bei gebėjimu sukurti kažką originalaus. Pedagogai neįžvelgia ryžtingumo, nenustygstančio smalsumo, spontaniškumo, audringos fantazijos, turtingos vaizduotės, polėkio tobulėti, drąsos būti savimi, polinkio ieškoti nuotykių ir pan. – bruožų, kurie taip būdingi kūrybingai asmenybei.

Analizuojant respondentų požiūrio į kūrybiškumą pasiskirstymą pagal turimą kvalifikacinę kategoriją (13 pav.), nustatyta, kad priskiriant kūrybiškumą tik gabiai asmenybei, tarp skirtingos kvalifikacijos pedagogų pastebimas skirtumas. Šią poziciją pažymėjo daugiausiai (11,54 proc.) mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai, kiek mažiau (8,33 proc.) – mokytojo metodininko kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai. Beveik vienodai pasiskirstė vyresniojo mokytojo (6,25 proc.) ir mokytojo metodininko (6,42 proc.) kvalifikacinę kategoriją turinčių pedagogų nuomonės.

13 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūrio į kūrybiškumą pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (proc.)

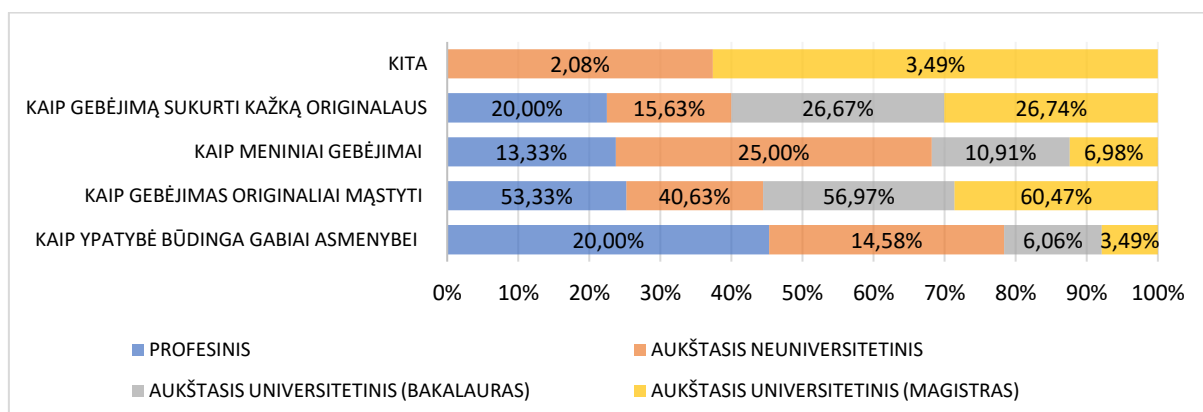
Kūrybiškumą siejant su meniniais gebėjimais tarp pedagogų nuomonių taip pat matomi skirtumai. Kūrybiškumą su meniniais gebėjimais labiausiai (16,15 proc.) sieja mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai, kiek mažiau (13,39 proc.) – vyresniojo mokytojo, 11,93 proc. – mokytojo metodininko ir beveik dvigubai mažiau (8,33 proc.) – mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai.

Kūrybiškumą kaip gebėjimą originaliai mąstyti apibrėžia kiek mažiau nei pusė (44,62 proc.) mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai, kiek daugiau nei pusė (56,25) proc.

vyresniųjų mokytojų, 58,72 proc. – mokytojų metodininkų, 58,33 proc. – mokytojų ekspertų. Šioje pozicijoje taip pat pastebimas nedidelis nuomonių skirtumas.

Siejant kūrybiškumą su kažko originalaus sukūrimu, pedagogų nuomonės pasiskirstė be didesnių skirtumų.

Lyginant respondentų požiūrio į kūrybiškumą pasiskirstymą pagal išsilavinimą (pav. 14), nustatyti reikšmingesni skirtumai priskiriant kūrybiškumą tik gabiai asmenybei.

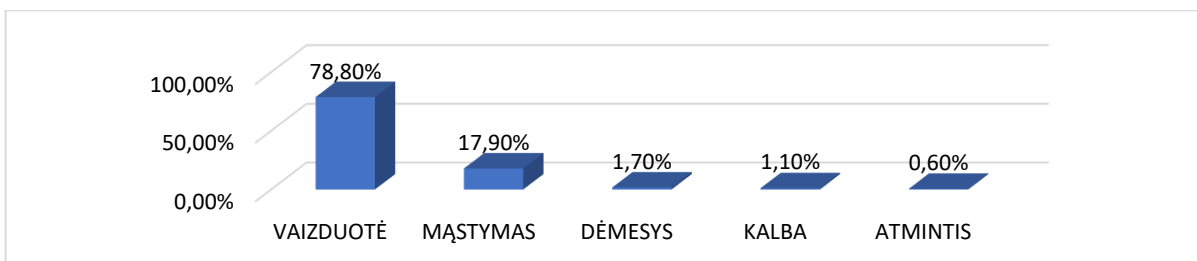
14 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūrio į kūrybiškumą pasiskirstymas pagal išsilavinimą (proc.)**

Kūrybiškumą gabiai asmenybei priskiria 20 proc. pedagogų, turinčių profesinį išsilavinimą, kiek mažiau (14,58 proc.) – aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą turinčių pedagogų. Žymiai mažiau, tik 6,06 proc. šią poziciją pažymėjo pedagogai su aukštuoju universitetiniu išsilavinimu ir dar mažiau (3,49 proc.) – turintys magistro laipsnį.

Siejant kūrybiškumą su meniniais gebėjimais, taipogi nustatyti skirtumai tarp skirtingą išsilavinimą turinčių pedagogų. Daugiausiai (25 proc.) šią poziciją pažymėjo pedagogai, turintys aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą, kiek mažiau (13,33 proc.) – turintys profesinį išsilavinimą, 10,91 proc. – baigę universitetines bakalauro studijas ir mažiausiai (6,98 proc.) – turintys magistro laipsnį.

Kaip jau buvo minėta šiame darbe, kūrybiškumas – tai nėra tik meniniai gebėjimai. Jis pasireiškia visose gyvenimo srityse, savaip žvelgiant į įprastus ir kasdienes dalykus ar problemas.

Analizuojant priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonę apie vaiko kūrybiškumą lemiančius pažintinės raidos gebėjimus (pav. 15), nustatyta, kad didžiausia dalis respondentų (78,8 proc.) vaizduotę laiko svarbiausiu pažintinės raidos gebėjimu, lemiančiu vaiko kūrybiškumą.

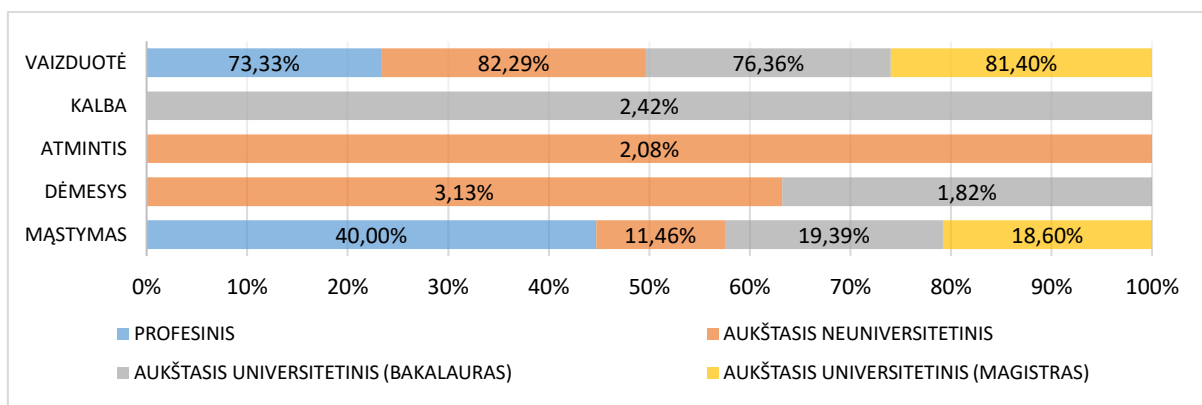

15 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie vaiko kūrybiškumą lemiančius pažintinės raidos gebėjimus (proc.)**

17,9 proc. respondentų svarbiausiu laiko gebėjimą mąstyti. 1,7 proc. – pažymi, jog vaiko kūrybiškumą lemia jo gebėjimas sutelkti dėmesį, 1,1 proc. – teigia, jog vaiko kūrybiškumą lemia kalba ir 0,6 proc.. – jog vaiko atmintis lemia jo kūrybiškumą.

Mokslininkų (Beresnevičiaus, 2010, 2018, 2019; Brėdikytės, 2017; Grakauskaitės-Karkockienės, 2013; Kaffemanienės ir Sadbaraitės, 2004; Vygotskio, 2004 ir kt.). teigimu, vaizduotė yra veikla (psichinė), kuria siekiama sukurti naują vaizdą ir kurios procese naudojami įvairūs veiksmai (analizė, abstrakcija, sintezė) ir operacijos. Veikloje dalyvauja daugybė psichinių procesų (funkcijų), įskaitant atmintį (praeities vaizdai) ir mąstymą kaip patį virsmą. Mąstymo pagalba išryškintų daiktų esmė, jų bendros kultūrinės prasmės yra išsaugojamos, fiksuojamos ženkluose, sukurtuose tiesiogiai dalyvaujant vaizduotei. Kaip turinys negali egzistuoti be formos, prasmė be ženklo, taip mąstymas negali egzistuoti be vaizduotės ir atvirkščiai. Vaizduotė, priešingai nei mąstymas, daugiausia „karaliauja“ vidiniame, subjektyviame pasaulyje. Ji yra glaudžiai susijusi su emocine sfera, asmeninių prasmų sistema ir, kaip ir mąstymas, yra ypatingas būdas pažinti, išryškinant esminį, bendrą, pirmiausia subjektyviame pasaulyje, prasmų pasaulyje (Iljin, 2009, p. 100)

Tyrimo metu nustatytas nuomonių skirtumas tarp skirtingą išsilavinimą turinčių pedagogų (pav. 16).

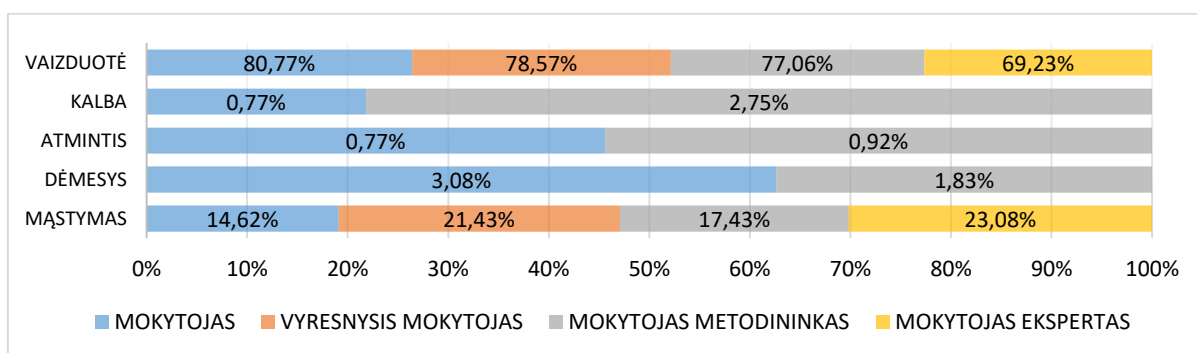

16 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie vaiko kūrybiškumą lemiančius pažintinės raidos gebėjimus pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą (proc.)**

40 proc. pedagogų, turinčių profesinį išsilavinimą mano, kad vaiko kūrybiškumą lemia jo gebėjimas mąstyti. Taip pat mano 19,39 proc. pedagogų, baigusiu universitetines bakalauro studijas 18,6 proc. – turinčių magistro laipsnį. Mažiausiai (11,46 proc.) šią poziciją palaiko pedagogų turinčių aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą.

Kitose apibrėžimuose reikšmingų nuomonių skirtumų nenustatyta.

Analizuojant priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie vaiko kūrybiškumą lemiančius pažintinės raidos gebėjimus pasiskirstymą pagal turimą kvalifikaciją (pav. 17), nustatyta, kad 80,77 proc. respondentų, turinčių mokytojo kvalifikacinę kategoriją, 78,57 proc. – turinčių vyresniojo mokytojo kvalifikaciją, 77,06 proc. – mokytojo metodininko ir 69,23 proc. – mokytojo eksperto, vaizduotę laiko pažintinės raidos gebėjimu, lemiančiu vaiko kūrybiškumą.

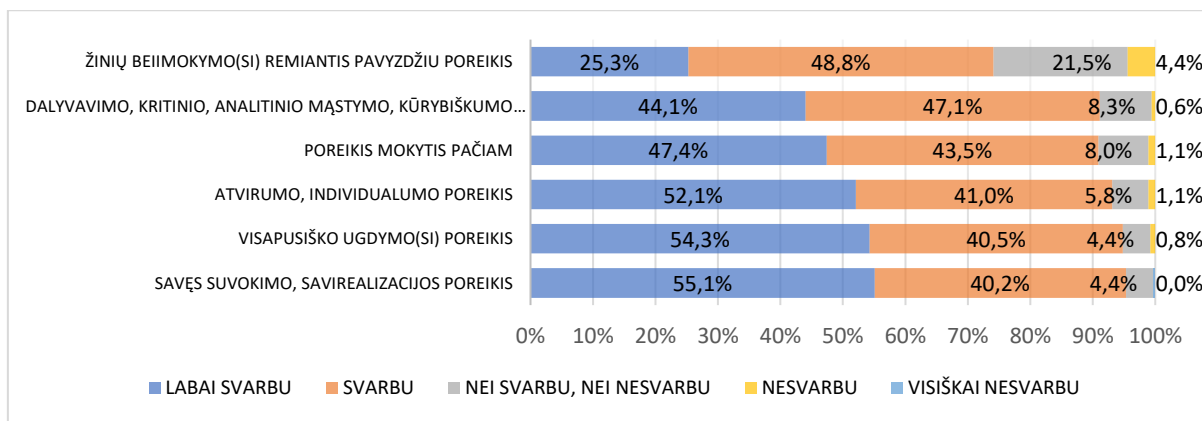

17 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie vaiko kūrybiškumą lemiančius pažintinės raidos gebėjimus pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)

23,08 proc. respondentų, turinčių mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją, 21,43 proc. respondentų, turinčių vyresniojo mokytojo kvalifikacinę kategoriją, 17,43 proc. – mokytojo metodininko ir 14,62 proc. – mokytojo kvalifikacinę kategoriją, laikosi nuomonės, jog vaiko kūrybiškumą lemia jo gebėjimas mąstyti.

Mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys respondentai mano, jog kūrybiškumą lemia dėmesys (3,8 proc.), atmintis (0,77 proc.) ir kalba (0,77 proc.). Tarp mokytojo metodininko kvalifikaciją turinčių pedagogų taipogi yra manančių, kad vaiko kūrybiškumą lemia jo gebėjimas kalbėti (2,75 proc.), gebėjimas sutelkti dėmesį (1,83 proc.) ir 0,92 proc. mano, jog vaiko atmintis lemia jo kūrybiškumą.

Tyrimo duomenys apie tai į kokius vaiko poreikius, priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomone, reikia atsižvelgti ugdant kūrybiškumą pateikti 18 paveiksle.

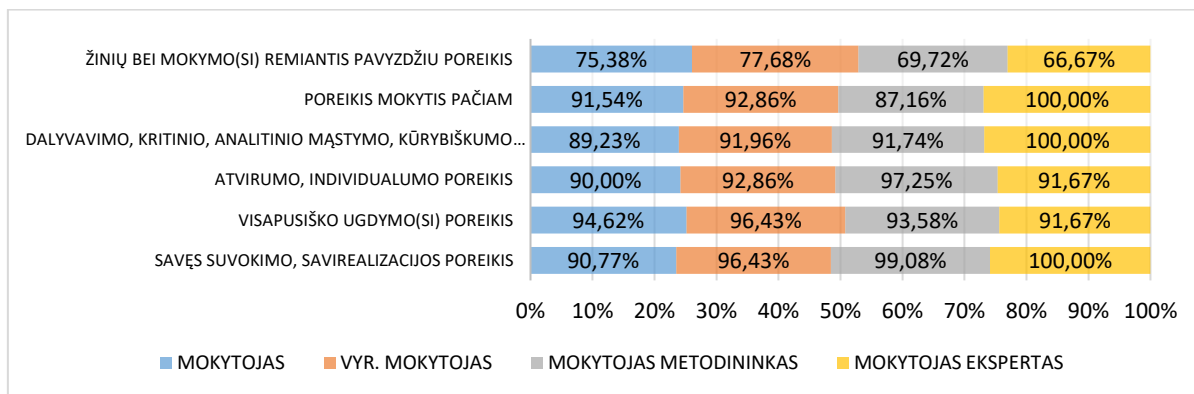

18 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė, į kokius vaiko poreikius reikia atsižvelgti ugdant kūrybiškumą (proc.)**

Paašškėjo, jog svarbiausiu pedagogai išskiria vaiko savęs suvokimo ir savirealizacijos poreiki (*egzistencialistinė ugdymo kryptis, kur pabrėžiamas ugdymo individualizavimas, pedagogo ir vaiko mokymasis vienas iš kito draugiškai bendradarbiaujant, keliant klausimus padedančius suprasti save ir buvimą kartų su kitais*). Šią poziciją, kaip svarbią arba labai svarbią pažymėjo 95,6 respondentų. Antroje vietoje vaiko visapusiško ugdymosi poreikis (*holistinė ugdymo kryptis*). Šią poziciją, kaip svarbią arba labai svarbią pažymėjo 94 proc. respondentai. Vaiko atvirumo bei individualumo poreikis (*humanistinė ugdymo kryptis, kur vaikui padedama atrasti save palaikančioje, skatinančioje, padrąsinančioje aplinkoje, ugdomos vertybės ir kompetencijos, vadovaujamosi paties vaiko apsisprendimu ir laisvu pasirinkimu*) kaip labai svarbus arba svarbus pažymimas 93,1 proc. respondentų. 91,2 proc. respondentų pasirinko dalyvavimo, kritinio analitinio mąstymo, kūrybiškumo poreiki (*rekonstruktyvistinė kryptis, kur skatinamas aktyvus bei kritiškas ugdomosios medžiagos suvokimas, kūrybiškas jos analizavimas, interpretavimas, konstravimas, prisidedant prie ugdymo tikslų, metodų bei turinio numatymo*). Už poreikį mokytis pačiam kaip labai svarbų arba svarbų pasisakė 90,9 proc. respondentų (*progresyvistinė – kryptis, kur remiamasi ne žiniomis ir žinojimu, o ugdytinio gebėjimu „spręsti problemas, vertinti sukaupią informaciją, rengti individualius projektus. Ugdymo paskirtis – išmokyti mokytis, mąstyti. Pedagogas – ugdymo proceso organizatorius. Pabrėžiamos individualios ugdytinio skirtybės, todėl vadovaujamosi individualizavimo, integravimo principais“* (Metodinėse rekomendacijose ikimokyklinio ugdymo programai rengti, 2006, p. 12). Žinių bei mokymosi, remiantis pavyzdžiu poreikis (*perenialistinė kryptis, kur pedagogas vadovas bei žinių perteikėjas, siekiant ko nors išmokyti, pedagogo perteikiama informacija kartojama*) kaip labai svarbus arba svarbus pažymėtas 74,1 proc. respondentų.

Visi šioje klausimų kategorijoje paminėti poreikiai pedagogu pažymimi kaip svarbūs arba labai svarbūs su nedideliu skirtumu. Kiek mažiau respondentų pasisakė už žinių bei mokymosi, remiantis pavyzdžiu poreikį.

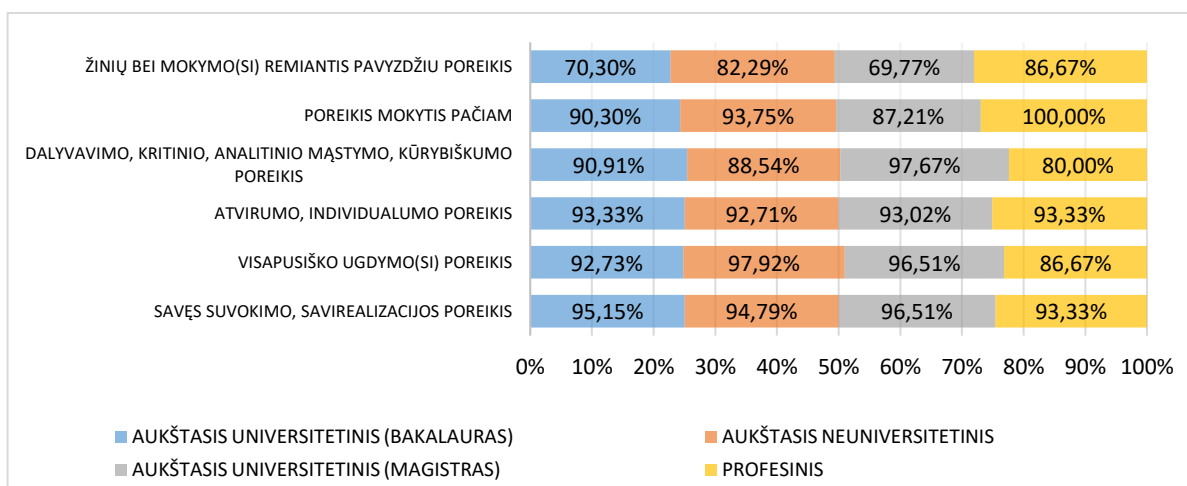
Buvo įdomu išsiaiškinti, ar priešmokyklinio ugdymo pedagogo kvalifikacinė kategorija turi įtakos jo nuomonei apie svarbiausių vaiko poreikių tenkinimą ugdant jo kūrybiškumą (pav. 19).

19 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie svarbiausių vaiko poreikių tenkinimą ugdant jo kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)

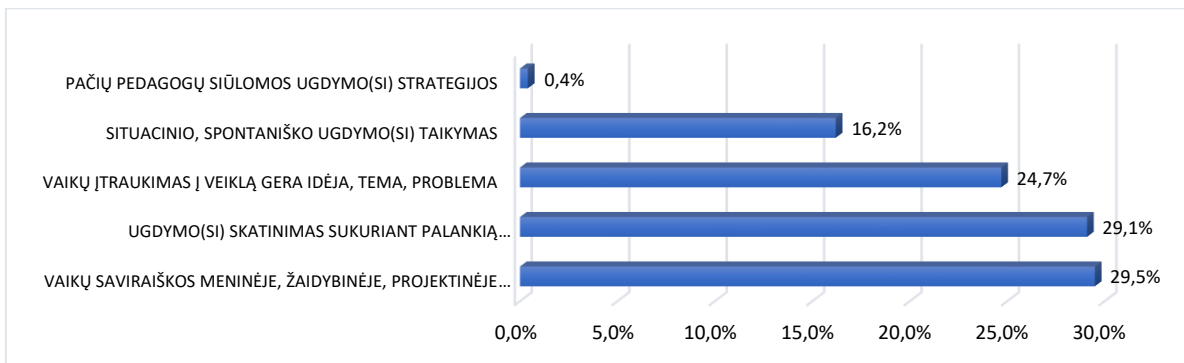
Nustatyta, kad visi paminėti poreikiai visų kvalifikacinių kategorijų pedagogais su nedideliu skirtumu pažymimi kaip svarbūs arba labai svarbūs.

Tyrimas išryškino, jog pedagogo išsilavinimas taipogi nedaug keičia jo požiūrį į tai, kokius vaiko poreikius svarbu tenkinti ugdant jo kūrybiškumą (pav. 20).

20 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie svarbiausių vaiko poreikių tenkinimą ugdant jo kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą (proc.)

Tyrimu siekta nustatyti, kokias kūrybiškumo skatinimo strategijas priešmokyklinio ugdymo pedagogai taiko (21 pav.).

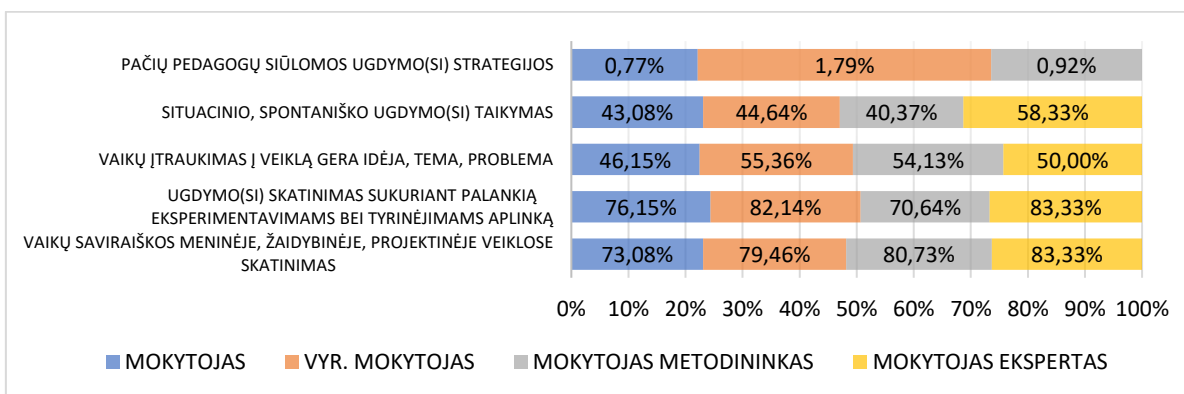

21 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų taikomos kūrybiškumo skatinimo strategijos (proc.)

Didžioji dalis priešmokyklinio ugdymo pedagogų skatina vaiko saviraišką meninėje, žaidybinėje, projektinėje veiklose (29,5 proc.), kuria palankią eksperimentavimams ir tyrinėjimams aplinką (29,1 proc.), įtraukia vaikus į veiklą gera idėja, tema, problema, sumanymu (24,7 proc.). Žymiai mažesnė dalis pedagogų (16,2 proc.) taiko situacinį, spontanišką ugdymą. Tai rodo, jog ši strategija pedagogais nėra pakankamai įvaldyta. Iš anksto nenumatytas, neplanuotas, netikėtas situacijas pritaikyti ugdymo procese reikalauja iš pedagogo lankstumo. Daroma prielaida, jog priešmokyklinio ugdymo pedagogams šio gebėjimo trūksta.

0,4 proc. respondentų pateikė tokias strategijas, kaip: „šiems gebėjimams ugdyti galima taikyti visus aukščiau išvardintas strategijas“ (n=1), „taikau išmaniąsias technologijas. Oro pieštuką, 3D rašiklį“ (n=1), „vaiko nuomonės, idėjos svarba (neignoravimas)“ (n=1), „gal kiek mažokai eksperimentuojame“ (n=1).

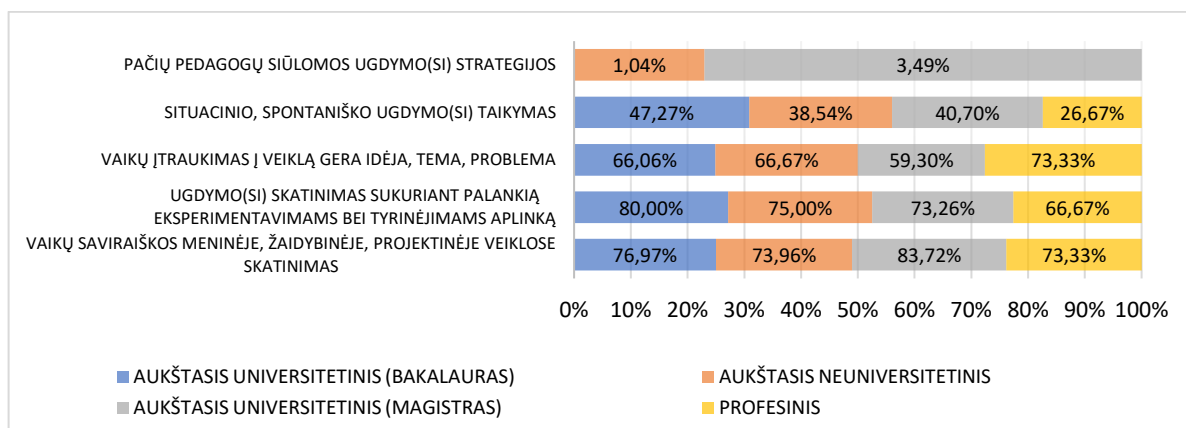
Analizuojant priešmokyklinio ugdymo pedagogų taikomų kūrybiškumo skatinimo strategijų pasiskirstymą pagal turimą kvalifikaciją (22 pav.) nustatyta, kad situacinis, spontaniškas ugdymas daugiausiai taikomas mokytojo eksperto kvalifikaciją turinčiais pedagogais (58,33 proc.).

22 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų taikomų kūrybiškumo skatinimo strategijų pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)

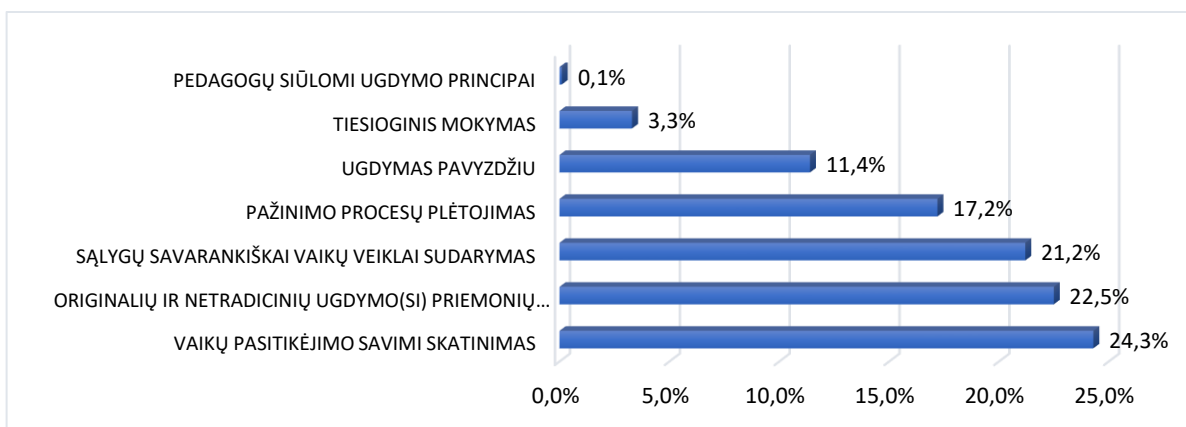
Pagal kitus gautus tyrimo duomenis reikšmingų skirtumų nenustatyta.

Lyginant priešmokyklinio ugdymo pedagogų taikomų kūrybiškumo skatinimo strategijų pasiskirstymą pagal turimą išsilavinimą (23 pav.), nustatyta, kad profesinį išsilavinimą turintys pedagogai situacinį spontanišką ugdymą(si) taiko mažiausiai (26,67 proc.), daugiausiai (47,27 proc.) šią strategiją, tyrimo duomenimis, yra įvaldę pedagogai, baigę universitetines bakalauro studijas, 40,70 proc. – turintys magistro laipsnį ir 38,54 proc. – aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą. Kiti šio tyrimo duomenys pasiskirstė be žymesnių skirtumų.

23 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų taikomų kūrybiškumo skatinimo strategijų pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą (proc.)

Atliekant tyrimą, siekta atskleisti priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonę apie tinkamiausius kūrybiškumą skatinančius ugdymo principus priešmokykliniame amžiuje (24 pav.).

24 pav. Pedagogų nuomonė apie tinkamiausius kūrybiškumą skatinančius ugdymo principus priešmokykliniame amžiuje (proc.)

Tyrimo rezultatai parodė, kad 24,3 proc. respondentų, tinkamiausiu principu, ugdant vaiko kūrybiškumą, pažymi vaiko pasitikėjimo savimi skatinimą. Kiek mažiau (22,5 proc.) respondentų tinkamiausi kūrybiškumo skatinimo principu šiame amžiaus tarpsnyje, pažymi

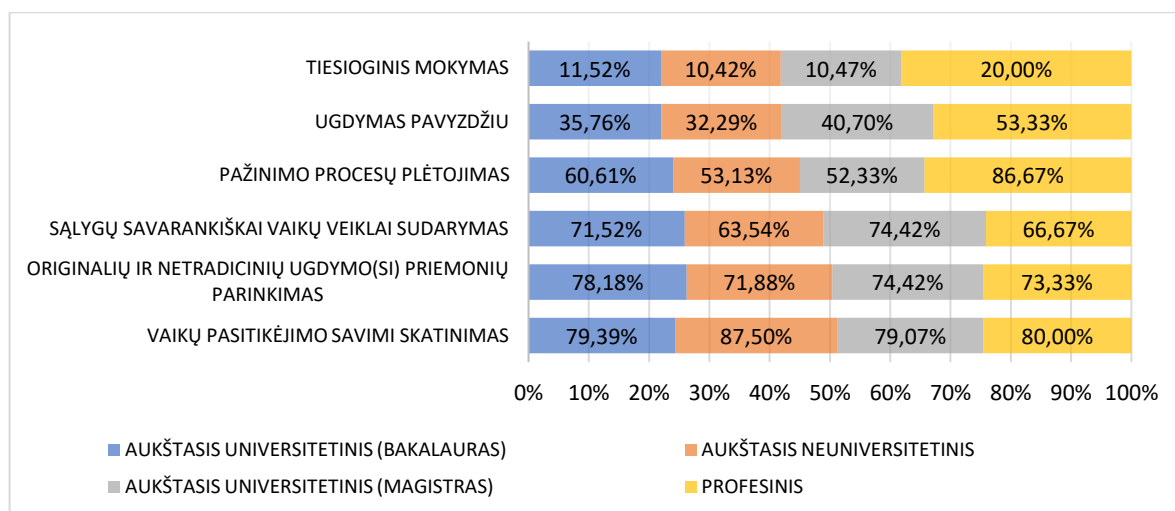
originalių ir netradicinių ugdymosi priemonių parinkimą. 21,2 proc. respondentų mano, jog tinkamiausias kūrybiškumo skatinimo principas yra sąlygų vaikų savarankiškai veiklai sudarymas. 17,2 proc. – teikia prioritetą vaiko pažinimo procesų plėtojimui, 11,4 proc. – ugdymui pavyzdžiu; dar yra pedagogų, kurie mano, kad tiesioginis mokymas gali skatinti kūrybiškumą, šiame tyrime šį būdą pažymėjo 3,3 proc. respondentų. Pedagogų komentarai: „Labai retai, bet praverčia tiesioginis mokymas“ (n=1).

Dauguma priešmokyklinio ugdymo pedagogų tinkamiausiais vaiko kūrybiškumo skatinimo būdais pripažįsta šiuolaikinius į vaiką orientuotus ugdymosi būdus: vaiko pasitikėjimo savimi skatinimą, originalių ir netradicinių ugdymosi priemonių parinkimą, sąlygų vaikų savarankiškai veiklai sudarymą, vaiko pažinimo procesų plėtojimą. Tačiau kelia nerimą tai, kad dar yra pedagogų, kurie mano, jog tiesioginis mokymas gali skatinti kūrybiškumą.

Pedagogų nuomonės apie tinkamiausius kūrybiškumą skatinančius ugdymo principus priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą pateiktas 25 paveiksle.

Žymesnis skirtumas tarp skirtingą išsilavinimą turinčių pedagogų nustatytas tiesioginio mokymo taikyme kūrybiškumo ugdymo procese. Daugiausiai (20 proc.) tiesioginį mokymą taiko profesinį išsilavinimą turintys pedagogai, beveik dvigubai mažiau, 10,42 proc. – aukštąjį neuniversitetinį ir 10,47 proc. – magistro laipsnį turintys pedagogai, 11,52 proc. – baigę universitetines bakalauro studijas.

Skirtumai tarp skirtingą išsilavinimą turinčių pedagogų nustatyti ugdymo pavyzdžiu taikyme. Daugiausiai šį principą taiko profesinį išsilavinimą turintys pedagogai (53,33 proc.), kiek mažiau (40,70 proc.) – magistro laipsnį turintys, 35,76 proc. – baigę universitetines bakalauro studijas ir mažiausiai (32,29 proc.) – su aukštuoju neuniversitetiniu išsilavinimu.

25 pav. Pedagogų nuomonės apie tinkamiausius kūrybiškumą skatinančius ugdymo principus priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą (proc.)

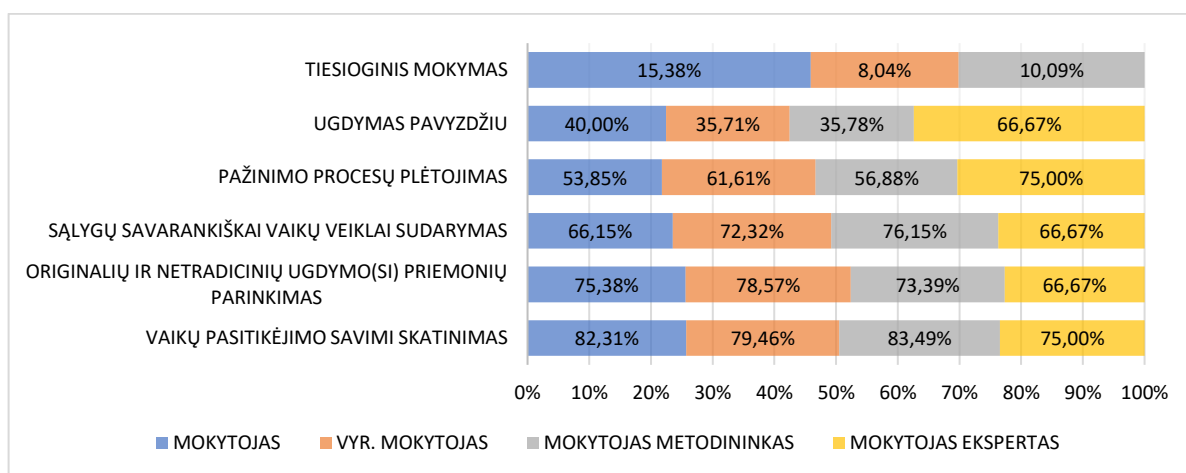
Pažinimo procesų plėtojimo principą kūrybiškumo ugdymo procese, kaip ir aukščiau išvardintus principus, daugiausiai taiko profesinį išsilavinimą turintys pedagogai (86,67proc.), kiek mažiau (60,61 proc.) šį principą taiko bakalauro studijas baigę pedagogai, 53,13 proc. – aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą turintys pedagogai, 52,33 proc. – turintys magistro laipsnį.

Kitų ugdymo principų taikyme ryškių skirtumų nenustatyta.

Analizuojant pedagogų nuomonės apie tinkamiausius kūrybiškumą skatinančius ugdymo principus priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymą pagal turimą kvalifikaciją (26 pav.) , nustatyta, kad pedagogai turintys mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją visiškai netaiko tiesioginio mokymo. Tiesioginio mokymo principą taiko 15,38 proc. mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai, 10,09 proc. – mokytojo metodininko kvalifikacinę kategoriją, 8,04 proc. – vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys.

Kiti tyrimo duomenys pasiskirstė taip: ugdymo pavyzdžiu principą daugiausiai (66,67 proc.) taiko mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai, kiek mažiau (40 proc.) – mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai. Taikančių šį ugdymo principą mokytojų metodininkų (35,78 proc.) ir vyriausiojo mokytojo (35,71) kvalifikacinę kategoriją turinčių pedagogų šiame tyrime pasiskirstė beveik vienodai; pažinimo procesų plėtojimo principą taipogi daugiausiai (75 proc.) taiko mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai, antroje vietoje vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai (61.61 proc.), kiek mažiau – mokytojai metodininkai (56,88 proc.) ir mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai (53,85 proc.).

Kiti tyrimo duomenys pasiskirstė su nežymiais skirtumais.

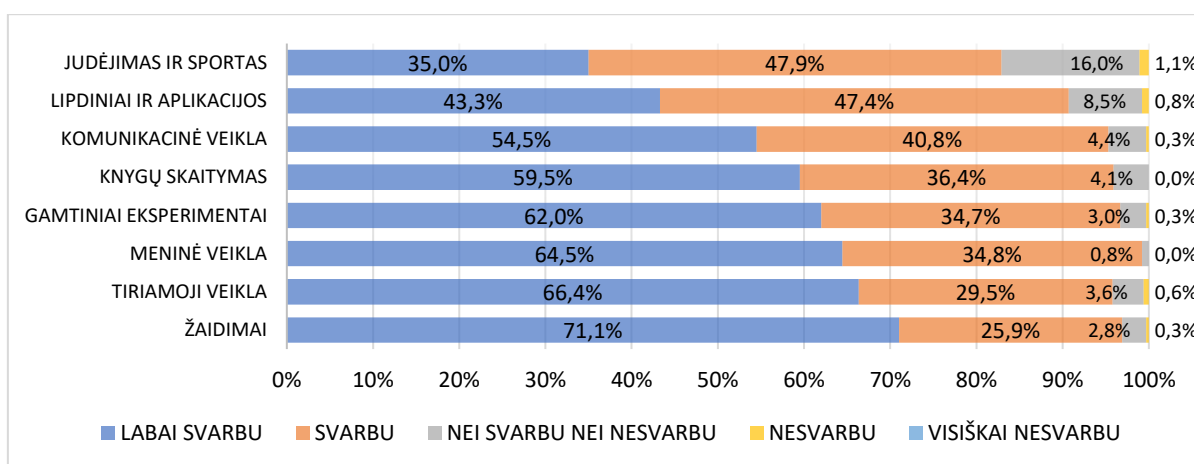

26 pav. Pedagogų nuomonės apie tinkamiausius kūrybiškumą skatinančius ugdymo principus priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)

Buvo siekta išsiaiškinti, kokioms veiklos sritims priešmokyklinio ugdymo pedagogai teikia pirmenybę, skatinant vaikų kūrybiškumą (27 pav.).

99,2 proc. respondentų mano, jog labai svarbi arba svarbi sritis ugdant kūrybiškumą yra meninė veikla, nedaug mažiau respondentų (97 proc.), kaip labai svarbią arba svarbią sritį, rinkosi žaidimus, beveik tiek pat (96,7 proc.), – gamtinius eksperimentus, 95,9 proc. pasisakė už tiriamąją veiklą, tiek pat (95,9 proc.) – už knygų skaitymą.

Už komunikacinę veiklą, kaip labai svarbią arba svarbią veiklos sritį ugdant kūrybiškumą priešmokykliniame amžiuje, pasisakė 95,3 proc. respondentų, 90,7 proc. mano jog labai svarbi arba svarbi veiklos sritis skatinant kūrybiškumą – vaikų rankų darbeliai (lipdiniai ir aplikacijos), už judėjimą ir sportą pasisakė 82,9 proc. respondentų. Šios kategorijos atsakymai pasiskirstė beveik tolygiai. Pastebima, kad didžiausias dėmesys teikiamas meninei veiklai.

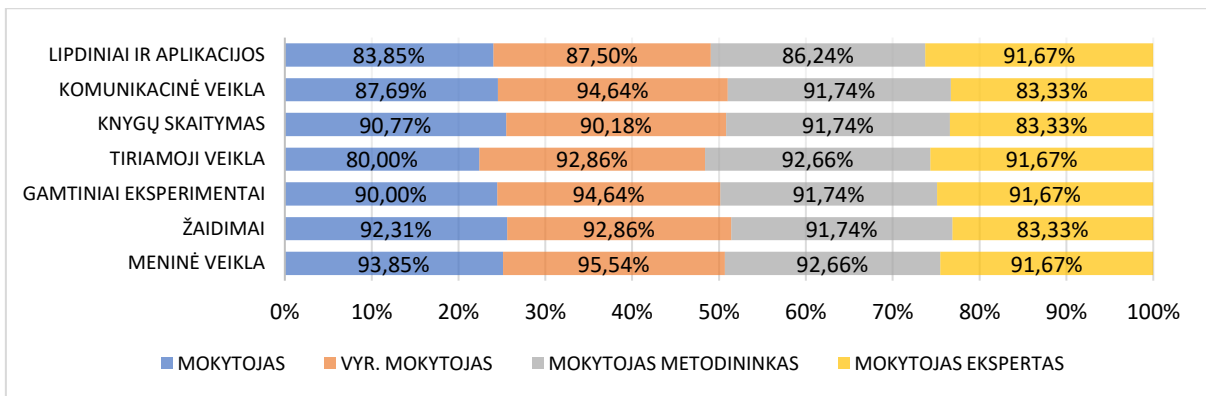

27 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie tinkamiausias veiklos sritis, ugdant kūrybiškumą priešmokykliniame amžiuje (proc.)

Meninėse veiklose iš tiesų sudaromos labai įvairios galimybės vaikams ugdytis kūrybingumą. Tyrimo duomenys rodo, kad pedagogai pažymi kūrybingumo ugdymą ir kitose veiklose, tokiose, kaip knygų skaitymas, pokalbiai, diskusijos, gamtiniai eksperimentai ir pan. Vaikai yra skirtingi ir kiekvienas turi sau būdingą pažinimo būdą: vieni vaikai geriau ugdomi klausydamiesi, kalbėdamiesi, kiti stebėdami, dar kiti judėdami. Svarbiausia kūrybiškumo ugdymo sąlyga yra ugdymo turinio pritaikymas kiekvienam vaikui pripažįstant, kad vaikai yra skirtingi ir skirtingais būdais pasiekia geriausių rezultatų.

Toks kūrybiškumą skatinančių veiklų pasiskirstymas leidžia daryti prielaidą, jog priešmokyklinio ugdymo pedagogai išvelgia vaiko kūrybiškumo ugdymosi įvairiose veiklose.

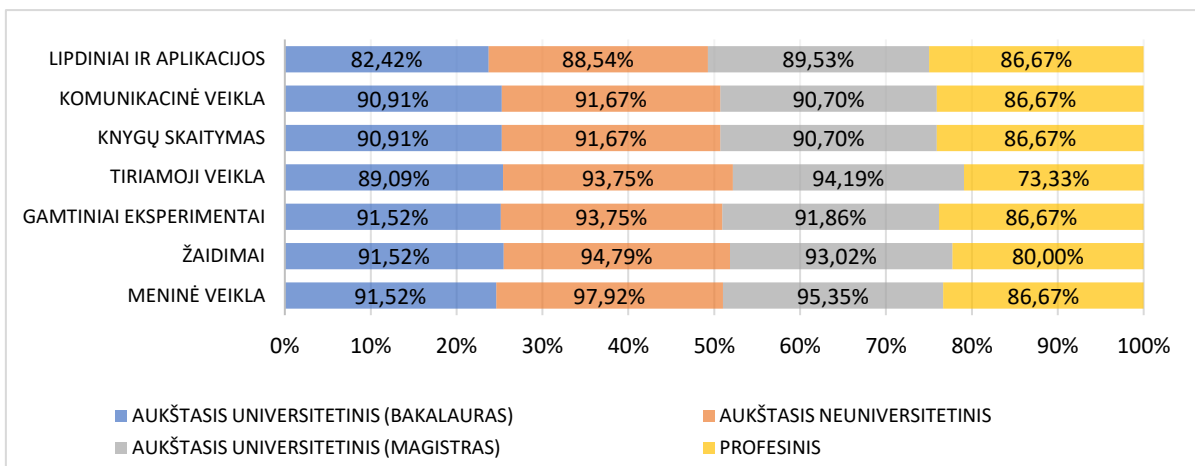
Tyrimu buvo siekta nustatyti priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonių apie tinkamiausias veiklos sritis, ugdant kūrybiškumą priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymą pagal turimą kvalifikaciją (28 pav.).

28 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonių apie tinkamiausias veiklos sritis, ugdant kūrybiškumą priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)**

Nustatyta, kad visų kvalifikacinių kategorijų pedagogai panašiai vertina kūrybiškumo ugdymą visose paminėtose veiklos srityse.

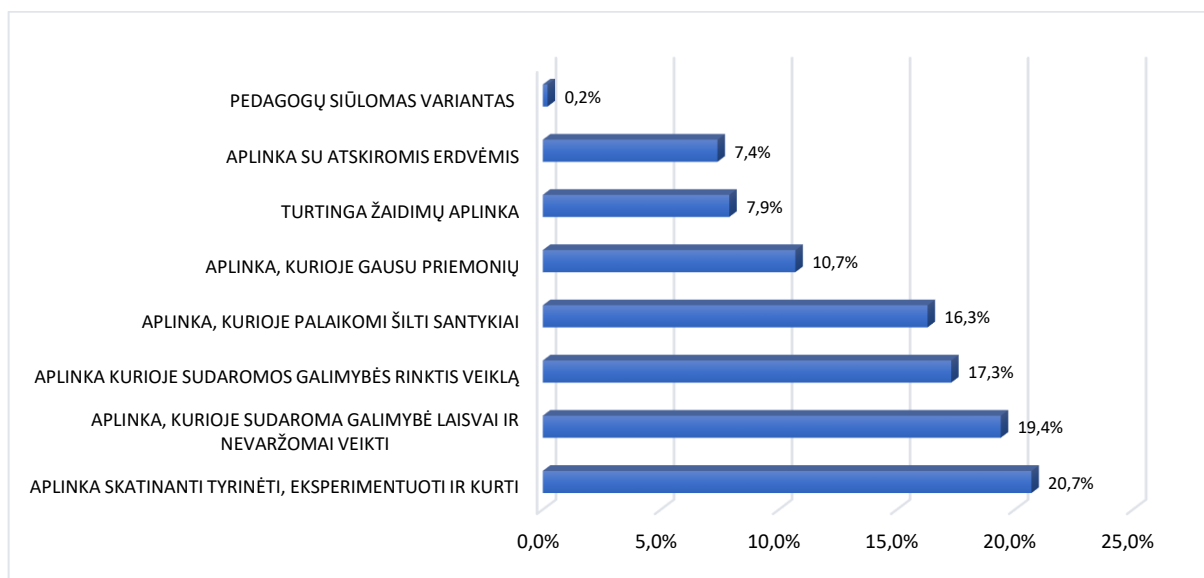
Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonių apie tinkamiausias veiklos sritis, ugdant kūrybiškumą priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymas pagal išsilavinimą pateikiamas 29 paveiksle.

29 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonių apie tinkamiausias veiklos sritis, ugdant kūrybiškumą priešmokykliniame amžiuje pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą (proc.)**

Ryškesnis skirtumas nustatytas tiriamosios veiklos taikyme kūrybiškumo ugdymo procese. Mažiausiai (73,33 proc.) už šią veiklos sritį, kaip labai tinkamą arba tinkamą ugdant kūrybiškumą, pasisakė pedagogai, turintys profesinį išsilavinimą, kiek daugiau (89,09 proc.) – pedagogai baigę universitetines bakalauro studijas, 93,75 proc. – turintys aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą ir daugiausiai (94,19 proc.) – magistro laipsnį turintys pedagogai.

Tyrimo metu buvo aiškinamasi kokia aplinka, pedagogų nuomone, yra palankiausia ugdant priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą (pav.30).

30 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie kūrybiškumo ugdymui(si) palankiausią aplinką (proc.)

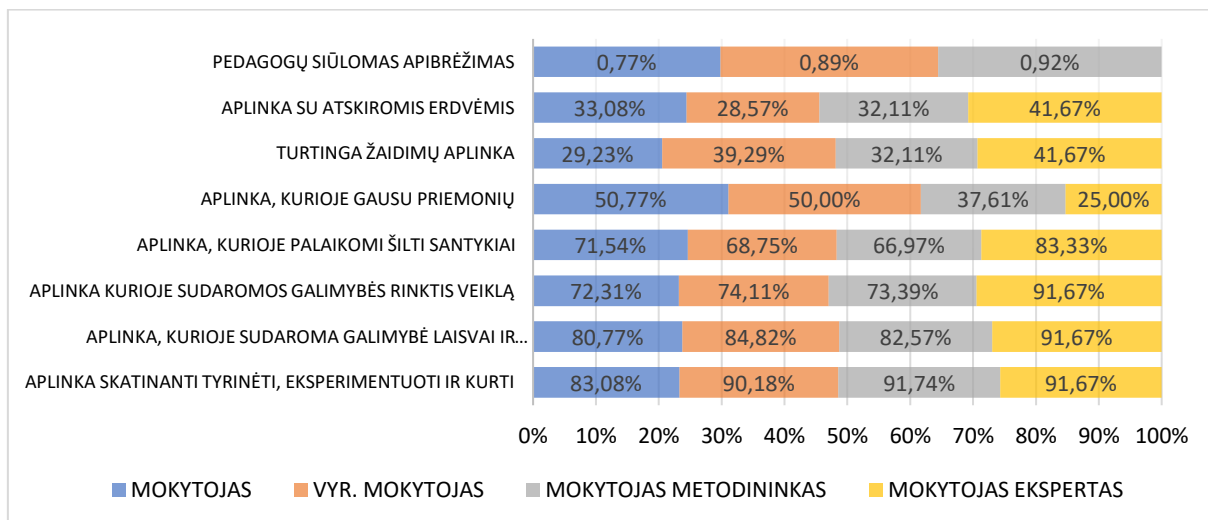
Duomenys pasiskirstė labai įvairiai. Atskleista, kad 20,7 proc. pedagogų aplinką, kurioje vaikas gali tyrinėti, eksperimentuoti ir kurti pažymi kaip labiausiai vaiko kūrybiškumą skatinančią aplinką. Aplinką, kurioje vaikui sudaroma galimybė laisvai ir nevaržomai veikti pažymėjo 19,4 proc. pedagogų. Aplinką, kurioje sudaromos galimybės rinktis veiklą – 17,3 proc. pedagogų, kurioje palaikomi šilti santykiai – 16,3 proc., kurioje gausu priemonių – 10,7 proc., turtingą žaidimų aplinką – 7,9 proc., aplinką su atskiromis erdvėmis – 7,4 proc. 0,2 proc. respondentų pateikė savo nuomonę apie kūrybiškumo ugdymui(si) tinkamą aplinką: „Iš ilgametės patirties pastebėjau, kad nebūtina iš karto rodyti visą gausą priemonių. Tačiau žinoma jų turi būti. Tuomet gimsta puikiausios, įdomiausios kūriniai, siužetai ir t.t. Kai su vaikais bendraujama, jie jaučia, kad pedagogas palaiko, paskatina vaiką, tuomet vaikai kurdami atsiskleidžia“ (n=1), „Kartais viena priemonė – pvz. šaka skatina didesnę kūrybiškumą, nei daugybė priemonių iš kurių galima rinktis“ (n=1). Vienas respondentas pažymėjo, jog visos išvardintos aplinkos yra tinkamos: „Visi tinka“ (n=1).

Įdomu buvo sužinoti, kaip priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie kūrybiškumo ugdymui(si) palankiausią aplinką pasiskirsto pagal turimą kvalifikaciją (31 pav.).

Žymesnis nuomonių skirtumas nustatytas vertinant aplinką su priemonių gausa. Tokia aplinka palankiausiai vertinama daugiau nei puse (50,77 proc.) mokytojo kvalifikacinę kategoriją turinčiais pedagogais. Panašiai (50 proc.) vertina vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai. Mokytojams metodininkams (37,61 proc.) ir mokytojams

ekspertams (25 proc.) priemonių gausa nėra labai svarbus faktorius, vaiko kūrybiškumo ugdymui(si).

Aplinką, kurioje sudaromos galimybės rinktis veiklą palankiausiai (91,67 proc.) vertina mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai. Kitas kategorijas turintys pedagogai tokią aplinką įvertino panašiai: vyr. mokytojai – 74,11 proc., mokytojai metodininkai – 73,39 proc., mokytojai – 72,31 proc.

31 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie kūrybiškumo ugdymui(si) palankiausią aplinką pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)**

Išsiskyrė pedagogų nuomonės, vertinant aplinką, kurioje palaikomi šilti santykiai. Tokia aplinka palankiausiai (83,33 proc.) vertinama mokytojais ekspertais, kiek mažiau (71,54 proc.) – mokytojo kvalifikacinę kategoriją turinčiais pedagogais, 68,75 proc. – vyr. mokytojo, 66,97 proc. – mokytojo metodininko.

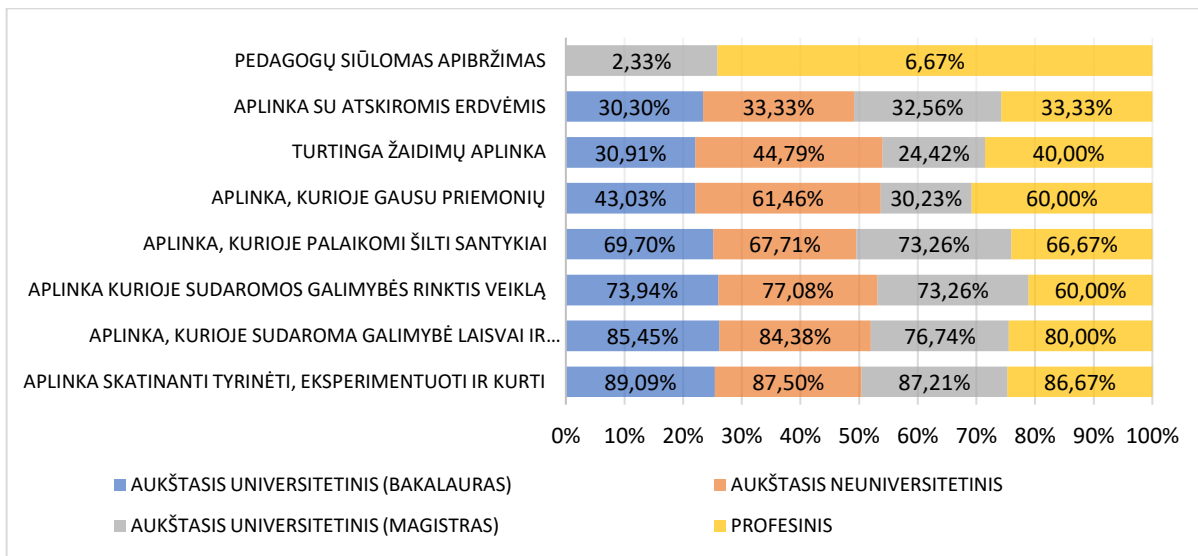
Turtinga žaidimų aplinką taip pat palankiausiai (41,67 proc.) įvertinta mokytojais ekspertais. 39,29 proc. pedagogų, turinčių vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją, nuomone, turtingoje žaidimų aplinkoje taipogi skatinamas vaiko kūrybiškumas. Palankiai vertina tokią aplinką 32,11 proc. mokytojų metodininkų ir tik 29,23 proc. mokytojo kvalifikacinę kategoriją turinčių pedagogų.

Vertinant kitokias aplinkas, pedagogų nuomonės pasiskirstė panašiai, be didelių skirtumų.

Analizuojant priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie kūrybiškumo ugdymui(si) palankiausią aplinką pasiskirstymą pagal turimą išsilavinimą (32 pav.), žymesni skirtumai nustatyti pedagogams vertinant aplinką su priemonių gausa: labiausiai tokią aplinką (61,46 proc.) vertina aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą turintys pedagogai ir 60 proc. – turintys profesinį išsilavinimą. Universitetines bakalauro studijas baigusiems (43,03 proc.) ir

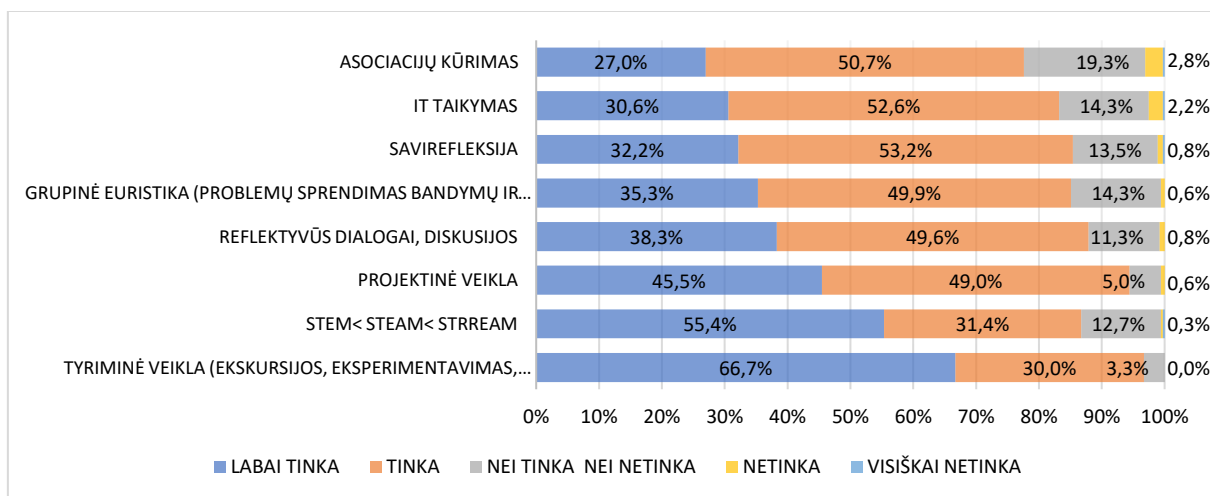
magistro laipsnį (30,23 proc.) įgijusiems respondentams priemonių gausa nėra labai svarbi skatinant priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą.

Turtinga žaidimų aplinka labiausiai (44,79 proc.) įvertinta pedagogų, turinčių aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą, kiek mažiau (40 proc.) – turinčių profesinį išsilavinimą, 30,91 proc. – baigusiu universitetines bakalauro studijas, 21,42 proc. – turinčių magistro laipsnį.

32 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie kūrybiškumo ugdymui(si) palankiausia aplinką pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą (proc.)

Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie tinkamiausias inovatyvias edukacines technologijas, skatinančias vaiko kūrybiškumą analizė, apskaičiavus vidurkį pagal kriterijus „labai tinka“ ir „tinka“ atskleidė, kad 96,7 proc. pedagogų nuomone, technologija paremta tyrimine veikla yra tinkamiausia, skatinant priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą (33 pav.).

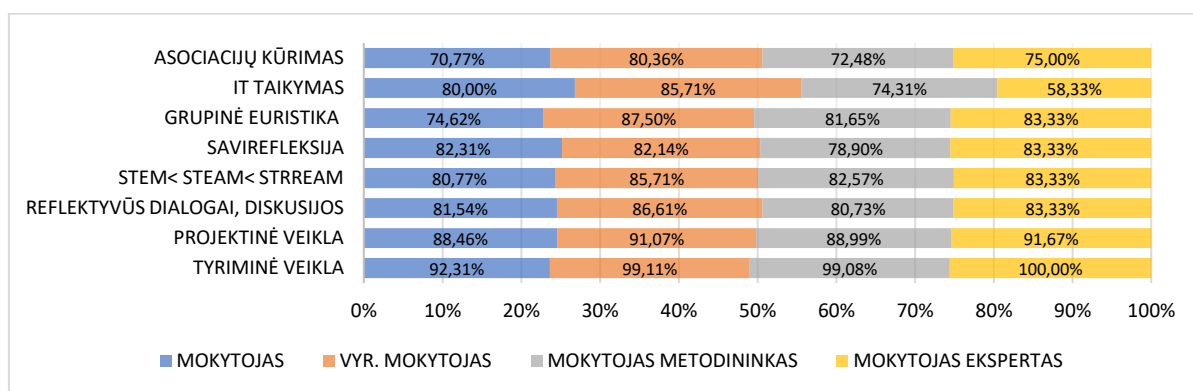

33 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie tinkamiausias inovatyvias edukacines technologijas, skatinančias vaiko kūrybiškumą (proc.)

94,5 proc. respondentų kaip labai tinkamą arba tinkamą kūrybiškumo skatinimo technologiją pažymėjo projektinę veiklą. Reflektyvius dialogus ir diskusijas pažymėjo 87,9 proc. respondentų, STEM< STEAM< STRREAM – 86,8 proc., savirefleksiją – 85,4 proc., IT taikymą – 83,2 proc. ir asociacijų kūrimą – 77,7 proc..

Aukščiau pateikti skaičiai rodo, jog visos paminėtos technologijos yra žinomos daugumai priešmokyklinio ugdymo pedagogų kaip vaiko kūrybiškumą skatinančios technologijos.

Analizuojant priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonių apie tinkamiausias inovatyvias edukacines technologijas, skatinančias vaiko kūrybiškumą pasiskirstymą pagal turimą kvalifikaciją (34 pav.), nustatytas reikšmingesnis skirtumas respondentams vertinant informacinių technologijų taikymą vaiko kūrybiškumo ugdymo(si) procese. Mažiausiai už IT taikymą pasisakė mokytojų ekspertų (58,33 proc.).

34 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie tinkamiausias inovatyvias edukacines technologijas, skatinančias vaiko kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)

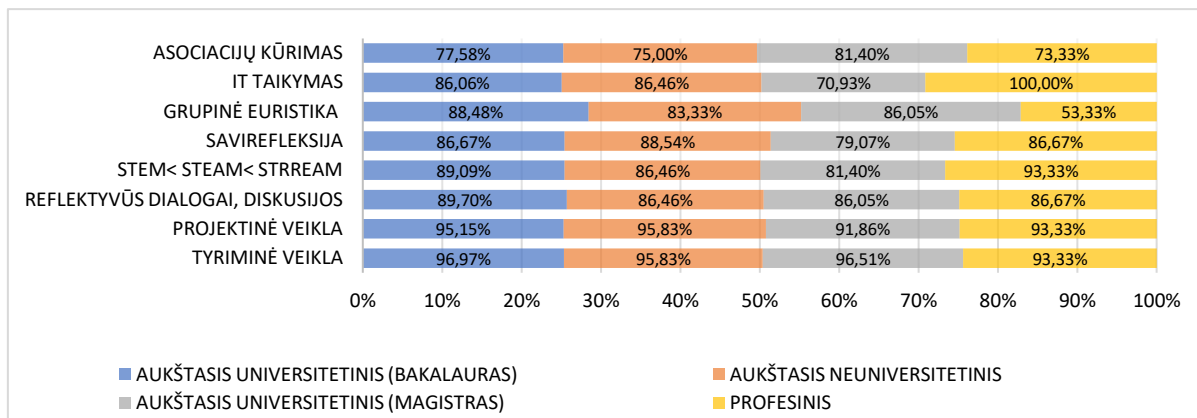
Žymiai daugiau pedagogų (74,31 proc.), turinčių metodininko kvalifikacinę kategoriją mano, kad, skatinant priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą, ugdymo procese svarbu taikyti informacines technologijas. Panašiai mano mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai (80 proc.) ir vyr. mokytojai (85,71 proc.).

Vertinant kitas kūrybiškumą skatinančias technologijas pedagogų nuomonės su nežymiu skirtumų sutampa.

Analizuojant priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonių apie tinkamiausias inovatyvias edukacines technologijas, skatinančias vaiko kūrybiškumą pasiskirstymą pagal išsilavinimą (pav. 35), žymesnis skirtumas nustatytas pedagogams vertinant grupinės euristikos technologiją. Tyrimo duomenys rodo, kad tik vos daugiau nei pusė (53,3 proc.) pedagogų, įgijusių profesinį išsilavinimą, palankiai vertiną šią technologiją kūrybiškumo ugdymo(si) procese. Kiti pedagogai – baigę universitetines bakalauro studijas (88,48 proc.), baigę

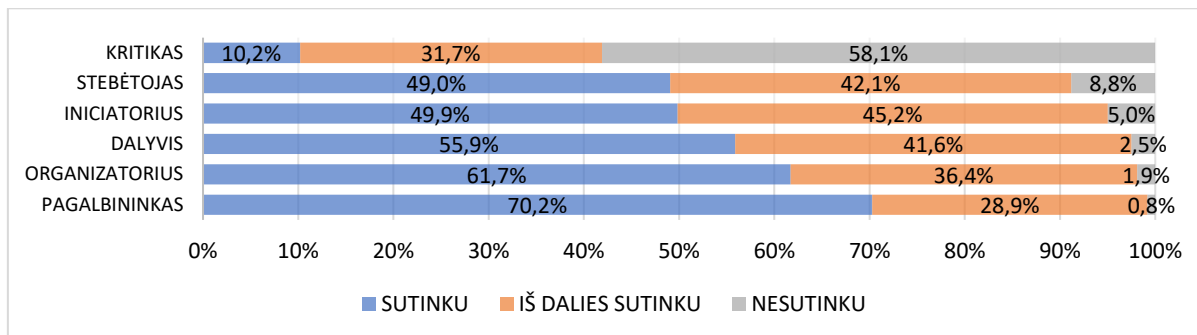
universitetines magistro studijas (86,05 proc.), aukštąsias neuniversitetines studijas (83,33 proc.) – šią technologiją vertina žymiai palankiau.

Kitose tyrimo duomenyse žymesnių skirtumų nenustatyta. Visos pateiktos technologijos skirtingo išsilavinimo pedagogų vertinamos panašiai.

35 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie tinkamiausias inovatyvias edukacines technologijas, skatinančias vaiko kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą (proc.)**

Tyrimu buvo siekta nustatyti priešmokyklinio ugdymo pedagogų vaidmenį vaiko ugdymo procese (36 pav.)

36 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogo vaidmuo kūrybiškumo ugdymo procese (proc.)**

Svarbu buvo sužinoti, kaip priešmokyklinio ugdymo pedagogų pozicijos ugdymo procese pasiskirsto pagal turimą kvalifikaciją (37 pav.).

Remiantis tyrimo duomenų analize, didžiausia dalis mokytojų ekspertų (97,67 proc.) ugdymo procese užima pagalbininko poziciją. Ženkiai mažiau šią poziciją užima vyr. mokytojų (70,54 proc.), mokytojų metodininkų (69,72 proc.) ir mokytojo kvalifikacinę kategoriją turinčių pedagogų (68,46 proc.).

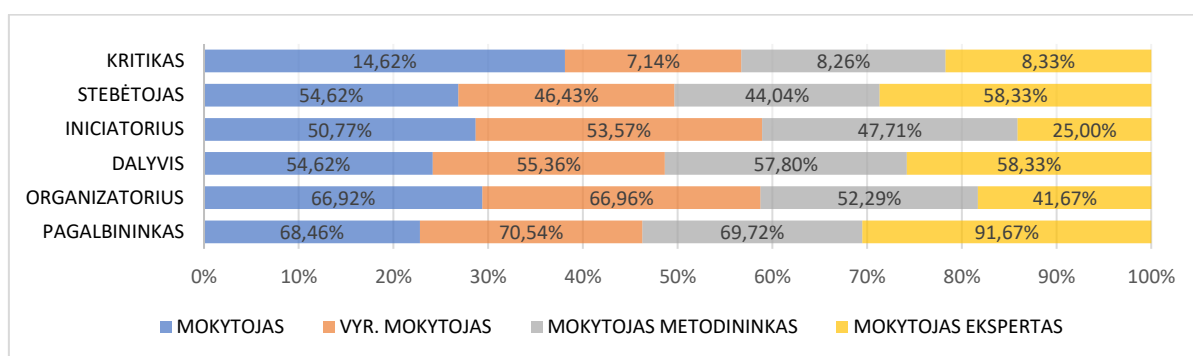
Ugdymo proceso organizatoriais vertina save daugiau nei pusė pedagogų, turinčių vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją (66,96 proc.) ir mokytojo kvalifikacinę kategoriją (66,92

proc.). Kiek mažiau šioje pozicijoje save vertina mokytojai metodininkai (52, 29 proc.). Ženkliai mažiau organizatoriaus pozicijoje mato save mokytojai metodininkai.

Ugdymo proceso dalyvio bei stebėtojo pozicijose duomenys pasiskirstė panašiai, su neženkliais skirtumais.

Iniciatoriaus poziciją užima daugiau nei pusė pedagogų, turinčių vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją (53,57 proc.), turinčių mokytojo kvalifikacinę kategoriją (50,77 proc.), kiek mažiau nei pusė – turinčių mokytojo metodininko kvalifikacinę kategoriją ir ženkliai mažiau, tik 25 proc. – turinčių mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją.

Kritiko poziciją užima daugiausiai pedagogų, turinčių mokytojo kvalifikacinę kategoriją (14,62 proc.). 8,33 proc. mokytojų ekspertų, 8,26 proc. mokytojų metodininkų ir 7,14 proc. vyr. mokytojų.

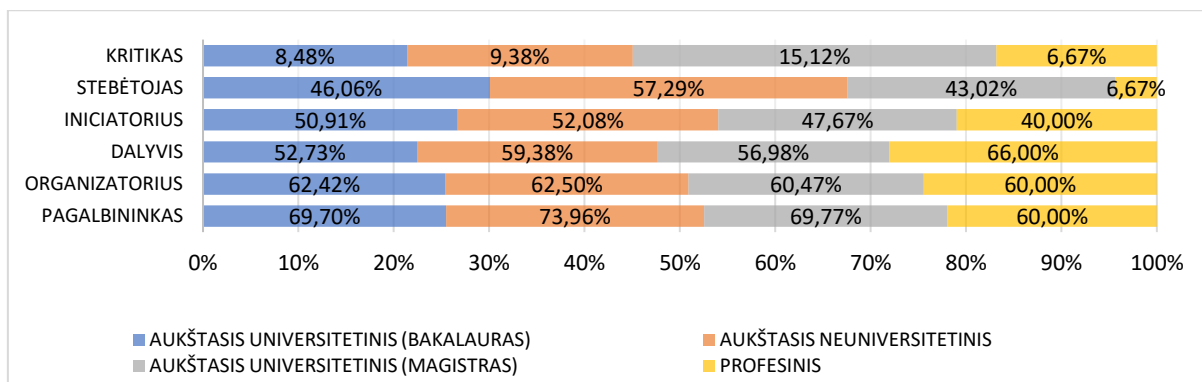

37 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų vaidmenų kūrybiškumo ugdymo procese pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)**

Analizuojant, kaip priešmokyklinio ugdymo pedagogų pozicijos ugdymo procese pasiskirsto pagal išsilavinimą (38 pav.), ženklesnis duomenų skirtumas nustatytas pedagogais vertinant save stebėtojo pozicijoje ugdymo procese.

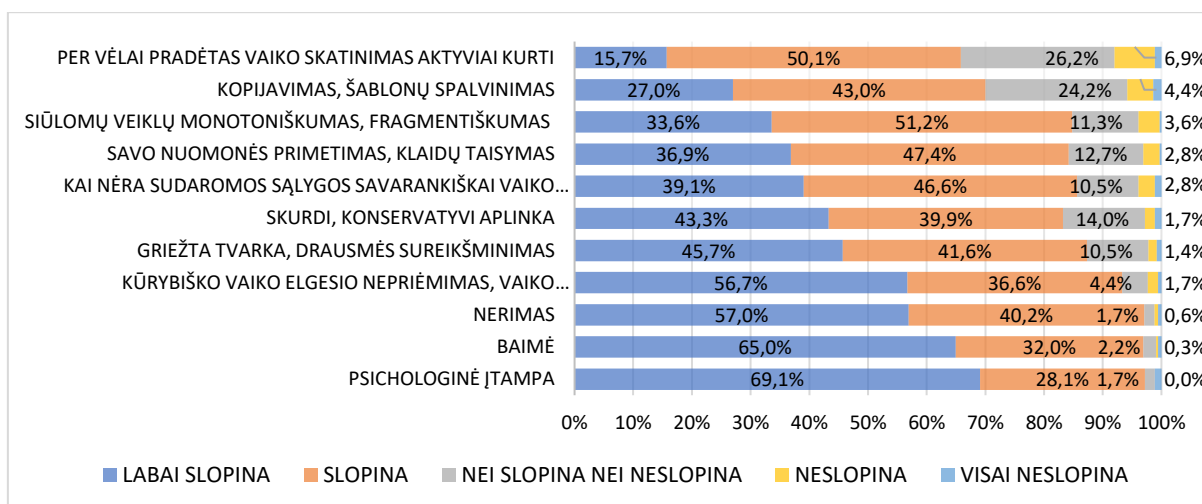
Tik 6,67 proc. pedagogų, įgijusių profesinį išsilavinimą, ugdymo procese užima stebėtojo poziciją. Labai palankiai įvertinta stebėtojo pozicija aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą turinčiais pedagogais (57,29 proc.), kiek mažiau (46,06 proc.) – baigusiais universitetines bakalauro studijas ir įgijusiais magistro laipsnį (43,02 proc.).

Ženklius duomenų skirtumas nustatytas, pedagogais vertinant save ugdymo proceso kritiko pozicijoje. Net 15,12 proc. pedagogų, turinčių magistro laipsnį vertina save ugdymo proceso kritikais. Šią poziciją užima 9,38 proc. pedagogų, išgijusių aukštąjį universitetinį išsilavinimą, 8,48 proc. – baigusiu universitetines bakalauro studijas, ir 6,67 proc. – pedagogų su profesiniu išsilavinimu.

38 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų vaidmenų kūrybiškumo ugdymo procese pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą (proc.)**

Tyrimu buvo siekta nustatyti, kokie veiksniai, pedagogų nuomone, slopina priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą (39 pav.)

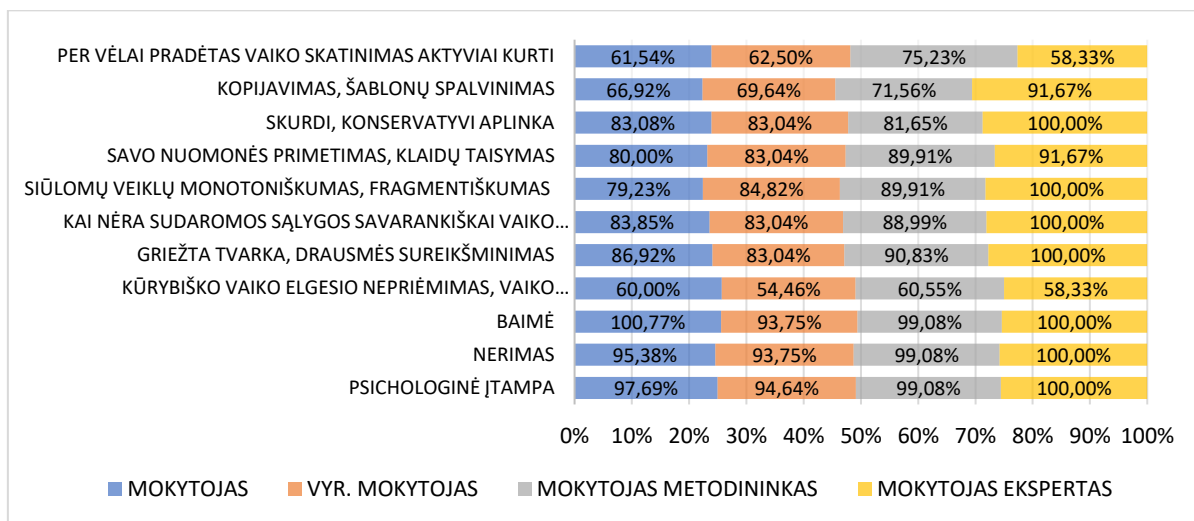

39 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie veiksnius slopinančius vaiko kūrybiškumą (proc.)**

Apskaičiavus vidurkius pagal kriterijus „labai slopina“ ir „slopina“, tyrimo duomenys atskleidė, jog, pedagogų nuomone, vaiko kūrybiškumą labiausiai slopina psichologinė įtampa ir nerimas (97,2 proc.). Baimė yra sekantis vaiko kūrybiškumą slopinantis veiksnys (97 proc.). Toliau – kūrybiško vaiko elgesio nepriėmimas, vaiko tramdymas bei taikymasis prie vyraujančių visuomenės normų – 93,3 proc., griežta tvarka ir drausmės sureikšminimas – 87,3 proc. Kuomet nesudaromos sąlygos savarankiškai vaiko veiklai (kuomet vaikas negali pats rinktis veiklą, reikiamas priemonės, žaidimo draugus) pažymėjo 85,7 proc. respondentų. 84,8 proc. pedagogų nuomone, siūlomų veiklų monotoniškumas bei fragmentiškumas taip pat turi neigiamą poveikį vaiko kūrybiškumui. 84,3 proc. pedagogų pažymėjo savo nuomonės primetimą bei klaidų taisymą kaip vaiko kūrybiškumą slopinančius veiksnius. Sekanti pozicija

– skurdi, konservatyvi aplinka (83,2 proc.) Kopijavimą bei šablonų spalvinimą pažymėjo 70 proc. ir per vėlai pradėtą vaiko skatinimą aktyviai kurti – 65,8 proc. pedagogų.

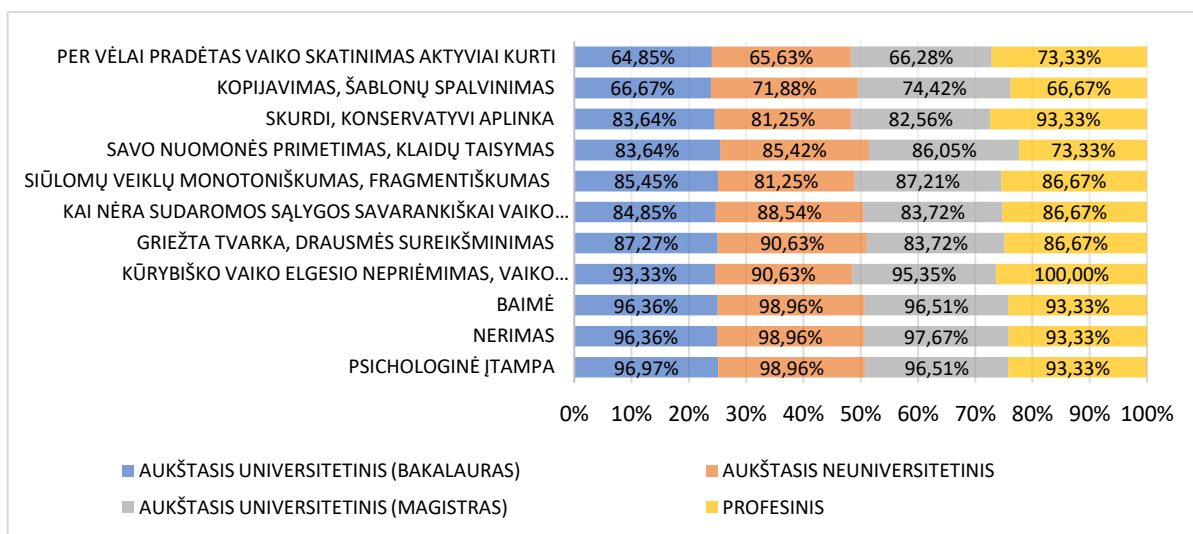
Analizuojant priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie veiksnius slopinančius vaiko kūrybiškumą pasiskirstymą pagal turimą kvalifikaciją (40 pav.), daug reikšmingų skirtumų nenustatyta.

40 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie veiksnius slopinančius vaiko kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)

Visi vaiko kūrybiškumą slopinantys veiksniai pedagogų, turinčių skirtingą kvalifikacinę kategoriją, įvertinti panašiai.

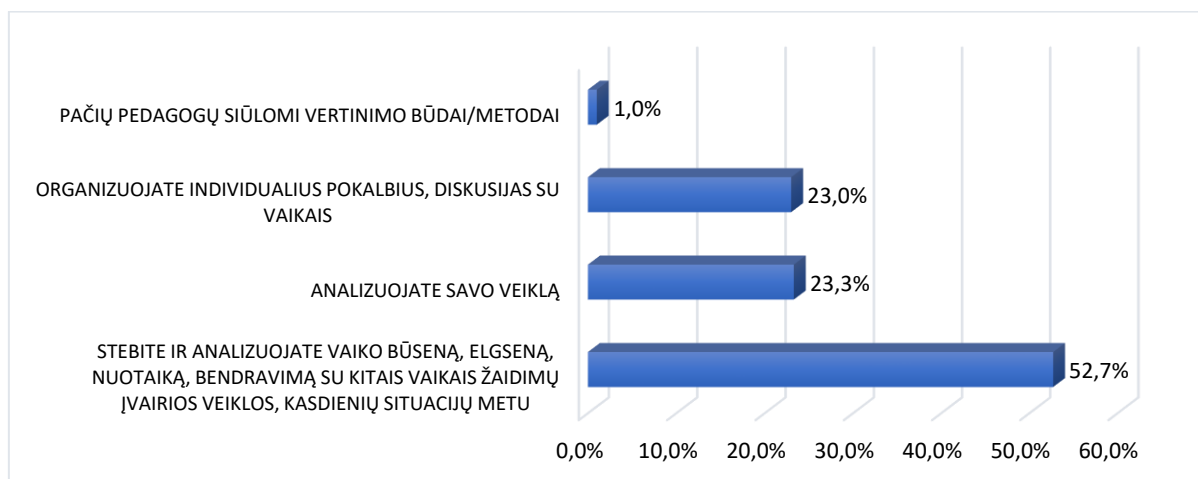
Analizuojant priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie veiksnius slopinančius vaiko kūrybiškumą pasiskirstymą pagal išsilavinimą (41 pav.), taip pat reikšmingų skirtumai nenustatyti.

41 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų nuomonės apie veiksnius slopinančius vaiko kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą (proc.)

Skirtingo išsilavinimo pedagogų nuomonės, vertinant vaiko kūrybiškumą slopinančius veiksnius, skiriasi nežymiai.

Ugdymo proceso pritaikymas galimas tik įvertinus kiekvieno vaiko galimybes, pomėgius, poreikius bei ugdymosi ypatumus. Todėl svarbu buvo sužinoti, kokius metodus/būdus priešmokyklinio ugdymo pedagogai taiko vertinant vaiko kūrybiškumo pasiekimus (pav. 42).

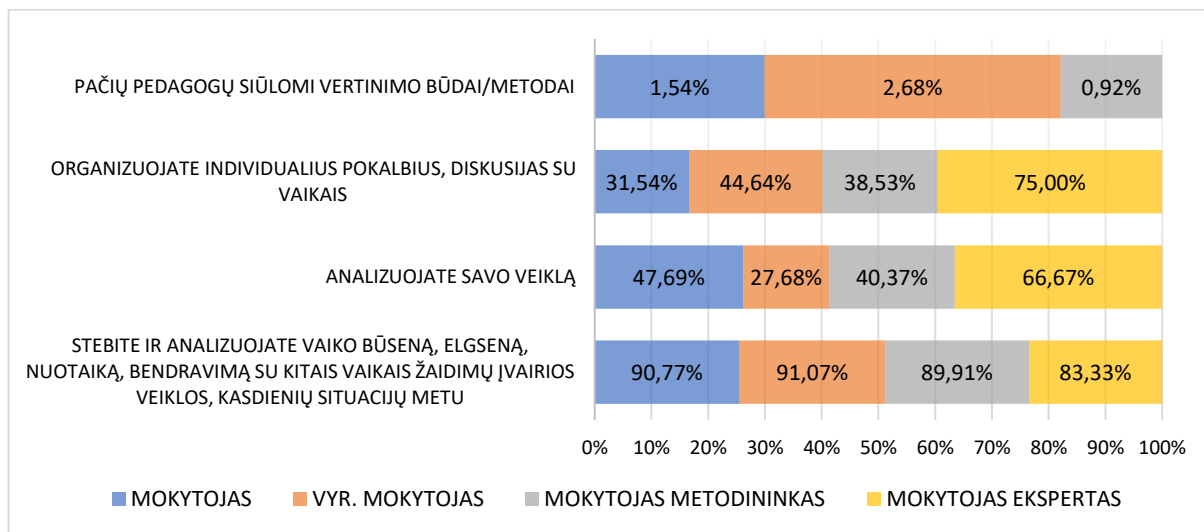
42 pav. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų taikomi metodai/būdai, vertinant vaiko kūrybiškumo pasiekimus (proc.)

Tyrimo analizė atskleidė, kad daugiau nei pusė (52,7 proc.) respondentų apie vaiko kūrybiškumo pasiekimus sprendžia stebint jo būseną, elgseną, nuotaiką, bendravimą su kitais vaikais įvairiose situacijose, žaidimuose, veiklose. 23,3 proc. respondentų pastebi vaikų pasiekimus su jais kalbėdamiesi bei diskutuodami. 23 proc. respondentų analizuoja savo veiklą. 1 proc. respondentų pasiūlė kitus vaiko kūrybiškumo pasiekimų vertinimus: „*Savaitės pabaigoje vaikus testuoju, rašau refleksijas*“ (n=1) (šiam komentare galima apjungti savo veiklos analizę ir individualius pokalbius bei diskusijas su vaikais), „*Kolegų pastebėjimai stebint veiklas*“ (n=1), „*Stebiu vaikų būseną ir kūrybos rezultatus*“ (n=1), „*Bendravame su visa vaiko šeima*“ (n=1), „*Bendradarbiavimas su tėvais*“ (n=1). Vienam respondentui tinka visi pateikti vertinimo būdai: „*Visi variantai*“ (n=1).

Dauguma priešmokyklinio ugdymo pedagogų vaikų kūrybiškumo pasiekimus vertina stebėdami jų elgesį, būseną, nuotaiką žaidimų, įvairios veiklos metu. Galima daryti prielaidą, jog stebėjimas yra geriausias būdas surinkti daug informacijos apie vaiką, apie jo gebėjimus, pomėgius ir pan.

Įdomu buvo sužinoti, kaip priešmokyklinio ugdymo pedagogų taikomi vaiko kūrybiškumo pasiekimų vertinimo metodai/būdai pasiskirsto pagal turimą kvalifikaciją (43 pav.).

Ženklesnis skirtumas nustatytas pedagogais vertinant vaiko kūrybiškumo pasiekimus, organizuojant individualius pokalbius bei diskusijas su vaikais. Ši metodą renkasi 75 proc. pedagogų, turinčių mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją. Šiuo metodu vaiko kūrybiškumo pasiekimus vertina 44,64 proc. vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai, 38,53 proc. – mokytojo metodininko, 31,54 proc. – turintys mokytojo kvalifikacinę kategoriją.

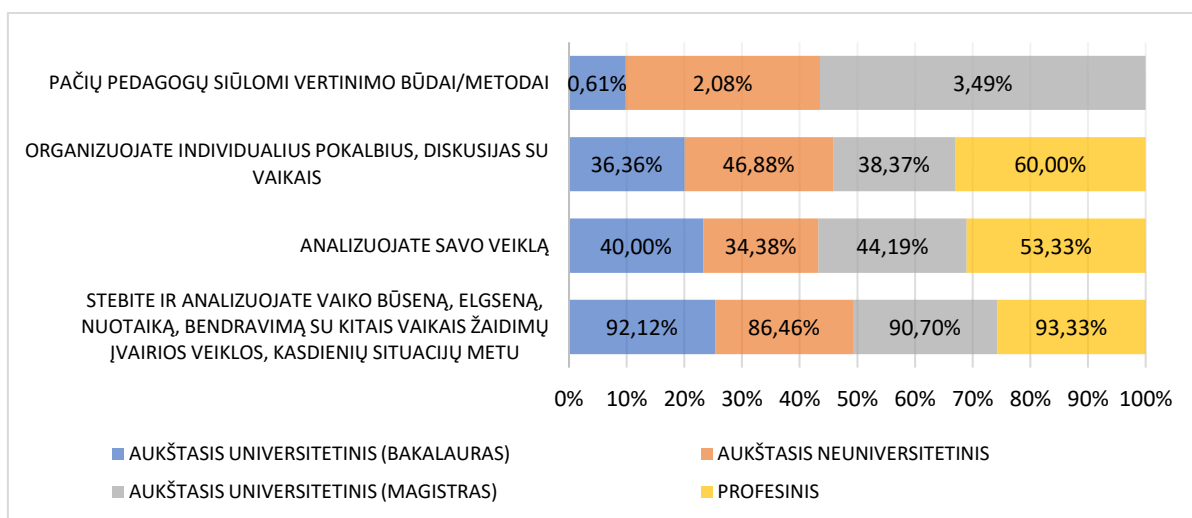
43 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogais taikomų kūrybiškumo pasiekimų vertinimo metodų/būdų pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)**

Daugiau nei pusė (66,67 proc.) mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją turinčių pedagogų, vertinant vaiko kūrybiškumo pasiekimus, analizuoja savo veiklą. Šį būdą renkasi beveik dvigubai mažiau (27,68 proc.) vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai. Tokiu būdu vaiko kūrybiškumo pasiekimus vertina 47,69 proc. mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai ir 40,37 proc. mokytojų metodininkų.

Daugumą pedagogų vertina vaiko kūrybiškumą stebint ir analizuojant vaiko būseną, elgseną, nuotaiką, bendravimą su kitais vaikais žaidimų, įvairios veiklos bei kasdieniu situacijų metu. Šioje pozicijoje tyrimo metu reikšmingų skirtumų nenustatyta.

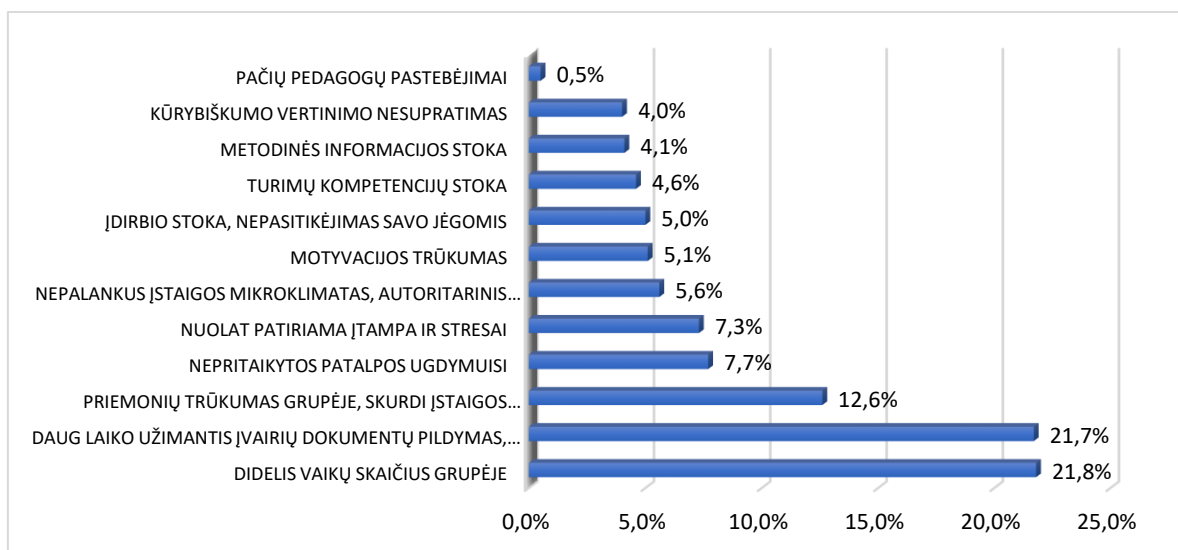
Analizuojant priešmokyklinio ugdymo pedagogais taikomų kūrybiškumo pasiekimų vertinimo metodų/būdų pasiskirstymą pagal išsilavinimą (44 pav.), reikšmingas skirtumas nustatytas pedagogais vertinant vaiko kūrybiškumo pasiekimus, organizuojant individualius pokalbius bei diskusijas. Šį metodą renkasi daugiau nei pusė (60 proc.) pedagogų įgijusių profesinį išsilavinimą. Ženkliai mažiau (36,36 proc.) pedagogų baigusių universitetines bakalauro studijas taip vertina vaiko kūrybiškumo pasiekimus. Šį metodą taiko 38,37 proc. pedagogų turinčių magistro laipsnį ir 46,88 proc. – turintys aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą.

Stebint ir analizuojant vaiko būseną, elgseną, nuotaiką, bendravimą su kitais vaikais žaidimų, įvairios veiklos bei kasdieniniu situacijų pozicijoje tyrimo metu reikšmingų skirtumų, išsilavinimo atžvilgiu, nenustatyta.

44 pav. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogais taikomų kūrybiškumo pasiekimų vertinimo metodų/būdų pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą (proc.)**

Tyrimo rezultatai apie priežastis, trukdančias priešmokyklinio ugdymo pedagogams ugdyti vaikų kūrybiškumą nurodyti 45 paveiksle.

45 pav. **Priežastys, trukdančios priešmokyklinio ugdymo pedagogams ugdyti vaikų kūrybiškumą (proc.)**

Tyrimas atskleidė, kad priešmokyklinio ugdymo pedagogai savo darbe susiduria su įvairiais sunkumais. 21,8 proc. respondentų teigia, kad didelis vaikų skaičius grupėje apsunkina pedagogo darbą, organizuojant kūrybiškumą skatinančias veiklas. 21,7 proc. respondentų akcentuoja, jog įvairių dokumentų pildymas užima daug brangaus laiko, kurį geriau būtų skirti

vaiko ugdymui. Aukščiau išvardintos pozicijos sukelia didžiausią nepatogumą pedagogams kūrybiškumo ugdymo procese. 12,6 proc. respondentų pažymi, kad ugdymo įstaigose trūksta įvairių ugdymosi priemonių. 7,7 proc. – kad sunkumų sukelia nepritaikytos patalpos, beveik tiek pat (7,3 proc.) darbe nuolat patiria įtampą ir stresus. 5,6 proc. respondentų jaučia nepalankų įstaigos mikroklimatą bei autoritarinį vadovavimą, 5,1 proc. trūksta motyvacijos, 5 proc. neturi pakankamai patirties ir nepasitiki savo jėgomis, 4,6 proc. nepakankamai kompetentingi kūrybiškumo ugdymo klausimu, 4,1 proc. respondentų nerandą metodinės informacijos apie kūrybiškumo ugdymą, 4 proc. – nesupranta kaip vertinti vaiko kūrybiškumą.

0,5 proc. respondentų pateikė savo pastebėjimus: „*Tėvų nuomonė ir nepalaikymas*“ (n=1), „*Labai skirtingi vaikai, jų lygis*“ (n=1). Vienas respondentas pažymėjo, jog susiduria su visais išvardintais sunkumais: „*Visi, labiausiai stresas*“ (n=1).

Labai gaila, kad tik 3 tyrime dalyvavusieji pedagogai pažymėjo, jog nesusiduria su jokiais sunkumais: „*Sunkumų nepatiriu*“ (n=1), „*Sunkumų neturime. Įstaigos aplinka, priemonės pritaikyti vaikų kūrybiškumui ugdyti. Geras įstaigos mikroklimatas, puikus kolegijų bendravimas ir bendradarbiavimas*“ (n=1), „*Nesusiduriu*“ (n=1).

Remiantis gautais tyrimo rezultatais galima daryti prielaidą, jog vaiko kūrybiškumo ugdymas yra nepakankamai įgyvendinamas. Didelis vaikų skaičius grupėje gali pakenkti ugdymo kokybei, nes vienam pedagogui sunku pastebėti kiekvieno vaiko interesus bei polinkius, sunkumus ar laimėjimus ir pan. Organizuojant ugdomąją veiklą didelėje vaikų grupėje, reikia laikytis drausmės, kas slopina kūrybiškumą. Taip pat ir kiti šios kategorijos aspektai (daug laiko užimantis dokumentų pildymas, priemonių trūkumas ir kt.) gali trukdyti, siekiant ugdyti vaikų kūrybiškumą. Vadinasi, pedagogo organizuota dienos veikla yra nelanksti, akademiška. Laikomasi struktūrizuotos, standartinės dienvakės.

Nurodytų priešmokyklinio ugdymo pedagogais priešasčių, trukdančių ugdyti vaikų kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją pateiktas 46 paveiksle.

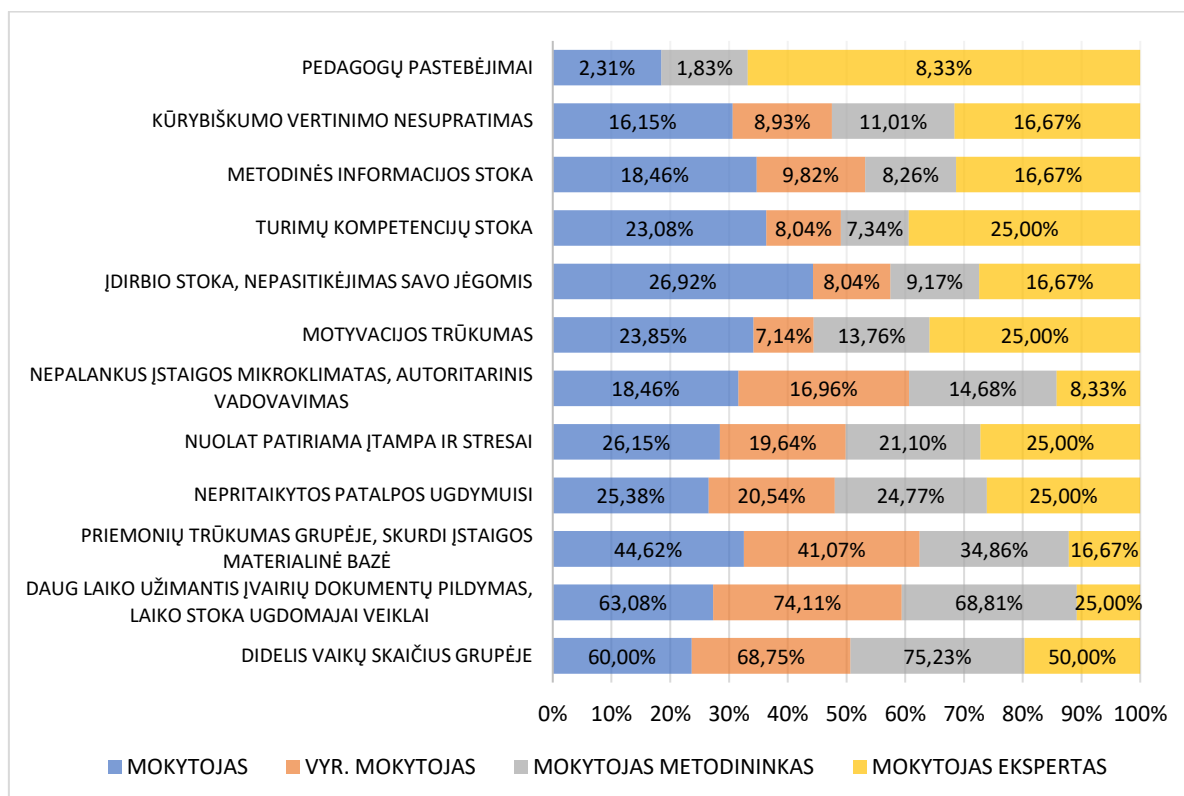
Didelį vaikų skaičių, kaip priešastį trukdančią ugdyti vaikų kūrybiškumą, pažymėjo net 75,23 proc. mokytojų metodininkų, kiek mažiau vyr., mokytojų (68,75 proc.), 60 proc. respondentų, turinčių mokytojo kvalifikacinę kategoriją ir 50 proc. mokytojų ekspertų.

Daug laiko užimantis įvairių dokumentų pildymas sukelia sunkumų, organizuojant kūrybiškumo ugdymo veiklas, 74,11 proc. pedagogams, turintiems vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją, 68,81 proc. turintiems mokytojo metodininko kvalifikacinę kategoriją, 63,08 proc. – mokytojo kvalifikacinę kategoriją. Tik mokytojai ekspertai, pildydami dokumentus patiria mažiau sunkumų (25 proc.).

Sunkumai susiję su nepalankiu įstaigos mikroklimatu bei autoritariniu vadovavimu tarp mokytojo (18,46 proc.), vyr. mokytojo (16,96 proc.) ir mokytojo metodininko (14,68 proc.)

pasiskirstė panašiai. Beveik dvigubai mažiau (8,33 proc.) mokytoju ekspertu patiria šį sunkumą.

Motyvacijos trūkumas pasiskirsto taip: beveik vienodai tarp mokytojo (23,85 proc.) ir mokytojo eksperto (25 proc.) kvalifikacinę kategoriją turinčių pedagogų. Kiek mažiau mokytojų metodininkų patiria šį sunkumą (13,76 proc.). Su motyvacijos trūkumu susiduria tik 7,14 vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintis pedagogai.

46 pav. Nurodytų priešmokyklinio ugdymo pedagogais priežasčių, trukdančių ugdyti vaikų kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)

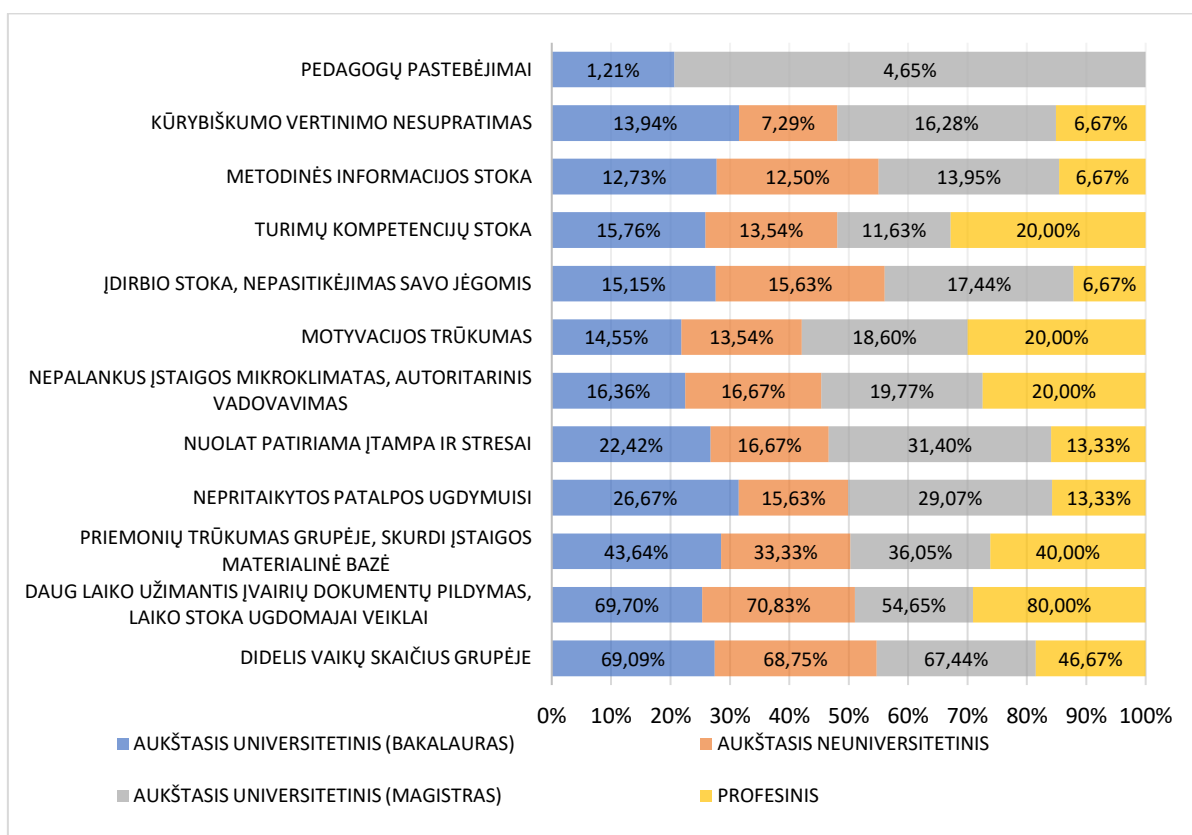
Sunkumai, susiję su metodinės informacijos stoka tarp pedagogų pasiskirstė panašiai. Dažniausiai su šiais sunkumais susiduria mokytojo (18,46 proc.) bei mokytojo eksperto (16,67 proc.) kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai. Žymiai mažiau vyr. mokytojo (9,82 proc.) bei mokytojo metodininko (8,26 proc.) kvalifikacinę kategoriją turinčių pedagogų patiria šį sunkumą.

Panašiu santykiu tarp pedagogų pasiskirstė sunkumai, susiję su kūrybiškumo vertinimo nesupratimu: 16,67 proc. mokytojų ekspertų, 16,15 proc. mokytojų, 8,93 proc. vyr. mokytojų bei 11,01 proc. mokytojų metodininkų susiduria su šiuo sunkumu.

Įdirbio stoka bei nepasitikėjimu savo jėgomis skundžiasi 26,92 proc. pedagogų, turinčių mokytojo kvalifikacinę kategoriją, kiek mažiau (16,67 proc.) pedagogų, turinčių mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją, žymiai mažiau (9,17 proc.) – mokytojo metodininko bei 8,04 proc. vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintis pedagogai.

Turimų kompetencijų stoka trikdė 25 proc. pedagogų, turinčių mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją darbą bei 23,08 proc. – turinčių mokytojo kvalifikacinę kategoriją. Žymiai mažiau mokytojų metodininku (7,34 proc.) ir vyr. mokytojų (8,04 proc.) jaučia kompetencijų stoką.

Analizuojant nurodytų priešmokyklinio ugdymo pedagogais priežasčių, trukdančių ugdyti vaikų kūrybiškumą pasiskirstymą pagal turimą išsilavinimą (pav. 47), nustatyta, kad sunkumus, susijusius su dideliu vaikų skaičiumi grupėje patiria 69,09 proc. pedagogų, baigusių universitetines bakalauro studijas, 68,75 proc. – baigusių aukštąsias neuniversitetines studijas, 67,44 proc. – turinčių magistro laipsnį ir žymiai mažiau (46,67 proc.) – įgijusių profesinį išsilavinimą.

47 pav. Nurodytų priešmokyklinio ugdymo pedagogais priežasčių, trukdančių ugdyti vaikų kūrybiškumą pasiskirstymas pagal turimą išsilavinimą (proc.)

Sunkumus, susijusius su daug laiko užimančiu dokumentų pildymu bei laiko stoka patiria 80 proc. pedagogų įgijusių profesinį išsilavinimą, 70,83 proc. – baigusių aukštąsias neuniversitetines studijas, 69,70 proc. – baigusių universitetines bakalauro studijas ir 54,65 proc. – turinčių magistro laipsnį.

Sunkumai, susiję su priemonių trūkumu, skurdžia įstaigos materialine baze, nepritaikytomis ugdymuisi patalpomis, nepalankiu įstaigos mikroklimatu, autoritariniu

vadovavimu, motyvacijos trūkumu tarp skirtingą išsilavinimą turinčių pedagogų, pasiskirstė be žymesnių skirtumų.

Sunkumus, susijusius su nuolat patiriama įtampa bei stresais daugiausia patiria magistro laipsnį turintys pedagogai (31,40 proc.), kiek mažiau (22,42 proc.) – baigusių aukštąsias bakalauro studijas, 16,67 proc. – baigusių aukštąsias neuniversitetines studijas, 13, 33 proc. – įgijusių profesinį išsilavinimą.

Sunkumai, susiję su įdirbio stoka bei nepasitikėjimu savo jėgomis tarp pedagogų, baigusių aukštąsias neuniversitetines studijas (15,63 proc.), baigusių universitetines bakalauro studijas (15,15 proc.), bei turinčių magistro laipsnį (17, 44 proc.) pasiskirstė panašiai. Žymiai mažiau (6,67 proc.) pedagogų įgijusių profesinį išsilavinimą susiduria su šiuo sunkumu.

Su kūrybiškumo vertinimo nesupratimu susiduria 16,28 proc. pedagogų, turinčių magistro laipsnį, 13,93 proc. – baigusių universitetines bakalauro studijas, beveik dvigubai mažiau (7,29 proc.) – baigusių aukštąsias neuniversitetines studijas ir 6,67 proc. – įgijusių profesinį išsilavinimą.

Panašiu santykiu pasiskirto sunkumai, susiję su metodinės informacijos stoka: 13,95 proc. pedagogų, turinčių magistro laipsnį, 12,73 proc. – baigusių universitetines bakalauro studijas, 12,50 proc. – baigusių aukštąsias neuniversitetines studijas ir 6,67 proc. – įgijusių profesinį išsilavinimą stokoja metodinės informacijos.

20 proc. pedagogų, įgijusių profesinį išsilavinimą, 15,76 proc. – baigusių universitetines bakalauro studijas, 13,54 proc. – baigusių aukštąsias neuniversitetines studijas ir 11,63 proc. pedagogų, turinčių magistro laipsnį jaučia turimų kompetencijų stoką.

Atviru klausimu buvo siekiama atskleisti, kokius veiksnius priešmokyklinio ugdymo pedagogai išskiria svarbiausiais vaiko kūrybiškumo ugdymo(si) procese. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų pasiūlymai, tobulinant vaikų kūrybiškumo ugdymosi procesą priešmokyklinėje grupėje pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų pasiūlymai tobulinant vaikų kūrybiškumo ugdymosi procesą**

Kategorija	Patvirtinantys teiginiai
Sąlygų savarankiškai vaikų veiklai sudarymas Laivė renkantis veiklą, laiką ir priemones	„Veikla be rėmų“, „Duoti vaikui kurti laisvai, be griežtų nurodymų, o tik patariant ar pasiūlant“, „Suteikti kuo daugiau laisvės vaiko kūrybiškumui pasireikšti“, „Daugiau laisvės“, „Kuo daugiau laisvės vaikui kurti“, „Laisvas vaikas visada bus kūrybingas“, <...> . (n=52).
Vaiko individualumo pripažinimas, pasitikėjimo savimi skatinimas, palankios aplinkos kūrimas	„Vaikas centre!“ „Laisva kūrybiška asmenybė. Netrukdyti jai augti ir tobulėti“, „Skatinti vaikų iniciatyvas“, „Pasitikėti vaiko galimybėmis“, „Atsižvelgti į kiekvieną vaiką individualiai, nes visi yra skirtingi“, „Galimybė tenkinti individualius vaiko poreikius“, „Skatinti jo individualumą ir unikalumą“, „Pozityvūs santykiai“, „Turtinga grupės aplinka, suteikia daugiau galimybių,

	skatina vaiko kūrybiškumą, „Svarbu pažinti vaikus. Stebėti, stengtis suprasti, kas vaikams įdomu, <...>. (n=56).
Inovatyvios edukacinės technologijos ir veiklos sritys, skatinančios vaiko kūrybiškumą Veiklų ir priemonių įvairovė Veiklos netradicinėje aplinkoje	„Daugiau skatinti vaizduotę per knygas, pasakas<...>“, „Skatinti vaikų saviraišką meninėje, žaidybinėje veikloje“, „Sudaryti sąlygas pažinti, kurti, tyrinėti, atrasti, bendradarbiauti su bendraamžiais ir mokytojais“, „Leisti vaikui mokytis žaidžiant“, „Daug eksperimentų“, „skatinant vaikų vaidybinę veiklą“, „Svarbu išbandyti netradicines medžiagas, pasidžiaugti rezultatu“, „dalyvauti įvairiose išvykose, ekskursijose“, „Kuo daugiau įvairovės, bei priemonių, „Kuo daugiau STEAM metodikos“, <...>. (n=42).
Pedagogo motyvacija, savišvieta, kūrybiškumas	„Eiti į priekį su naujovėmis, taikyti jas ugdymo procese“, „Drąsus požiūris į naujoves, nebijojimas klysti, savišvieta“, „Pačio pedagogo noras“, „Turi būti didelė pačio pedagogo motyvacija, užsidegimas“, „Nebijoti klysti“, <...>. (n= 22).
Šeimos įtraukimas	„Šeimos ir įstaigos bendradarbiavimas“, „Į procesą įtraukti tėvus“, <...>. (n=7)

Daugumos pedagogų komentaruose pažymima: sąlygų savarankiškai vaikų veiklai sudarymas, vaikams suteikiama laivė renkantis veiklą, laiką ir priemones. Daugelis pedagogų teigia, jog vaiko individualumo pripažinimas, pasitikėjimo savimi skatinimas bei palankios aplinkos kūrimas taipogi svarbus veiksniai kūrybiškumo ugdymo(si) procese. Priešmokyklinio ugdymo pedagogais paminėtos, veiklų ir priemonių įvairovė, paties pedagogo kūrybiškumas, motyvacija ir savišvieta bei šeimos įtraukimas.

4 lentelėje pateikti priešmokyklinio ugdymo pedagogų pasiūlymai, rodantys jų patiriamus sunkumus, organizuojant kūrybiškumo ugdymosi procesą.

4 lentelė. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų pasiūlymai, rodantys jų patiriamus sunkumus, organizuojant kūrybiškumo ugdymosi procesą**

Kategorija	Patvirtinantys teiginiai
Vaikų skaičiaus mažinimas grupėse	„Mažinti vaikų skaičius grupėse“, „Didesnis dėmesys vaikų individualiam kūrybiškumui, mažinant vaikų skaičių grupėse“, „Mažinti vaikų skaičių grupėse, kad galėtumėm daugiau laiko skirti kiekvienam atskirai, galima būtų atlikti daugiau tyrinėjimų, bandymų, eksperimentų“, <...>. (n=31).
Daugiau ugdymosi priemonių	„Aprūpinti įvairesnėmis priemonėmis, kurias galima panaudoti kūrybinėse veiklose“, „Reikia daugiau įvairių priemonių, kad vaikas turėtų iš ko rinktis“, „daugiau inovatyvių priemonių“, „Aprūpinimas papildomomis priemonėmis“, „Didesnis grupių finansavimas, aprūpinimas ugdymo priemonėmis“, „Įvairių IKT kiekvienoje grupėje, kurios, esant poreikiui, leistų vaikui bet kada pamatyti, parodyti ir t.t. reikalingus objektus, virtualiai keliauti, susipažinti su menu ir t.t.“ <...>. (n=22).
Daugiau lėšų tinkamos aplinkos kūrimui	„pertvarkyti patalpas, kad darželiuose nebeliktų tokių grupių, kur toje pačioje patalpoje veikiama, ir miegama“, „Edukacinių aplinkų kūrimas (didesnis savivaldybės lėšų skyrimas aplinkai)“, „Turtinti mokyklos materialinę bazę“, <...>. (n=9).
Daugiau, kursų, seminarų, mokymų, metodinės informacijos	„Rengti daugiau mokymų, kurie supažindintų mokytojas/-us su įvairiomis IT programomis, skatintų tobulėti ir gerinti savo kompiuterinio raštingumo įgūdžius“, „Darželyje turi būti šiuolaikinės pedagogikos biblioteka“, „Rengti profesinio tobulėjimo mokymus ar

	kursus“, Pagal Erasmus (mainų)programą aplankyti arba vizituoti kitų šalių darželius“, <...>, (n=9).
Dokumentacijos, atskaitomybės ir įvairių aprašymų mažinimas	„Suteikti daugiau laisvės kūrybiškumui, o ne dokumentų pildymui ir vaiko pasiekimų rodyklių braižymui“, „Laisvė mokytojui nuo primetamų, privalomų programų, nereikalingų dokumentų, renginių, tuščių seminarų“, „Mažiau pildyti įvairių nereikalingų dokumentų, daugiau laiko liks pasiruošimui“, „Suteikti daugiau laisvės kūrybiškumui, o ne dokumentų pildymui ir vaiko pasiekimų rodyklių braižymui“, <...>. (n=19).
Įstaigos mikroklimato gerinimas	„Koks gali būti kūrybiškumo ugdymas, kai mokytoja pati susikausčiusi nuo stebėtojo“, „Kad nebebūtu ugdymo įstaigose susikaustymo ir susiasmeninimo, kad visi būtų kaip vienas kumštis, todėl manau, kad būtent tai ir padėtų pedagogams tobulinti vaiku ugdymosi procesą“, „Rūpintis tinkamu mikroklimatu įstaigoje“, <...>. (n=7).

Siekiant užtikrinti efektyvų kūrybiškumo ugdymo(si) procesą priešmokyklinėje grupėje, pedagogai siūlo mažinti vaikų skaičių grupėse, mažinti dokumentacijos kiekį, skirti daugiau lėšų ugdymosi priemonėms ir edukacinių aplinkų kūrimui bei rūpintis tinkamu įstaigos mikroklimatu.

3. 3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Apibendrinus tyrimo rezultatus pastebėta, kad daugeliui priešmokyklinio ugdymo pedagogų kūrybiškumas siejasi su gebėjimu originaliai mąstyti bei gebėjimu sukurti kažką originalaus. Pedagogai neįžvelgia vaiko nenustygstančio smalsumo, spontaniškumo, ryžtingumo, audringos fantazijos, turtingos vaizduotės, polėkio tobulėti, drąsos būti savimi, polinkio ieškoti nuotykių ir pan. – bruožų, kurie taip pat būdingi kūrybingai asmenybei. Yra pedagogų, kurie kūrybiškumą priskiria tik gabiai asmenybei. Daugiausiai taip mano pedagogai, turintys mokytojo kvalifikacinę kategoriją bei įgiję profesinį arba aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą.

Didžioji dalis priešmokyklinio ugdymo pedagogų sutiko su teiginiu, kad kūrybiškumui įtaką daro ne tik gebėjimai bei asmeninės savybės, bet taip pat ir įgytos žinios, supanti aplinka, vaikystės patyrimai. Siekiant ugdyti kūrybišką asmenybę, priešmokyklinio ugdymo pedagogai teikia pirmenybę savęs suvokimo ir savirealizacijos poreikiui.

Didžioji dalis apklausoje dalyvavusių priešmokyklinio ugdymo pedagogų skatina vaikų saviraišką meninėje, tiriamojoje, žaidybiniėje, projektinėje veiklose. Taip pat priskiriamas vaikų įtraukimas į veiklą gera idėja, tema, problema, sumanymu ir aplinkos, skatinančios tyrinėti bei eksperimentuoti kūrimas. Maža dalis pedagogų pasisakė už situacinį, spontanišką ugdymąsi. Tai rodo, jog pedagogams trūksta gebėjimo išnaudoti ugdymosi procese iš anksto nesuplanuotas, netikėtas situacijas, kuomet vaikas neturi išankstinio tikslo kažko išmolti, bet iš tikrųjų mokosi spontaniškai, per trumpas mokymosi situacijas. Tyrimas atskleidė, jog šią

strategiją daugiausiai taiko mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai, aukštąsias bakalauro bei magistro studijas baigę pedagogai.

Pedagogų teigimu, tyrimine veikla yra tinkamiausia, skatinant priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą. Projektine veikla, reflektiviais dialogais ir diskusijomis, STEM< STEAM< STRREAM, savirefleksija, IT taikymu ir asociacijų kūrimu paremtos ugdymo technologijos taip yra žinomos daugumai priešmokyklinio ugdymo pedagogų kaip vaiko kūrybiškumą skatinančios technologijos. Pedagogų teigimu, tinkamiausi kūrybiškumo skatinimo principai priešmokykliniame amžiuje – originalių, netradicinių ugdymosi priemonių parinkimas; sąlygų savarankiškai vaikų veiklai sudarymas; vaiko pasitikėjimo savimi skatinimas, vaiko pažinimo procesų plėtojimas. Tačiau, daugiausiai tarp profesinį išsilavinimą ir mokytojo kvalifikacinę kategoriją turinčių pedagogų, dar yra manančių, kad tiesioginis mokymas gali skatinti kūrybiškumą. Tyrimas atskleidė, kad pedagogai, turintys mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją tiesioginio mokymo netaiko.

Priešmokyklinio ugdymo pedagogų teigimu, vaiko kūrybiškumas labiausiai skleidžiasi aplinkoje, kurioje jis gali tyrinėti, eksperimentuoti ir kurti, kurioje sudaroma galimybė laisvai ir nevaržomai veikti, kurioje sudaromos galimybės rinktis veiklą, kurioje palaikomi šilti santykiai. Aplinką, kurioje palaikomi šilti santykiai labiausiai vertinama mokytojais ekspertais bei magistro laipsnį turinčiais pedagogais. Vertindami vaiko kūrybiškumo pasiekimus, didžioji dalis priešmokyklinio ugdymo pedagogų stebi vaiko būseną, elgseną, bendravimą su kitais vaikais žaidimų ir įvairios kitos veiklos metu. Ugdymo procese dauguma priešmokyklinio ugdymo pedagogų užima pagalbininko poziciją. Šioje pozicijoje daugiausiai mokytojo eksperto kategoriją turinčių pedagogų.

Pedagogų teigimu, vaiko kūrybiškumą labiausiai slopina psichologinė įtampa ir nerimas. Baimė, kūrybiško vaiko elgesio nepriėmimas, vaiko tramdymas bei taikymasis prie vyraujančių visuomenės normų, griežta tvarka ir drausmės sureikšminimas, nesuteiktos sąlygos savarankiškai vaiko veiklai, siūlomų veiklų monotoniškumas bei fragmentiškumas, savo nuomonės primetimas bei klaidų taisymas, skurdi, konservatyvi aplinka, kopijavimą bei šablonų spalvinimą pažymėjo, per vėlai pradėtą vaiko skatinimą aktyviai kurti – veiksniai, taipogi slopinantys priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą.

Tyrimo metu paaiškėjo, jog organizuojant į vaiko kūrybiškumą nukreiptą ugdymosi procesą, beveik visi pedagogai susiduria su įvairiais sunkumais, tokiais kaip: turimų kompetencijų stoka; įdirbio stoka, nepasitikėjimas savo jėgomis; daug laiko užimantis įvairių dokumentų pildymas, laiko stoka ugdymajai veiklai; didelis vaikų skaičius grupėje; priemonių trūkumas grupėje, skurdi įstaigos materialinė bazė; nepritaikytos patalpos ugdymuisi; nepalankus įstaigos mikroklimatas, autoritarinis vadovavimas; nuolat patiriama įtampa ir

stresai; kūrybiškumo vertinimo nesupratimas; metodinės informacijos stoka. Šie veiksniai gali trukdyti vaiko kūrybiškumo ugdymosi kokybei. Tai leidžia daryti prielaidą, kad vaiko kūrybiškumo ugdymas yra nepakankamai įgyvendinamas.

DISKUSIJA

Pastaruoju metu keičiantis prioritetams, formuojantis naujam požiūriui švietimo srityje, reformuojami tradiciniai ugdymo(si) metodai ir atnaujinamos ugdymo(si) priemonės. Efektyvus šiuolaikinio ugdymo(si) problemų sprendimas (vaiko asmenybės formavimas, gebėjimų ugdymas, ugdymo proceso humanizavimas) siejamas su inovatyvių pedagoginių technologijų kūrimu. Šiuolaikinis ugdymo technologijų supratimas siejamas su paieškomis, kaip, analizuojant, atrenkant, projektuojant ir kontroliuojant visas ugdymo(si) proceso grandis, maksimaliai pagerinti ugdymo(si) rezultatus. Sistemingas efektyvių priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybinių gebėjimų ugdymo(si) metodų taikymas lemia reikalingų žinių, gebėjimų, įgūdžių įsisavinimo kokybę, padeda sėkmingam tam tikrų užduočių, veiklų atlikimui, t. y. lemia efektyvų gebėjimų ugdymą(si) (Sherstneva, 2014, p. 114). Tyrimas atskleidė, kad didžiajai daliai priešmokyklinio ugdymo pedagogų šiuolaikinės vaiko kūrybiškumą skatinančios ugdymo technologijos bei principai yra žinomi ir taikomi ugdymo procese įvairiose veiklose.

Dauguma respondentų pažymėjo, kad žaidimas yra veikla geriausiai atliepanti priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi poreikius. Literatūroje nurodoma, kad žaidimas, suteikiantis galimybių tyrinėti ir atrasti, sukuria mokymosi situacijas, o suaugusiųjų įsitraukimas į vaikų žaidimą ir bendravimas su jais prisideda prie vaikų mokymąsi žaidžiant (Monkevičienė, Stankevičienė, Autukevičienė ir Jonilienė, 2017).

Vaikams žaidžiant, pedagogai gali išprovokuoti trumpas mokymosi situacijas, kuomet vaikas neturi išankstinio tikslo kažko išmokti, bet iš tikrųjų mokosi *spontaniškai*, per trumpas mokymosi situacijas, atsirandančias bendrame žaidimo kontekste, neatsiraukdamas nuo žaidimo. Tokiais atvejais dominuoja vaikas, visiškai įsitraukęs į žaidimą. Tuo tarpu pedagogas panaudoja vaiko susidomėjimą kažkuo plečiant jo patirtį. Vaikams žaidžiant, pedagogai gali taikyti vaikų tarpusavio mokymosi skatinimo strategiją. Minėtos ugdymo(si) strategijos, jei jos pritaikomos profesionaliai, sukuria prielaidas tobulinti vaikų žaidimais grįstą mokymąsi nesutrikdant vaikų žaidimų autentiškumo (Monkevičienė, Stankevičienė, Autukevičienė ir Jonilienė, 2017). Atliktas tyrimas parodė, kad situacinio, spontaniško mokymosi strategijos pedagogai nėra pakankamai įvaldę. Iš anksto nenumatytų, neplanuotų, netikėtų situacijų pritaikymas ugdymo procese reikalauja iš pedagogo lankstumo. Tyrimas atskleidė, jog daugumai priešmokyklinio ugdymo pedagogų šio gebėjimo trūksta.

Tyrimas atskleidė, kad dalis priešmokyklinio ugdymo pedagogų nesupranta, kaip vertinamas kūrybiškumas. Kūrybiškumo vertinimo nesupratimas apsunkina į vaiko kūrybiškumo ugdymo(si) nukreiptą proceso planavimą ir pritaikymą. Pedagogai turi turėti aiškia viziją, suvokimą ir supratimą apie tai, kas yra kūrybiškumas, kad galėtų suprasti, kaip jį galima ugdyti. Apie tai, kad pedagogai vaidina labai svarbų vaidmenį diegiant naujoves

švietimo srityje, skatinant arba slopinant vaiko kūrybiškumą ir todėl turi būti supažindinti su kūrybingo mokymosi ir inovatyvaus mokymo teikiamomis galimybėmis, kalbama Ferrari, Cachia and Punie (2009) literatūros apžvalgoje apie naujoves ir kūrybiškumą mokslo ir technologijų srityje.

Tyrimas parodė, kad dauguma pedagogų yra susipažinę su kūrybiško mokymosi ir inovatyvaus mokymo teikiamomis galimybėmis. Tačiau, organizuojant į vaiko kūrybiškumą nukreiptą ugdymosi procesą, beveik visi pedagogai susiduria su įvairiais sunkumais bei trukdžiais. Šis radinys atliepia Monkevičienės (2018, p. 97) tyrimo rezultatus, akcentuojančius, kad pedagogų patiriami sunkumai atsiliepia vaikų kūrybiškumo ugdymosi kokybei. Kūrybiškumo ir inovacijų puoselėjimas negali remtis vien pedagogų ir mokinių norais. Jiems reikalinga tėvų, ugdymo įstaigų vadovų, švietimo politikų parama.

IŠVADOS

1. Vaikystėje formuojami asmenybės pagrindai ir tuo pačiu kūrybiniai gebėjimai. Priešmokyklinis amžius turi didžiausias kūrybinių gebėjimų ugdymosi galimybes, nes šiuo gyvenimo laikotarpiu vaikai yra be galo smalsūs, žingeidūs, jie turi nenugalimą norą pažinti ir suprasti aplinkinį pasaulį. Šiame laikotarpyje būtina ugdyti vaikų smalsumą, nuovokumą, išradingumą, iniciatyvumą, turtinga vaizduotę, fantaziją, netradicinį mąstymą, kritišką požiūrį į daiktus, gebėjimą apibendrinti faktus, juos suprasti, daryti išvadas, teikti naujus sprendimus ir idėjas, taip pat atsidavimą, valią, užsispyrimą ir atkaklumą, ir kt. – esminius bruožus ir gebėjimus, būdingus kūrybiškai asmenybei. Sėkmingas kūrybinių gebėjimų ugdymas įmanomas tik tuomet, kai sukuriamos palankios jų formavimuisi sąlygos. Svarbiausi vaikų kūrybiškumo skleidimosi ypatumai – kūrybiška atmosfera, bendradarbiavimas, empatija, pagarbus požiūris vaiko veiklos procesui ir rezultatui, tikėjimas vaiku bei palaikymas, teigiamų emocijų patyrimas, veiklų įvairovė, laisvė pasirenkant veiklą bei veiklos trukmę.
2. Siekiant plėsti vaikų kūrybinį potencialą reikia kryptingo ugdymo. Asmenybės vystymosi pagrindas yra jo paties aktyvi veikla. Skirtingos veiklos rūšys: žaidimas, vaidyba, konstravimas, dailė ir kt. vaidina svarbų vaidmenį formuojant priešmokyklinio amžiaus vaiko asmenybę. Žaidimas yra pagrindinė šio amžiaus vaiko veikla, tenkinanti pagrindinius vaiko poreikius: bendrauti, siekti autonomijos, aktyviai dalyvauti ir kt. Būtent žaidime vyksta priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybingumo plėtojimas. Žaidimas, suteikiantis galimybių tyrinėti ir atrasti, sukuria mokymosi situacijas, o pedagogo įsitraukimas į vaikų žaidimus ir bendravimas su jais prisideda prie vaikų mokymosi žaidžiant. Kiekviena žaidimų rūšis įneša savo, konkretų indėlį į kūrybinių gebėjimų tobulinimą.
3. Edukacinės technologijos yra skirtos maksimaliems ugdymo rezultatams pasiekti. Remiantis ugdomąja technologija, pedagoginis procesas tampa labiau organizuotas ir valdomas, atveria neribotas galimybes pedagogui kūrybiškai ieškoti ir tobulinti pedagoginę veiklą. Svarbiausias požymis, išskiriantis visas edukacines technologijas, yra jų orientacija į vaiką. Tai yra visų ugdomojo proceso komponentų sistema, kurios tikslas – atskleisti vaiko individualumą, padėti jai pasireikšti, išnaudoti savo galimybes, vystytis, įsitvirtinti, įgyti pasipriešinimą socialinėms įtakoms bei gebėjimą sąmoningai bei atsakingai rinktis įvairiose gyvenimo situacijose.
4. Ugdymo technologijos, skatinančios priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą, projektavimas – tai optimalios ugdymo sistemos konkrečiomis sąlygomis pasirinkimas, reikalaujantis individualių asmenybės savybių pažinimo, parenkant veiklas,

atitinkančias vaiko raidą bei jo pasirengimo lygį. Kūrybiškumo ugdymo procese parenkami metodai ir būdai, skirti sužadinti pažintinę, emocinę, fizinę ir kitas sritis, t. y. kūrybiškumo ugdymo procesas – loginis įvairių veiklų derinimas, į kurias įsijungęs vaikas neturi likti pasyvus, nes vaiko ugdymas(is) veiksmingas tik tuomet, kuomet jis yra šio proceso aktyvus dalyvis, todėl svarbu palaikyti ir nukreipti vaiko poreikį aktyviai veikti, atsižvelgiant į vaiko aktyvumo ir galimybių santykį. Šiuolaikinės ugdymo technologijos yra paremtos interaktyvia pedagogika ir apima vaiko ir pedagogo sąveiką prieš žaidimą, žaidimo metu ir po jo.

5. Tyrimo duomenų analizė leidžia teigti, kad dauguma pedagogų yra susipažinę su kūrybiško mokymosi ir inovatyvaus mokymo teikiamomis galimybėmis. Didžiąją dalį priešmokyklinio ugdymo pedagogų šiuolaikinės vaiko kūrybiškumą skatinančios ugdymo technologijos bei principai yra žinomi ir taikomi ugdymo procese įvairiose veiklose. Siekiant ugdyti kūrybišką asmenybę, priešmokyklinio ugdymo pedagogai teikia pirmenybę vaiko savęs suvokimo ir savirealizacijos poreikiui, visapusiško ugdymosi poreikiui bei palankios eksperimentavimams ir tyrinėjimams aplinkos kūrimui. Pedagogų nuomone, technologijos paremtos tyrimine veikla bei projektine veikla yra tinkamiausios priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumo ugdymuisi. Skatinant priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą, pedagogai įtraukia vaikus į veiklą gera idėja, tema, problema, sumanymu bei skatina vaiko saviraišką meninėje, žaidybinėje, projektinėse veiklose. Tyrimas atskleidė, jog priešmokyklinio ugdymo pedagogams dar trūksta lankstumo, taikant ugdymo procese iš anksto nenumatytas, neplanuotas netikėtas situacijas. Kaip patiriamus iššūkius organizuojant priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymo(si) procesą, neigiamai veikiančius kūrybiškumo ugdymo(si) kokybę, pedagogai įvardina didelį vaikų skaičių grupėje, ugdymosi priemonių stoką bei ugdymo proceso biurokratizaciją.

REKOMENDACIJOS

Priešmokyklinio ugdymo pedagogams rekomenduojama:

- Tikslingai plėtoti pedagoginę kompetenciją, profesinį meistriškumą vaiko kūrybiškumo ugdymo(si) klausimais, dalyvaujant mokymuose, seminaruose, kursuose, projektinėse iniciatyvose.
- Konstruoti ugdymosi procesą grįstą kiekvieno vaiko individualiomis savybėmis, kuomet vaikas pats aktyviai renkasi savo ugdymosi turinį, veiklą, tempą, laiką – tampa ugdymosi subjektu.
- Valdyti ugdymo procesą, naudojant inovatyvias edukacines technologijas, paremtas novatoriškų pedagogų patirtimi, skirtus vaiko kūrybiškumo ugdymuisi, nuolat apmąstant savo profesinę veiklą.

Ugdymo įstaigų administracijai rekomenduojama:

- Kurti draugišką, atvirą, dialogišką, emociškai saugią, grindžiamą pozityviu bendravimu ir bendradarbiavimu ugdymo įstaigos aplinką.
- Užtikrinti, kad pedagogai turėtų nuolatinio profesinio tobulėjimo galimybę.

Švietimo politikams rekomenduojama:

- Keisti švietimo sistemos administravimą, grindžiant jį pasitikėjimo pedagogu ir bendruomene principu, mažinant dokumentaciją.

Ugdymo įstaigų steigėjams rekomenduojama:

- Rekonstruoti senas ir projektuoti naujas novatoriškas ugdymo įstaigas, kuriuose architektūrinė ir planavimo struktūra, atitiktų visus modernaus ir perspektyvaus ugdymo proceso reikalavimus: daugiafunkciškumą, prieinamumą, lankstumą, mobilumą ir kt.
- Aprūpinti ugdymo įstaigas priemonėmis, kurios leistų pedagogams kurti daugiakomponentinę ugdymo(si) aplinką, ir ugdyti naujas mokslininkų, čempionų, lyderių, ir kitų sričių profesionalų kartas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Adamonienė, R. ir Katalynienė, R. (2003). Kūrybingos asmenybės ugdymas ikimokykliniame amžiuje remiantis meninės raiškos procesu. Iš *Respublikinės mokslinės praktinės konferencija „Priešmokyklinis ugdymas ir pradinė mokykla: patirtis, idėjos“* (p. 6). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
2. Becket-Textor, I. (2001). *Kūrybiškumas vaikų darželyje*. Vilnius: Presvika.
3. Beresnevičius, G. (2010). *Kūrybiškumo ir kūrybinio mąstymo edukacinės dimensijos*. Šiauliai: Lucilijus. Prieiga per internetą: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LTeLABa0001:E.02~2010~D_20100519_103144-52166/DS.005.0.01.ETD.
4. Beresnevičius, G. (2018). *Kūrybiškumo ugdymas kaip žaidimas: patarimai ir užduotys*. Kaunas: Šviesa.
5. Beresnevičius, G. (2019). *Sukurk koodilą: kūrėjo išlaisvinimo idėjos*. Vilnius: Tito Alba.
6. Bilevičienė, T. ir Jonušauskas, S. (2011). *Statistinių metodų taikymas rinkos tyrimuose*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
7. Bitinas, B. (2013). Rinktiniai edukologiniai raštai (2). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Ugdymo tyrimų idėjos ir problemos*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla. Prieiga per internetą: <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4354227/datastreams/MAIN/content>.
8. Brandišauskienė, A. ir Maslienė, D. (2014). Žaidimo situacijos apžvalga ikimokyklinio ugdymo institucijose. *Pedagogika*, 115 (3), 190 – 205. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla. Prieiga per internetą: <http://www.pedagogika.leu.lt/index.php/Pedagogika/article/view/71/66>
9. Brėdikytė, M. (2017). Naratyvinis žaidimas ir mokymasis. *Gairės ikimokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogams, dirbantiems su 3–8 metų vaikais*. Kaunas: Vitae Litera.
10. Butautienė, I. ir Paulavičiūtė, A. (2003). *Mes žaidžiame*. Vilnius: Ciklonas.
11. Butkienė, G. ir Kepalaitė, A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
12. Check, J. & Schutt, R. K. (2012). Survey Research. In: *Research Methods in Education*. SAGE Research Methods, 159-186. DOI: <https://dx.doi.org/10.4135/9781544307725>.
13. Clifford, M. (2012). 30 Things You Can Do To Promote Creativity. Prieiga per internetą: <http://georgiacharterconference.org/wp-content/uploads/Promote-Creativity-in-Your-Classroom.pdf>

14. Clow, K. E. & James, K. E. (2014). Survey Research. *In: Essentials of Marketing Research: Putting Research into Practice*. SAGE Research Methods, 161-191. DOI: <https://dx.doi.org/10.4135/9781483384726>.
15. Dagienė, V., Subatovič, J. ir Sližytė, A. (2009). Creativity and the computer program „scratch“. *Informacijos mokslai*, 50, 142-146. Prieiga per internetą: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=45975>.
16. Dewey, J. (2014). *Demokratija ir ugdymas: įvadas į ugdymo filosofiją*. Klaipėda: Baltic printing house.
17. Dodge, D. T, Colker, L. J. & Heroman, C. (2002). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius: Presvika.
18. Duoblienė, L. (2006). *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link*. Vilnius: Tito Alba.
19. Ferrari, A., Cachia, R. & Punie, Y. (2009). Innovation and Creativity in Education and Training in the EU Member States: Fostering Creative Learning and Supporting Innovative Teaching. *Literature review on Innovation and Creativity in E&T in the EU Member States (ICEAC)*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/265996963_Innovation_and_Creativity_in_Education_and_Training_in_the_EU_Member_States_Fostering_Creative_Learning_and_Supporting_Innovative_Teaching_Literature_review_on_Innovation_and_Creativity_in_ET_in_the_E.
20. Gaižauskaitė, I. ir Mikėnė, S. (2014). Socialinių tyrimų metodai: apklausa. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
21. Gaižauskaitė, I. Ir Valavičienė, N. (2016). Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
22. Girdzijauskienė, R. (2002). Mokykime vaikus vertinti muziką kūrybiškai. *Žvirblių takas*, 4, 33.
23. Girdzijauskienė, R., Penkauskienė, D., Sruoginis, L. V., Bukantienė, J., Grinytė, L. ir Matonytė, A. (2011). *Kūrybiškumo ugdymui palankios aplinkos mokykloje tyrimas*. Tyrimo ataskaita. Prieiga per internetą: http://11a.lt/krsc/p/kurybiskumas/d/aplinkos_tyrimas.pdf.
24. Glebuviene, V. S. ir Tarasonienė, A. L. (2008). Šiuolaikinės informacinės technologijos ir vaikų žaidimai. *Pedagogika*, 89, 70-74.
25. Grabauskienė, A. ir Morkutė, J. (1997). *Dailė ir darbeliai*. Kaunas: Šviesa.

26. Grakauskaitė-Karkockienė, D. (2013). *Kūrybos psichologija: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Vaga. Prieiga per internetą: <https://issuu.com/sjuozapas/docs/kp>.
27. Grudžinskytė, A., Norvilienė, A. ir Grudžinskienė, V. (2009). 5-6 metų vaikų kūrybiškumas: pedagogų ir tėvų požiūris. *Pedagogika*, 96, 95-102. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169420574/J.04~2009~1367169420574.pdf>
28. Hagemann, Ch. & Biorner, I. (2004). *Vaikų rengimas mokyklai / pagal M. Montessori*. Kaunas: Šviesa.
29. Hakkarainen, P., Bredikytė, M. Jakkula, K. & Munter, H. (2013). Adult play guidance and children's play development in a narrative playworld. *European Early Childhood Education Research Journal*, 21 (2), 213-225. DOI: 10.1080/1350293X.2013.789189.
30. Hakkarainen, P., Brėdikytė, M., Brandišauskienė, A., ir Sujetaitė-Volungevičienė, G. (2015). *Ikimokyklinio amžiaus vaiko raida: žaidimas ir savireguliacija*. Kaunas: Vitae Litera. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/62210/1/ISBN9786094543982.pdf>.
31. Jankauskienė, L., Monkevičienė, O. ir Šeibokienė, G. (2002). Priešmokyklinis ugdymas. Pirma knyga: straipsnių rinkinys. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
32. Jautakytė, R. (2014). Kūrybiškumo samprata ir jo ugdymas darželyje: Ikimokyklinio auklėjimo pedagogų pozicija. *Tiltai*, 66 (1), 87-103. Klaipėda: Klaipėdos universitetas. Prieiga per internetą: <http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/viewFile/780/pdf>.
33. Jonynienė, V. (2009). *Kūrybinio mąstymo ugdymas pradinėje mokykloje*. Žvirblių takas, 1, 17-25.
34. Jovaiša, L. (2001). *Edukologijos pradmenys: studijų knyga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
35. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
36. Juodaitytė, A. (2005). *Mokymasis suvokti vaikus tokius, kokie jie yra*. Žvirblių takas, 1, 2-6.
37. Juodaitytė, A., Malinauskienė, D. ir Šiaučiulienė, R. (2015). Žaidimas kaip vaiko kūrybos ir gyvenimo filosofija. *Pedagogika*, 118 (2), 159-173. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla. Prieiga per internetą: <http://pedagogika.leu.lt/index.php/Pedagogika/article/viewFile/201/190>
38. Kaffemanienė, I. ir Sadbaraitė, Ž. (2004). Kūrybiškumas ir jo ugdymas: pedagogų nuostatos ir edukacinė realybė. *Specialusis ugdymas*, 2 (11), 73-88. Kaunas: Vytauto didžiojo universiteto leidykla.

39. Kazlauskienė, A., Gaučaitė, R., Pocevičienė, R., Masiliauskienė, E., Vilutienė, R. ir Norutienė, L. (2014). *Pradinių klasių mokinių kūrybiškumo ugdymas sprendžiant praktines problemas: metodinė priemonė*. Vilnius: Eugrimas. Prieiga per internetą: https://www.upc.smm.lt/projektai/tobulinimas/naujienos/leidinys/Pradiniu_klasiu_mokiniu_kurybiskumo_ugdymas_sprendziant_praktines_problemas.pdf.
40. Kelpšienė, K. (2011). *Kūrybiškumo ugdymas pradinėse klasėse*. Prieiga per internetą: <https://www.slideshare.net/mmb1m2011konf/kelpsiene-mmb1m2011>.
41. Kiškūnienė, N. (2006). *Vaiko saviraiškos plėtojimas*. Žvirblių takas, 1. 11-17.
42. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2013). Kokybiškai dirbančių mokyklų vertinimo modelio sukūrimo studija. Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra. Prieiga per internetą: http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2015/12/ES-projekto_Gera_mokykla_studija-2012.pdf.
43. Kriukienė, L. (2009). *Dailės terapija: mokomoji knyga*. Kaunas: Vitae Litera.
44. Kučinskienė, R. (2006). *Dailės terapija*. Seminarų užrašai. Vilnius: Kronta.
45. Landsbergienė, A. (2008). *Augame kartu*. Vilnius: Tito Alba.
46. Laužikaitė, M., Pautienius, A., Užpelkis, M. ir Vaicekauskienė, V. (2010). Kūrybiškumo ugdymo projekto galimybių studija. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras. Prieiga per internetą: http://www.kurybinespartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/Kurybiskumo%20projekto_galimybiu%20studija.pdf.
47. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas. (2013). Lietuvos inovacijų plėtros 2014-2020 metų programa. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=463361.
48. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2011). Metodinis leidinys priešmokyklinio ugdymo pedagogams. Prieiga per internetą: <https://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/files/Methodinis%20leidinys%20priesmokyklinio%20ugdymo%20pedagogams.pdf>.
49. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija Lietuvos respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2008). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo rengimo standartas.
50. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2004). Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas: metodinės rekomendacijos. Prieiga per internetą: <https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/biblioteka/vaiku-ugdymas/priesmokyklinio-ugdymo-turinio-igyvendinimas-metodines-rekomendacijos/742>.

51. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2006). Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Visas.pdf>.
52. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2014). Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas.
53. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2014). Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa.
54. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2015). Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/konkursai/kiti_konkursai/Ikimokyklinio%20ugdymo%20metodin%C4%97s%20rekomendacijos.pdf
55. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2015). Pedagogo profesijos kompetencijų aprašas.
56. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2018). *Pažangi pedagoginė praktika ir pedagoginės inovacijos Lietuvos vaikų darželiuose. Ataskaita*. Prieiga per internetą: https://www.esinvesticijos.lt/uploads/main/esproducts/docs/92_d217f77a3a369db40169a78a7f6da426.pdf.
57. Lietuvos Respublikos valstybinė švietimo strategija 2013 – 2020. (2013). Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/VSS_2013-2022_2013-08-23.pdf
58. Lukšienė, M., Jackūnas, Ž. ir Žibaitis, R. (1993). *Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras. Prieiga per internetą: https://ml100.ugdome.lt/darbai/LIETUVOS_SVIETIMO_REFORMOS_GAIRES.pdf
59. Makhmalbaf, A. & Ellen Yi-Luen Do, E. 2007. Physical environment and creativity: Comparing children's drawing behavior at home and at the bookstore. Prieiga per internetą: <https://www.sd.polyu.edu.hk/iasdr/proceeding/papers/Investigating%20how%20Physical%20Environment%20might%20help%20Enhance.pdf>
60. Maslow, A. H. (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa.
61. Monkevičienė, O. (2003). Lietuvos priešmokyklinio ugdymo grupėse taikomos ugdymo technologijos. *Pedagogika*, 68. 222-227. Prieiga per internetą: https://scholar.google.com/scholar?as_q=&as_epq=Lietuvos%20prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20grup%C4%97se%20taikomos%20ugdymo%20technologijos&as_occt=any.

62. Monkevičienė, O., Stankevičienė, K., Autukevičienė, B. ir Jonilienė, M. (2017). Pedagogical strategies that improve children's play-based learning. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II.* 290-307. DOI: 10.17770/sie2017vol2.2254.
63. Montessori, M. (1992). *Mokslinės pedagogijos metodas*. Kaunas: Šviesa.
64. Muijs, D. (2011). Experimental and Quasi-Experimental Research. *In: Doing Quantitative Research in Education with SPSS*. SAGE Research Methods, 2nd Edition, 11-29. DOI: <https://dx.doi.org/10.4135/9781849203241>.
65. Nicolopoulou, A. (2007). The Interplay of Play and Narrative in Children's Development: Theoretical Reflections and Concrete Examples. *In book: Play and Development: Evolutionary, Sociocultural, and Functional Perspectives*, 247-273. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/263806644_The_Interplay_of_Play_and_Narrative_in_Children's_Development_Theoretical_Reflections_and_Concrete_Examples.
66. Nicolopoulou, A., Cortina, K. S., Ilgacz, H., Cates, C. B. & de Sá, A. B. (2015). Using a narrative and play based activity to promote low income preschoolers' oral language, emergent literacy, and social competence. *Early Childhood Research Quarterly*, 31, 147 – 162. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/10867395/Using_a_narrative_and_play_based_activity_to_promote_low_income_preschoolers_oral_language_emergent_literacy_and_social_competence
67. Notices from European Union institutions and bodies Council Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, of 26 November 2009 on developing the role of education in a fully-functioning knowledge triangle (2009/C 302/03). *Official Journal of the European Union*, C 302/3. Prieiga per internetą: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f16edd4b-fae8-11e6-8a35-01aa75ed71a1/language-en>.
68. Oficialiosios statistikos portalas. Grupių vaikams, ugdomiems pagal priešmokyklinio ugdymo programas, skaičius. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R191#/>.
69. Oficialiosios statistikos portalas. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagoginių darbuotojų skaičius. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7744caf3-338d-4bb7-8d9f-ec1e2920d569#/>.

70. Payne, G. & Williams, M. (2011). The 'Crisis of Number': Informed Citizens, Competent Social Scientists. *In: Teaching Quantitative Methods: Getting the Basics Right*, 2-8. DOI: <https://dx.doi.org/10.4135/9781446268384>.
71. Parsons, A. (2011). Young Children and Nature: Outdoor Play and Development, Experiences Fostering Environmental Consciousness, And the Implications on Playground Design. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/29395569/Young_Children_and_Nature_Outdoor_Play_and_Development_Experiences_Fostering_Environmental_Consciousness_And_the_Implications_on_Playground_Design.
72. Petruolytė, A. (2001). *Kūrybiškumo ugdymas mokant*. Vilnius: Presvika.
73. Rakauskaitė, E. D. (2014). Kūrybingumo ugdymas – investicija į kūrybinę visuomenę. *Socialinės technologijos*, 4(2). 333–347. doi:10.13165/ST-14-4-2-07. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/social-technologies/article/download/3988/3807>.
74. Rugevičiūtė, R. G. (2008). Bendrojo lavinimo Lietuvos mokyklų katalikų tikybos mokymų programų kaita. *Pedagogika*, 90, 57-64.
75. Ruškus, J., Žvirdauskas, D., Zybartas, S., Eskytė, I., Motiečienė, R. ir Dorelaitienė, A. (2012). *Ikimokyklinis, priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje būklės ir galimybių tyrimas*. Kaunas: Mokslo studija. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/224>.
76. Ruzgienė, A. ir Petružienė, S. (2005). *Vaikas ir aplinka*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
77. Sherstneva, N. A. (2014). Pedagogical technology: concept, main point. *Pedagogical sciences*, 10 (3). 114-117. Prieiga per internetą: <https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&hl=ru&cluster=3686217072791872417>.
78. Smilgienė, J. ir Jonaitienė, D. (2019). Vaikų elgesio kultūros ugdymo(si) būdai ir metodai Radviliškio „x“ ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje (atvejo analizė). *Socialiniai mokslai*. Jaunųjų mokslininkų darbai, 49 (1). 16-26. doi:10.21277/jmd.v49i1.212. Prieiga per internetą: <https://journals.su.lt/jmd/article/view/212/147>.
79. Stankevičienė, L. (2012). *Mokytojo meistriškumo kriterijai ir jų raiška profesinėje veikloje*. Kaunas: VDU. Prieiga per internetą: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/122853/1/liuba_stankeviciene_md.pdf
80. Šūmakarienė, A. (2011). *Auginant mažąjį kūrėją*. Prieiga per internetą: https://issuu.com/mamairtetis/docs/mamairtetis_lapkritis2011.
81. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija: vadovėlis*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.

82. Vaicekauskienė, V. (2009). Kūrybingumo (ne)ugdymas mokykloje. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras. Prieiga per internetą: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/K%C5%ABrybi%C5%A1kumo-neugdymas-mokykloje-2009-rugpj%C5%ABtis.pdf>.
83. Visuotinė lietuvių enciklopedija. (2007). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
84. White, R. (2004). *Interaction with Nature During the Middle Years: Its Importance to Children's Development & Nature's Future*. White Hutchinson Leisure & Learning Group. Prieiga per internetą: <https://www.whitehutchinson.com/children/articles/nature.shtml>.
85. Wyse, D. & Dowson, P. (2013). Knyga apie mokinių kūrybiškumą. Vilnius: Eugrimas.
86. Žibėnienė, G. ir Indrašienė, V. (2017). *Šiuolaikinė didaktika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
87. Выготский, Л. С. (2004). Игра и ее роль в психическом развитии ребенка. Психология развития ребенка. ISBN 5-699-03524-9. Москва: Эксмо.
88. Гударёва, О. В. (2005). *Психологические особенности сюжетно-ролевой игры современных дошкольников*. Диссертация. Московский государственный психолого-педагогический университет. Prieiga per internetą: <http://nauka-pedagogika.com/viewer/122861/a#?page=1>.
89. Давыдова, Э. (2014). *Теоретические основы формирования творческих способностей старших дошкольников в процессе театрализованной деятельности*. Prieiga per internetą: <http://www.maam.ru/detskijasad/teoreticheskie-osnovy-formirovanijatvorcheskih-sposobnosteistarshih-doshkolnikov-v-procese-teatralizovanoi-dejatelnosti.html>.
90. Дубровина, И. В., Прихожан, А. М. и Зацепин, В. В. (2003). *Возрастная и педагогическая психология*. Хрестоматия: учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. Москва: Академия.
91. Зырянова, Е. Н. (2018). *Формирование самостоятельности у дошкольников в игровой деятельности*. Екатеринбург: Министерство образования и науки Российской Федерации, ФГБОУ ВО Уральский государственный педагогический университет. Институт педагогики и психологии детства. Prieiga per internetą: <https://core.ac.uk/download/pdf/162319945.pdf>.
92. Ильин, Е. П. (2009). *Психология творчества, креативности, одаренности*. Питер: СПб.

93. Козлова, С. А. и Куликова, Т. А. (2001). *Дошкольная педагогика: учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений*. - 3-е изд. Москва: Академия.
94. Коробова, Т. (2012). *Игры и упражнения для развития творческого воображения у дошкольников*. Методическая разработка. Prieiga per internetą: <http://ext.spb.ru/site/89publikacij/preschool/1466-2012-08-09-10-26-28.html>.
95. Котова, Е. В., Кузнецова С. В. и Романова Т. А. (2010). *Развитие творческих способностей дошкольников*. Методическое пособие. Библиотека Воспитателя, (9), ISBN 978-5-9949-0357-5. Москва: ТЦ. Сфера.
96. Кудрявцев, В. Т. (2011). *Игра и развитие воображения: взгляд с позиций культурно-исторической психологии*. Научно-практический журнал включен в перечень вак. при Минобрнауки РФ. Prieiga per internetą: <https://cyberleninka.ru/article/n/igra-i-razvitie-voobrazheniya-vzglyad-s-pozitsiy-kulturno-istoricheskoy-psihologii>.
97. Кукушин, В. С. (2005). *Теория и методика обучения*. Ростов-на-Дону: Феникс.
98. Малышева, Г. И. (2016). *Современные педагогические технологии как средство повышения эффективности процесса обучения*. Методический лекторий, N05 (878). Prieiga per internetą: <https://him.1sept.ru/article.php?ID=200302203>.
99. Новиков, А. М. (2005). *Введение в методологию игровой деятельности*. Москва: Эгвес. Prieiga per internetą: <http://www.methodolog.ru/books/igrd.pdf>.
100. Паниотто, В. И. (1986). *Качество социологической информации (методы, оценки и процедуры обеспечения)*. Киев: Наукова думка.
101. Петровский, А. В., Ярошевский М. Г. (2000). *Психология*. Учебник для студ. высш. пед. учеб. Заведений, 2-е изд. Москва: Академия.
102. Ревнивцева, Р. М. (2016). *Современные технологии в ДОУ*. Консультация для молодых педагогов. Prieiga per internetą: <https://nsportal.ru/detskiy-sad/raznoe/2016/10/17/konsultatsiya-dlya-molodyh-pedagogov-sovremennye-tehnologii-v-dou>
103. Селевко, Г. К. (2005). *Энциклопедия образовательных технологий, том 2*. Москва: Народное образование.
104. Селевко, Г. К. (2005). *Энциклопедия образовательных технологий, том 1*. Москва: Народное образование.
105. Смирнова, Е. О. (2017). *Игровая компетентность воспитателя*. Теория и практика образования. Prieiga per internetą: <https://cyberleninka.ru/article/n/igrovaya-kompetentnost-vospitatelya>.

106. Упилкова, Е. (2018). *Развитие креативного мышления детей дошкольного возраста*. Приега пер интернета: https://www.maam.ru/detskijasad/prezentacija-tema-razvitie-kreativnogo-myshlenija-detei-doshkolnogo-vozrasta.html?fbclid=IwAR1uX6QArQLvJ3cIFd1qzCwOyDITiNKH4P1jxTfBus9edMPcYIzXuTgV_g.
107. Эльконин, Д. Б. (1999). *Психология игры*. Издание второе. Москва: Владос. Приега пер интернета: [http://psychlib.ru/mgppu/EPI-1999/EPI-001.HTM#\\$p1](http://psychlib.ru/mgppu/EPI-1999/EPI-001.HTM#$p1).

SANTRAUKA

VAIKŲ KŪRYBIŠKUMO SKATINIMAS TAIKANT INOVATYVIAS EDUKACINES TECHNOLOGIJAS PRIEŠMOKYKLINĖJE GRUPĖJE

Magistriniame darbe nagrinėjama tema siekiama atskleisti, kokiomis inovatyviomis edukacinėmis technologijomis priešmokyklinio ugdymo pedagogais skatinamas vaikų kūrybiškumas. Teorinėje darbo dalyje pateikiama kūrybiškumo samprata, edukacinių technologijų samprata, kūrybingos asmenybės ypatumai, priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybinį aktyvumą lemiantys veiksniai, edukacinės technologijos taikomos priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumo ugdymo(si) procese. Pateikiamas tyrimas, kurio tikslas – atskleisti, kokios inovatyvios edukacinės technologijos, pedagogų nuomone, yra tinkamiausios, skatinant priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą? Kokios edukacinės technologijos, skatinančios vaiko kūrybiškumą, praktiškai taikomos priešmokyklinio ugdymo pedagogais ugdymosi procese? Kokios sąlygos, užtikrinančios priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybinių gebėjimų ugdymosi efektyvumą, sudaromos priešmokyklinėje grupėje? Ar priešmokyklinio ugdymo grupėje sudaromos galimybės vaikams laisvai žaisti, ar palaikomi vaikų sumanymai, ar sukuriamos palankios sąlygos įvairiai vaikų veiklai? Šiuo tikslu buvo taikoma internetinė anketinė apklausa, dalyvaujant 363 pedagogų. Tyrimas atskleidė, kad didžiajai daliai priešmokyklinio ugdymo pedagogų šiuolaikinės vaiko kūrybiškumą skatinančios ugdymo technologijos bei principai yra žinomi ir taikomi ugdymo procese įvairiose veiklose. Apibrėždami kūrybiškumo sąvoką, pedagogai neįžvelgia tokių svarbių kūrybiškumo bruožų, kaip fantazija, vaizduotė, ryžtingumas, smalsumas, spontaniškumas, ir pan. Pedagogai nėra pakankamai įvaldę situacinį, spontanišką ugdymo(si) būdą, dar yra pedagogų, manančių, kad tiesioginis mokymas gali skatinti kūrybiškumą. Priešmokyklinio ugdymo pedagogai įvardijo daug trikdžių, su kuriais susiduria organizuojant į vaiko kūrybiškumo plėtojimą nukreiptą ugdymo procesą, kurie savo ruožtu gali slopinti vaiko kūrybiškumo ugdymosi kokybę.

Pagrindinės sąvokos: kūrybiškumas, priešmokyklinis amžius, edukacinė technologija.

SUMMARY

PROMOTING CHILDREN'S CREATIVITY THROUGH INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE PRESCHOOL

The topic of the master's thesis is to reveal what innovative educational technologies are used to promote children's creativity in pre-school education teachers. The theoretical part of the work presents the concept of creativity, the concept of educational technologies, peculiarities of creative personalities, factors determining the creative activity of a preschool child, educational technologies applied in the process of preschool child's creativity education. A study is presented, the aim of which is to reveal which innovative educational technologies, in the opinion of educators, are the most appropriate for promoting the creation of a preschool child? What educational technologies that promote child creativity are practically applied in the process of pre-school education by educators? What conditions are ensured in the pre-school group to ensure the effectiveness of the development of creative abilities of a pre-school child? Does the pre-school education group provide opportunities for children to play freely, do they support children's ideas, or do they create favorable conditions for various children's activities? For this purpose, an online questionnaire was used with the participation of 363 educators. The research revealed that for the majority of pre-school educators, modern educational technologies and principles that promote child creativity are known and applied in the educational process in various activities. When defining the concept of creativity, educators do not see such important traits of creativity as fantasy, imagination, determination, curiosity, spontaneity, and so on. Educators have not mastered the situational, spontaneous strategy of education, there are still educators who believe that direct teaching can stimulate creativity. Pre-school educators have identified a number of obstacles they face in organizing an educational process aimed at developing a child's creativity, which in turn can stifle the quality of a child's creativity education.

Key words: creativity, preschool age, educational technology.

PRIEDAI

1 priedas

ANKETA PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGAMS

Gerbiamas mokytojai, gerbiama mokytoja,

Mykolo Romerio universiteto edukacinių technologijų valdymo programos magistrantė atlieka tyrimą: norima išsiaiškinti kaip priešmokyklinėse grupėse realizuojamas kūrybiškumo ugdymas(is), kokias inovatyvias ugdymo technologijas taikoma pedagogai, siekdami skatinti priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą. Maloniai prašome atsakyti į anketoje pateiktus klausimus prie jų nurodomu būdu. Atsakymų anonimiškumas garantuojamas. Apibendrinti tyrimo duomenys bus panaudoti tyrėjos magistro darbe ir pristatyti tyrime dalyvavusiems, jiems pageidaujant.

Dėkojame kiekvienam asmeniškai už dalyvavimą šiame tyrime!

Klausimynas priešmokyklinio ugdymo pedagogams

1. Kaip apibrėžtumėte kūrybiškumo sąvoką? (Pažymėkite tik vieną atsakymo variantą)

- Kaip ypatybę būdingą gambiai asmenybei
- Kaip gebėjimą originaliai mąstyti
- Kaip meninius gebėjimus
- Kaip gebėjimą sukurti kažką originalaus
- Kita

2. Jūsų nuomone, kūrybiškumas yra (pažymėkite tik vieną variantą):

- Įgimtas
- Įgytas
- Iš dalies įgimtas, iš dalies įgytas

3. Kokie pažintinės raidos gebėjimai lemia vaiko kūrybiškumą? (Pažymėkite tik vieną variantą).

- Mąstymas
- Dėmesys
- Atmintis
- Kalba
- Vaizduotė

4. Jūsų nuomone, ugdant kūrybiškumą svarbu atsižvelgti į vaiko (įvertinkite kiekvieną teiginį):

NR.	Teiginiai	Labai svarbu	Svarbu	Nei taip, nei ne	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu

1.	Atvirumo, individualumo poreikį					
2.	Dalyvavimo, kritinio, analitinio mąstymo, kūrybiškumo poreikį					
3.	Žinių bei mokymosi, remiantis pavyzdžiu, poreikį					
4.	Savęs suvokimo, savirealizacijos poreikį					
5.	Poreikį mokytis pačiam					
6.	Visapusiško ugdymosi poreikį					
7.	Kita (įrašykite)					

5. Kokias inovatyvias ugdymo(si) strategijas taikote skatindami priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą? (Galimi keli variantai, pažymėkite Jums tinkančius variantus).

- Skatinate ugdymąsi, sukuriant palankią aplinką eksperimentavimams, tyrinėjimams
- Skatinate vaikų saviraišką meninėje, žaidybiniėje, projektinėje veikloje
- Taikote situacinį, spontanišką ugdymąsi
- Įtraukiate vaikus į veiklą gera idėja, tema, problema, sumanymu
- Kita.

6. Jūsų nuomone, kokie ugdymo principai yra tinkamiausi, skatinant priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą? (Galimi keli variantai, pažymėkite Jums tinkančius variantus).

- Pažinimo procesų plėtojimas
- Sąlygų savarankiškai vaikų veiklai sudarymas
- Vaikų pasitikėjimo savimi skatinimas
- Originalių ir netradicinių ugdymo(si) priemonių parinkimas
- Ugdymas pavyzdžiu
- Tiesioginis mokymas
- Kita.

7. Kokios veiklos sritys, Jūsų nuomone, yra svarbios ugdant kūrybiškumą priešmokykliniame amžiuje? (Įvertinkite kiekvieną teiginį).

NR.	Veiklos sritys	Labai svarbi	Svarbi	Nei svarbi, nei nesvarbi	Nesvarbi	Visiškai nesvarbi
1.	Meninė veikla					
2.	Tiriamoji veikla					

3.	Žaidimai					
4.	Judėjimas – sportas					
5.	Komunikacinė veikla					
6.	Knygų skaitymas					
7.	Lipdiniai ir aplikacijos					
8.	Gamtiniai eksperimentai					

8. Jūsų nuomone, kokia aplinka yra palanki kūrybiškumo ugdymui? (Pažymėkite visus, Jums tinkančius variantus).

- Aplinka kurioje sudaromos galimybės rinktis veiklą;
- Aplinka, kurioje sudaroma galimybė laisvai ir nevaržomai veikti;
- Aplinka, kurioje gausu priemonių;
- Aplinka skatinanti tyrinėti, eksperimentuoti ir kurti;
- Aplinka, kurioje palaikomi šilti santykiai;
- Turtinga žaidimų aplinka;
- Aplinka su atskiromis erdvėmis;
- Kita (įrašykite).....

9. Jūsų nuomone, kokios inovatyvios edukacinės technologijos yra tinkamiausios, skatinant priešmokyklinio amžiaus vaiko kūrybiškumą? (Įvertinkite kiekvieną teiginį).

NR.	Ugdymo(si) technologija	Labai tinka	Tinka	Nei tinka nei netinka	Netinka	Visiškai netinka
1.	Projektinė veikla					
2.	Tyriminė veikla (ekskursijos, eksperimentavimas, kolekcionavimas ir kt.)					
3.	IT taikymas					
4.	STEM< STEAM< STRREAM					
5.	Asociacijų kūrimas					
6.	Grupinė euristika (problemų sprendimas bandymų ir klaidų keliu)					
7.	Savirefleksija					
8.	Reflektyvūs dialogai, diskusijos					
9.	Kita (įrašykite)					

10. Kuris vaidmuo labiausiai atspindi Jūsų kaip pedagogo poziciją ugdymo procese? (Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami Jums tinkantį variantą).

NR.	Teiginiai	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1.	Organizatorius			
2.	Stebėtojas			

3.	Dalyvis			
4.	Iniciatorius			
5.	Pagalbininkas			
6.	Kritikas			

11. Jūsų nuomone, kokie veiksniai slopina priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą?
(Įvertinkite kiekvieną teiginį, pažymėdami Jums tinkantį variantą).

NR.	Teiginiai	Labai slopina	Slopina	Nei slopina nei neslopina	Neslopina	Visai neslopina
1.	Baimė					
2.	Nerimas					
3.	Psichologinė įtampa					
4.	Griežta tvarka, drausmės sureikšminimas					
5.	Per vėlai pradėtas vaiko skatinimas aktyviai kurti					
6.	Kai nėra sudaromos sąlygos savarankiškai vaiko veiklai (kuomet vaikas negali pats rinktis veiklą, reikiamas priemonės, žaidimo draugus)					
7.	Siūlomų veiklų monotoniškumas, fragmentiškumas					
8.	Kopijavimas, šablonų spalvinimas					
9.	Savo nuomonės primetimas, klaidų taisymas					
10.	Kūrybiško vaiko elgesio nepriėmimas, vaiko tramdymas, taikymasis prie vyraujančių visuomenės normų.					
11.	Skurdi, konservatyvi aplinka					
12.	Kita (įrašyti)					

12. Kokiais būdais ir metodais vertinate, ar pakankamai skatinamas vaikų kūrybiškumas?
(Pažymėkite Jums tinkantį variantą).

- Analizuojate savo veiklą
- Stebite ir analizuojate vaiko būseną, elgseną, nuotaiką, bendravimą su kitais vaikais žaidimų įvairios veiklos, kasdienių situacijų metu
- Organizuojate individualius pokalbius, diskusijas su vaikais
- Kita.

13. Su kokiais sunkumais susiduriate, ugdydami vaikų kūrybinius gebėjimus? (Galimi keli variantai, pažymėkite Jums tinkančius).

- Turimų kompetencijų stoka;
- Motyvacijos trūkumas;
- Įdirbio stoka, nepasitikėjimas savo jėgomis;
- Daug laiko užimantis įvairių dokumentų pildymas, laiko stoka ugdomajai veiklai;
- Didelis vaikų skaičius grupėje;
- Priemonių trūkumas grupėje, skurdi įstaigos materialinė bazė;
- Nepritaikytos patalpos ugdymuisi;
- Nepalankus įstaigos mikroklimatas, autoritarinis vadovavimas;
- Nuolat patiriama įtampa ir stresai;
- Kūrybiškumo vertinimo nesupratimas;
- Metodinės informacijos stoka;
- Kita.

14. Jūsų pedagoginio darbo stažas metais?

- 1-5
- 6-10
- 11-15
- 16-20
- 21-25
- 26-30
- 31-35
- kita.

15. Jūsų kvalifikacinė kategorija?

- Mokytojas
- Vyresnysis mokytojas
- Mokytojas metodininkas
- Mokytojas ekspertas

16. Jūsų išsilavinimas?

- Profesinis
- Aukštasis neuniversitetinis

- Aukštasis universitetinis (bakalauras)
- Aukštasis universitetinis (magistras)

17. Jūsų ugdymo įstaiga, kurioje dirbate yra: (pažymėkite Jums tinkantį atsakymą)?

- Didmiestyje
- Miestelyje
- Kaime
- Kita

18. Koks ugdymo įstaigos tipas kurioje Jūs dirbate?

- Lopšelis – darželis
- Mokykla – darželis
- Pagrindinė mokykla
- Pradinė mokykla
- Progimnazija
- Gimnazija
- Privati ugdymo įstaiga
- Kita (įrašykite)

19. Jūsų pasiūlymai, tobulinant vaikų kūrybiškumo ugdymosi procesą priešmokyklinėje grupėje?